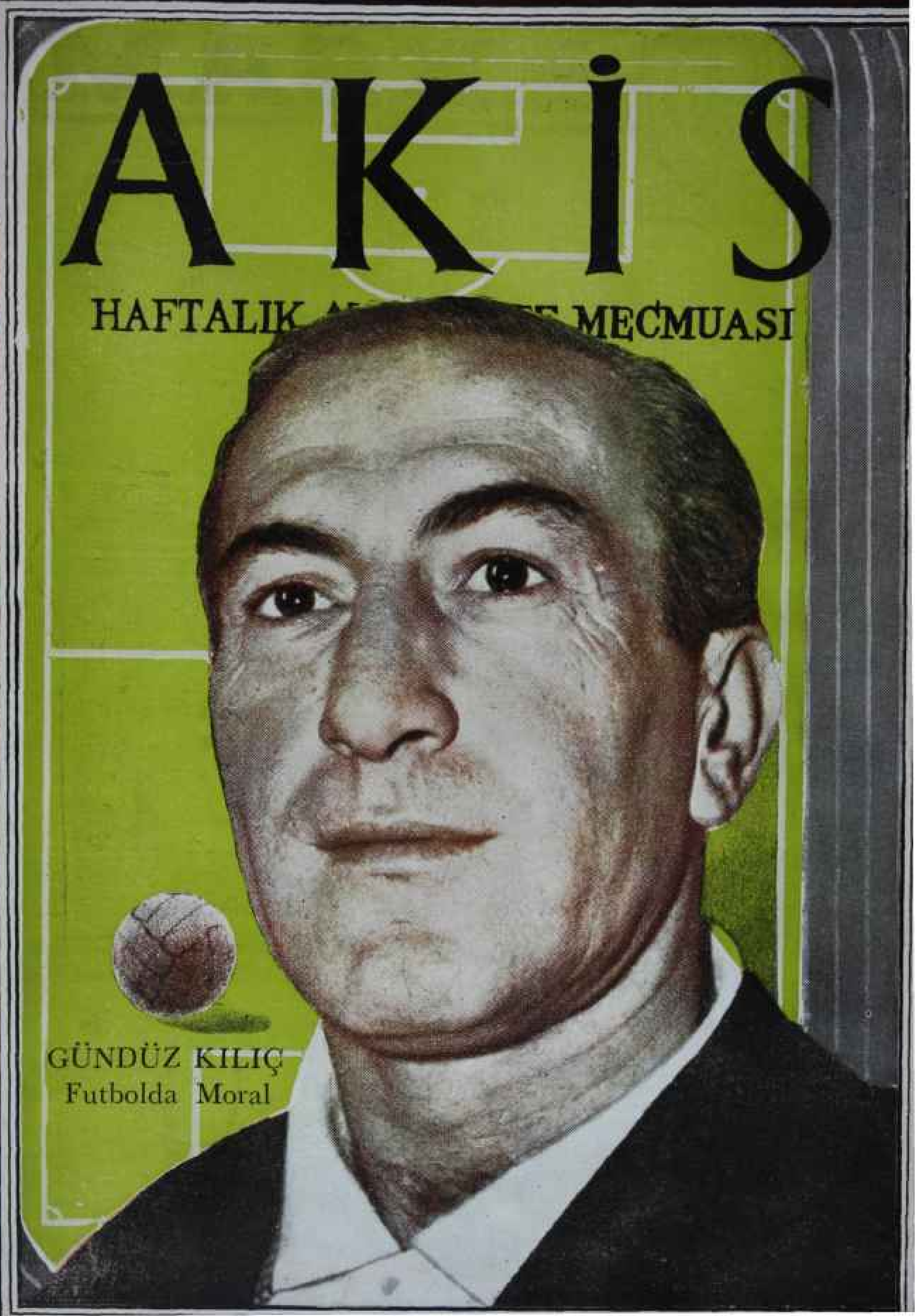
21 ŞUBAT 1960 SAYI :

AKİS

HAFTALIK A... MECMUASI

GÜNDÜZ KILIÇ
Futbolda Moral

YEPYENİ BİR...

AKŞAM

7 den 70e kadar herkesin gazetesi

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl : 6, Cilt: XVII, Sayı: 291

Yazı işleri:
Rüzgarlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7
Tel : 18992 P. K. 582 - Ankara

*

İdare :
Denizciler Caddesi 23/B
Rüzgârlı Matbaa Tel : 15221
Fiyatı 125 Kuruş

*

Başyazar

Metin Toker

*

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden mes'ul müdür
Kurtul ALTUĞ

*

Karikatür :
TURHAN

*

Fotoğraf:
Hüseyin EZER
Ege AJANSI
Associated Press
Türk Haberler Ajansı

*

Klişe:
Doğan Klişe

*

Müessese Müdürü :
Mübin TOKER

*

Abone şartları :

3 aylık	(12 nüsha)	: 12.50 lira
6 aylık	(25 nüsha)	:25.00 lira
1 senelik	(52 nüsha)	: 52.00 lira

*

İlan şartları :
Santimi : 8 lira
3 renkli arka kapak : 750 lira
(İlân münderecatından mes'uliyet kabul edilmez)

*

İlan işleri :
Tel : 15221

*

Dizildiği ve Basıldığı yer :
Rüzgarlı Matbaa — ANKARA
Tel: 15221

Basıldığı Tarih : 23.2.1960

Kapak resmimiz

Gündüz Kılıç

Moral ustası

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS okuyucuları,

Geçen haftanın sonunda D. P. grup Başkan Vekili Mazlum Kayaların telefonu çaldığında, Kayalar böyle bir teklifle karşılaşacağını tahmin etmedi. Telefondaki ses; "Beyefendi, AKİS sizde tahkikat önergelerinin meclisteki seyri hakkında görüşünüzü rica ediyor. Muhalefete mensup bir milletvekilinden aldık, sizin de düşüncelerinizi okuyucularımıza bildirmek isteriz" diyordu. Kayalar evvelâ şaka sandı. Sonra kızdı ve karşısındaki AKİS muhabirine "Ne yapacaksınız görüşümü" dedi ve ilâve etti:

"Hem siz muhalefetten istememişsinizdir. Onlar gelip size yazılarını koymalarını söylemişlerdir"

Kayalara, AKİS muhabiri vaziyeti bir kere daha anlattı. Anlattı ki AKİS iki tarafa da aynı şansı tanımakta ve tek taraflı olmak istememektedir. D. P. Grup Başkan Vekili uzun müddet düşündükten sonra, müsaade istedi ve telefonla neticeyi bildireceğini söyledi.

Aynı anda, başka bir AKİS muhabiri, D.P. Grup Başkan Vekillerinden Baha Akşitle konuşuyor ve Kayalara söylenenleri tekrarlıyordu. Akşit arkadaşına nazaran daha sükunetle konuştu. Ama netice aynıydı. O da telefonla müsbet veya menfi cevap vereceğini bildirdi.

Bir üçüncü AKİS'ci ise, eski Milli Eğitim Bakanı Celâl Yardımcıdan bu mevzuda görüşünü rica etti. Yardımcı Başkan Vekilleri kadar şaşırmadı ve istenileni vermeğe gayret edeceğini, ancak fevkalâde bir şey çıkarsa kusura bakılmamasını söyledi.

Ertesi gün, Yardımcı Bütçe müzakereleri sebebiyle "düşünmeğe bile vakit bulamadığı" gerekçesiyle affını rica etti. Kayalar ve Akşit ise telefon dahi etmediler. Anlaşılıyor ki, Başkan Vekillerine müsaade çıkmamıştı.

Bu sebepten dolayı YURTTA OLUP BİTENLER sahifesinde okuyucularımız sadece C. H. P. Adana milletvekili Suphi Baykamın görüşünü bulacaklardır. Gönül isterdi ki AKİS okuyucuları muhalefetin "görüş" ünü kaleme alan Suphi Baykamın "Önergeler" başlıklı yazısının hemen yanıbaşında seçimlerin arifesinde D.P. nin kendinden emin sözcülerinden birinin de "Görüş" ünü bulabilsinler. Bu iki tarafın hâdiseler karşısındaki tutumunu, görüşünü belirtmesi bakımından hayli alâka çekici olacaktı. Okuyucular gene YURTTA OLUP BİTENLER sahifemizde bulacakları TAHKİKATLAR başlıklı yazıda da mecliste tahkikat önergelerinin müzakeresi sırasında geçen hâdiseleri ve bu hâdiselerin eğlenceli kısımlarını görecekler ve zevkle okuyacaklardır.

Geçirdiğimiz hafta içinde Mecliste Tahkikat Önergeleri müzakere edilirken Yurdun hemen her köşesinde vatandaşın zihnini meşgul eden şey "Seçimlerin yakın olduğu" meselesiydi. Siyasi barometrenin ibresi göstermektedir ki, Başbakanın gezileri, Önergelerin süratle müzakeresi, atılan yeni temeller bir seçim hazırlığıdır. Genel Seçimlerin Mayıs içerisinde yapılacağı söylentileri alıp yürümüştür. Okuyucularımız SEÇİMLER başlığı altındaki yazımızda seçimlerle ilgili çok enteresan malûmat ve şimdiye kadar duymadıkları haberleri bulacaklardır.

Bu hafta AKİS'in kapağında bir sporcu yer aldı. Bu sporcunun adı Gündüz Kılıçtır. AKİS genel kurmayı Gündüz Kılıçı kapak mevzuu yaparken tek bir noktayı nazarı dikkate almıştır. Kelimenin tam mânasiyle bir efendi sporcuyu okuyucularına tanıtmak, sporun her şeyden evvel bir ahlâk, daha geniş anlamıyla bir imân, bir renk aşkı meselesi olduğunu anlatmak...

İşte AKİS okuyucuları, Galatasaray camiasının "Baba Gündüz" diye adlandırdığı bu moral ustasını en bilinmeyen taraflarıyla spor sahifelerimizde akıcı ve AKİS'in bilinen üslûbu içinde zevkle okuyacaklar ve bir kere daha futbolda moralin ne derece ehemmiyetli olduğunu anlıyacaklardır.

Saygılarımızla

AKİS

Cilt: XVII, Sayı: 291

A K İ S

HAFTALIK AKTUALİTE MECMUASI

24 Şubat 1960

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

Allah söyletiyor

Bir İktidarın, hatta bir siyasi parti nin işleri ters gitmeye başladı mı, artık gider de gider. Buna mukabil bir başka siyasi partinin işleri düzene girdi mi onun liderinin tuttuğu altın olur, gafları bile millet nazarında keramet diye karşılanmaya başlar. Hatta bunun için siyasi parti ileri gelenlerinin parmaklarını kıpırdatmalarına bile lüzum yoktur. Eğer halkı güldüreceklerse zerrece kabahatleri olmaksızın bu iş kendiliğinden meydana gelir. Eğer halkı hayran bırakacaklarsa gene bir marifet yapmalarına ihtiyaç hissedilmeksizin, bakarsınız hadiseler öylesine gelişmiş ki bahtlı politikacılar bir anda ilâh kesilivermişler.

Bu hafta pazar günü, D. P. nin organı Zafer gazetesi "Başbakan Adnan Menderesin D. P. ye katılan eski Hür P. lilere çektiği telgraf" diye bir metin yayınladı. Telgrafı okuyanlar, Kahkahalar arasında aynen şu cümleye rastladılar: "Zamanla ve hadiselerin adım adım inkişafıyla hakikatler bütün vüzuhu ile görülmeğe başladıktan sonra gene bir hezimet yolu olarak şimdi partimize gelmek ve dönmek kararını vermiş bulunuyorsunuz".

Sezarın hakkı Sezara! 1960 yılında D. P. ye katılanlar için bundan daha iyi bir sözü İsmet İnönü bile söyliyemezdi.

Seçimler

Ateşli duman

Geçen hafta içinde yeni seçimlerin pek yakın olduğuna dair, hem de D. P. büyüklerinden gelen işaretler birbirini takip edince bu haftanın başında Ankaranın hemen her çevresinde konuşulan mevzu derhal aynı oldu: Seçimler! B.M.M. de Tahkikat Önergelerinin müzakeresi, yerini tatsız ve cansız Bütçe görüşmelerine bırakmıştı ki D. P. milletvekilleri arasında yeni seçim lüzumunun bizzat Menderes tarafından açıkça ortaya atıldığı ve kapalı kapılar arkasında cereyan eden bütün konuşmalarda D. P. Genel Başkanının "ödeneklerinin tamamını alarak milletvekili arkadaşların yenilenmesi kararını vermelerini" arzuladığını bildirdiği kulaktan kulağa yayıldı. Hattâ dış politika ve yabancı kredi meselesi ile ilgili işlerin bile bu ışık altında mütalâasına başlanıldığı kısa zamanda ortaya çıktı.

D. P. milletvekilleri yeni seçimlerde D. P. nin şansını tartışırken, geçen haftanın ortalarında duyulan

Adnan Menderes

Seçim sath-ı mailinde...

ve ilân edilen bir haber müstakbel adayları düşündürdü. Bizzat Menderes tarafından idare edilen bir kampanya sonunda birtakım eski politikacılar aday olmak ümidiyle tekrar yuvaya dönüyorlardı. Kapıyı, aralarında genç adamlar da bulunan bir takım eski Hür. P. liler açtı. Bunların bir kısmı C. H. P. ile pazarlığa girişmişler, adaylık hususunda teminat istemişlerdi. Kendilerine C. H. P. nin aday imal eden bir müessese olmadığı, partinin kapılarının açık bulunduğu, gelebilecekleri ve varlık gösterirlerse aday da olabilecekleri, fakat bu hususta bir teminata imkân bulunmadığı bildirilmişti. Geçen haftanın ortasında böyle bir grup beyannameler yayınlayarak D. P. ye gürültülü bir şekilde katılınca isimleri tanıyan C.H.P. liler gülümsemekten kendilerini alamadılar, demek D. P. ile pazarlıklarında daha uygun şartlar bulmuşlardı! Onları, iki gün sonra bir "eski milletvekilleri" kafilesi takip etti. Meşhur Muammer Alakantın liderlik ettiği kafilede Ragıp Karaosmanoğlu, İhsan Hamit Tiğrel, Sabahaddin Çıracıoğlu gibi D. P. den "Hürriyet! Hürriyet!" feryatlarıyla ayrılan eski İspatçılar da vardı. Bu haftanın başında Fethi Çelikbaş eski ideal arkadaşlarının yeni haline baktı ve "Allah Allah! Madem ki aradıkları eşeği, üstelik kuyruksuz bulmaya razıydılar, bunca zahmete ne lüzum vardı?" diye mırıldanmaktan kendisini alamadı.

Kuvvet şurubu

Hemen hemen aynı esnada, D. P. çevrelerinde ise Menderesin bu transfer gayretleri seçimler arifesinde bir kuvvet şurubu olarak mütalâa edildi ve yeni gelenlerin hep adaylık beklemeleri istihzasıyla karşılandı. Bölgesinde kuvvetli olan elbette ki aday olacaktı. Ama, sadece yuvaya döndü diye bir takım kimselere hak tanınması, hele bari bu sefer az dikenli olmasına çalışılacak gül bahçesine itimat imtihanında iyi derece alamamış kimselerin sokulması bahis mevzuu bile değildi. Üstelik, aday yoklamalarına imkân nisbetinde az radikal müdahale yapılacak, istenmeyen adayların daha ziyade yoklamalardan evvel el altından idare edilecek tertiplerle bertaraf edilmesi yoluna sapılacaktı. Zira D. P. nin büyük başları 1957 seçimlerinin acı neticesini "Süpürge edebiyatı" kadar D. P. içindeki çekişmelere ve Genel Merkezin her zaman talihli olmayan müdahalelerine bağlıyorlardı.

İnönü sevgisi

Diğer tarafta kuvveti artık su götürmez bir hakikat olan C.H.P.

Haftanın içinden

Y e m   S a n a y i i

İnsan, bazen bizim radyolarımızı dinlerken elinde olmaksızın "Acaba şu Halk Partililer buraya da mı sızdılar?" diye düşünmekten kendisini alamıyor ve meşhur Necip Fazıla hak verecek şekilde "Amma iş! İktidar D. P. de, idare C. H. P. de galiba" tarzında bir fikri kafasından geçiriyor. Yoksa, kırılan "Propaganda gafları"nı başka türlü izah etmenin hakikaten imkânı yoktur. Bunun son ve belki de en eğlenceli misali "Kırşehirde kurulacak Yem Sanayii"dir.

Bir defa, lütfediniz ve isme bakınız: Kırşehirde yem sanayii! Sadece bu, sayısız fıkra yazarına, sayışız karikatüriste sayısız fıkra ve karikatür ilham edecek komikliktedir. Başbakan Menderes Kırşehire gidiyor. Radyolara bakılırsa, giden hakiki bir Hızırdır. Kırşehir halkına "Dile benden, ne dilersen" diye soruyor. Kırşehir halkı, yem sanayiinin ilde tesis açması arzusundadır. Başbakan "Oo! Benden demek yem sanayii istiyorsunuz!" diyor ve gerekli emirleri vererek alakalı devlet dairelerini harekete geçiriyor. Kırşehirlilerin üzülmeleri için sebep yoktur. Madem ki "Memleketin Sevgilisi" Menderese karşı bu kadar yakınlık göstermişlerdir, madem ki onu bağırlarına basmışlardır o halde Menderes de onlara karşı yakınlık gösterecek, hükümet hizmetlerini Kırşehire götürecek ve ilk olarak yem sanayii tesisleri için hazırlıklara girişilecektir. Radyonun, göğsünü gere gere yayınladığı haber işte budur.

Aslına bakılırsa, Menderes Türkiyesinde hükümet hizmetlerini sağlamanın yeni bir yolu küşat edilmiştir. Bu yol, hemen her akşam radyo tarafından üstü pek az kapalı şekilde açıklanmakta, böylece millete akıl öğretilmektedir. Memlekette bir tek "Mutlak Hâkim" vardır: Adnan Menderes. Bu yeni Hızır, zaman zaman seyahatler yapmakta, oraya buraya gitmektedir. Kendisi çok hassas kalblidir. Bilhassa sevgi gösterilerini, yumuşak başlılığı, ricayı çok sevmektedir. Büyük halk kütlelerinin onun suyuna gitmek suretiyle elde edemiyecekleri şey yoktur. Marifet, Menderesi memnun etmek ve alçak nifakçıların, yani İsmet Paşa ve taraftarlarının yanında değil, vatan hizmeti için geceyi gündüze katan aslan Demokratların, daha doğrusu Menderesçilerin safında bulunulduğunu belli etmektir. Bir beldenin halkı bu vazifeyi yerine getirdi mi istemelidir, istiyebildiğini.. Yol, cami, çeşme, mektep, imar, kalkınma.. Hattâ yem sanayii.. Bunların hepsinin vaadi iki dudağın ta ucunda kırmaktadır. Siz Menderesi memnun etmişsinizdir, Allah ve Menderes de beraberce sizi memnun edeceklerdir. Gerçi, alacağınız bir vaadden ibarettir. Şimdiye kadar bunun ilerisinde bir nimete kavuşmuş belde yoktur. Ama, varsın olmasın! Vaad bile, 1950 ye kadar, reylerin istikametini değiştirmeye yetmemiş midir? O halde, bugün gene aynı politika, hele İktidarda bulunmanın sağladığı geniş imkânlarla takviye olunursa kısa zamanda mutlaka zafer kazanacak, milletin gözleri kamaşacak ve küçük, basit menfaatler Halkçıların dahi, mahalli düşüncelerle Menderesin safında görünmelerini sağlıyacaktır. Varsın Kırşehirde herkes kahkahalarla gülsün. Radyoda Kırşehirin Menderesi karşılama tarzı hikâye olundu mu, Türkiyenin geri kalan bütün vilâyetlerinde halk, ağzı bir karış açık "Vay! Demek başka yerlerde durum bizde olduğundan farklı. Baksana Kırşehir gibi Osman Bölük başıya, Maraş veya Hatay, hattâ Adana gibi İsmet Paşaya rey vermiş illerde bile Menderes bu derece coşkunlukla karşılanıyor. Aman ahbaplar, yanlış ata oynamamalı, herkes nereye gidiyorsa biz de oraya gitmeliyiz. "Böylece radyonun maksadı ortaya çıkmaktadır. Her seferinde, Türkiyenin hakikati bilen bir ili hariç, bütün diğer illere hatalı intiba vermek, bu suretle Adnan Menderesin ismi etrafında bir masal yaratmak! Hızır illeri kasabaları, bucakları, hattâ köyleri dolaşmakta, halka arzusunu sormaktadır. Başka yerlere başvurup ta boşuna uğraşmanın manası yoktur. İlk ve son söz "Mutlak Hakim"dedir. Atatürkün kudreti, İnönünün kudreti.. Bunlar, artık hiç mesabesindedir. Türkiyede ortaya bir Adnan Menderes çıkmıştır, onun elindeki kudret şimdiye kadar bu topraklar üzerinde hiç kimsenin eline geçmemiştir! Onun yapamıyacağı bir ölüleri canlandırmaktır. -Bu gidişle, hararetli taraftarların Menderesi ona da kadir ilan etmeleri bir gün meselesidir.- Modern Hızırın halktan bir tek arzusu vardır: Muhalefeti kahretmesine veya karınca gibi ezmesine yardım etmek! Bu yapıldı mı, herkes yeryüzü cennetine kavuşacaktır.

Şimdi, bu seçim kampanyasının başlıca iki büyük mahzuru vardır. Bir defa, büyük kütleler budala yerine konulmaktadır. Gerçi, işlerini yürütmek için oyuna kanmış gibi görünenler yok değildir. Hattâ "kazık atıyorum" zehabı içinde "kazık yiyenler" ve sevmedikleri bir idarenin devamına yarayabilecek hareketleri yapanlar ortadadır. Buna rağmen bu gibi propagandaların dudaklarda uyandırdığı tebessümleri görmemek için kör olmak lâzımdır. Dünyanın en büyük budalaları, karşısındakileri budala yerine koyanlardır. Hatayın önümüzdeki seçimlerde D. P. ye rey vereceğini sanmak, Maraşın hidayete erip Menderesci kesildiğine inanmak, hele Kırşehirlilerin iki söze kanacaklarını beklemek safdilliklerin en muhteşemidir. Türkiyede selam vermek başka şeydir, rey vermek bambaşka bir şey.. Nitekim, bizzat Menderesin Kırşehir Belediyesinin kendisine Fahri Hemşehrilik vermeyi âlâyıvâlâyla reddetmesi haberinin yazılması karşısında bu derece hiddete gelmesi ve bu mevzu ile alâkalı bazı hakikatlerin duyulmasına hiç tahammül edememesi hep bu yüzdendir. Bunlar, balona sokulmuş hakiki iğnelerdir ve hiddet uyandırmasından daha tabii bir şey yoktur.

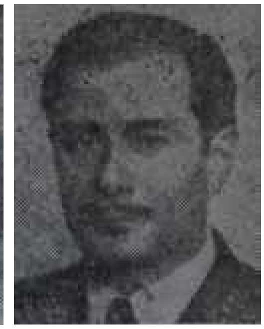
Ama nasıl, bir oyun çok tekrarlanırsa inandıracak kimse en sonda mumla bulunamaz. Menderes bir yere gitti mi, iki gün sonra radyolar ilân ediyorlar: Ora halkının şu, şu, şu istekleri yerine getiriliyor! Peki ama, neyle?.. Bir Başbakan, bir hususi arzuyu yerine getirebilir, elinde o imkân vardır. Ama, hakiki bir Hızır gibi her arzuyu yerine getirebilmek!. İşte ona imkân bulunmadığını çocuklar bile görebilirler. Hükümet etme sanatı, imkânları kullanma sanatıdır. Sonra, adama sorarlar: "Yahu, madem ki Menderesin bunu yapma imkânı vardı, o halde on senedir aldı neredeydi? Bak, bu bile ilk seçimlerde memleketin idaresini başka zihniyette bir liderin eline bırakmak için sebeplerin en mükemmelidir."

Tigrel

Akyüz

Alakant

Çıracıoğlu

Karaosmanoğlu

Menderesin kuvvet şurubu

mevcuttu. 1957 seçimlerinden sonra, daha iyi teşkilâtlanmış, kendi bünyesinde sistemli bir ıslahat hareketiyle "ekip çalışması" na kelimenin tam mânasiyle girmiş bir C.H.P..

Muhalefetin millet indindeki değerinin ne derece yüksek olduğu bu haftanın başında pazartesi günü, muhalefet lideri İsmet İnönüye gösterilen samimi ve içten gelen sevgi tezahüratıyla bir kere daha belli oluyordu.

İsmet İnönü, bu haftanın başında ebediyete intikal eden ağabeyi Dr. A. Mithat Temellinin cenaze merasinünde çok sevdiği ağabeysini kaybetmiş olmanın acısını, Fatih camii avlusunu hınca hınç dolduran kadınlı erkekli, çocuklu her sınıftan vatandaşın sessiz, fakat sevgi dolu bakışları altında unutmağa gayret gösterdi.

Fatih camii avlusunu dolduran binlerce insan, yaşlı fakat dinç muhalefet liderinin elini öpebilmek, yanına yaklaşabilmek, görebilmek, için biribiriyle yarış etti. Ne var ki bu sessiz ve alayişsiz bir sevgi tezahürüydü. Hiç kimse alkışlamıyor, bağırmıyor, fakat İnönüye olan sevgisini izhar etmenin sevincini belli ediyordu.

Bu haddizatında küçük fakat manalı sevgi gösterisinin, İnönüye ve onun lideri bulunduğu C.H.P. ye olan bağlılığın bir neticesi olduğunu kabul etmemek imkânsızdır. Seçim sath-ı mailine girildiği muhakkak olan şu günlerde milletin nabzını yoklayanlar elbette hangi taraf için daha süratle attığını anlıyacaklardır.

B. M. M.

Tek çare duymamak!

Kürsüdeki orta boylu, Yakışıklı ve genç adam kelimelerin üzerine basa basa, "hükümet kanunları çiğnemektedir" dediği ve bu ithamını isbat sadedinde peş peşine birbirinden ağır ithamlar sıraladığı halde İktidar Partisi sıralarından tek protesto sesinin dahi aksetmediğini gören gazeteciler hayretle birbirlerine baktılar. Sonra da hep birlikte, aceleci adımlarla Meclis Umumi Heyet Salonunun üst katında kendilerine ayrılan balkonun ön sıralarına doğru yürüdüler. Hadise geçen haftanın son günü, öğleden sonra cereyan ediyordu.

Bütçe müzakereleri başlayalı üç gün olmuştu. Gerçi daha sabahlara kadar devam eden sıkı müzakereler başlamamıştı ama, C.H.P. nin Meclis Tahkikatı taleplerinin geceli gündüzlü dört gün devam eden çalışmalarından sonra gazetecilere bir ağırlık ve yorgunluk çökmüştü. Bütçe müzakerelerini balkon yerine çoğu zaman kendilerine ait hemen balkonun bitişiğindeki odadaki hoparlörden çay ve kahve içerek, sigara tellendirerek takip ediyorlardı. Zira balkondaki sıralarda bunları yapmaya imkân yoktu. Çoğu zaman notlarını da hoparlörü dinleyerek alıyorlardı. Yeter ki içerden bir gürültü patırdı gelmesin. Ancak o zaman Balkondaki yerleri alıp milletvekillerinin hareketlerini tepeden kuş bakışı seyrediyorlardı.

Hıfzı Oğuz Bekata
Acı ama, gerçek tenkid

İşte pazar günü de kendilerine ayrılan küçük odada bir yandan sigaralarını tüttürüp kahvelerini yudumluyorlar bir yandan da Bütçenin tümü üzerinde şahsı adına konuşma yapan C.H.P. Adana milletvekili Suphi Baykamın konuşmasını dinliyorlardı ki, genç milletvekilinin gerçekten ağır ithamlarını duydular. Bir başka zaman olsa, Baykamın bu ithamları Mecliste kıyametlerin kopmasına sebep olurdu. Ama bu sefer D.P. sıralarından bir çıt bile çıkmamıştı. Aceleci adımlarla salona giren gazeteciler balkondan aşağı hayretle baktılar. Meclisin D.P. ye ve Hükümete ayrılan sıraları hemen hemen bomboştu. Sadece birkaç D.P. milletvekili vaktiyle "hayalperest gazetecilerin" yayla diye sıfatlandırdıkları arka sıralara oturmuşlar kendi aralarında sohbet ediyorlardı. Bir iki D.P. mebusu ise önlerindeki sıraların gözlerini karıştırmakta, mektup yazmakta veya resim çizmekteydiler. Suphi Baykamı dinleyen yoktu. İtirazların yükselmemesinin sebebi buydu.

Bütçenin başladığı günden beri görülen manzara da bundan farklı değildi. Kürsüye İktidar Partisine ait bir milletvekili çıktı mı, riyaset kürsüsünü işgal eden başkan vekili hemen yanındaki zile basıyor ve D.P. milletvekilleri içeri giriyorlardı. Vaktaki sıra bir muhalefet milletvekiline geldi, D. P. milletvekilleri hemen hemen hep birden salonu terkediyorlardı. Anlaşılan bu yeni bir taktikti. Muhalefeti dinlemiyorlardı. Muhalefeti dinlemiyorlar, ileri sürülen ithamları duymuyorlar ve bu haklı ithamlar karşısında sinirlenmiyorlar, "zehirlenmiyor"lardı. -Bir D.P. milletvekili muhalefetin sözleri ile milleti zehirlediğini söylemişti-.

Gazeteciler hayret ve ibretle umumi heyet salonunu tetkik ederlerken, kürsüdeki genç milletvekili bir ithamda daha bulundu. Sözü radyodan açmıştı. Radyonun neşriyatı bu tarzda devam ederse, daha şimdiden yapıla-

Bir paralı daha D.P.ye girdi!

Seçimlerin ufukta göründüğü şu günler, radyolar zaman zaman bazı isimler okuyarak bunların D. P. ye katıldıklarını ilan ediyor. D. P. ye; V. C. ye değil.. Bu, ilk hususiyettir. İkinci hususiyet, yeni isimlerin "V. C. listeleri"ni teşkil eden isimlerin aksine birer "meçhul şöhret" olmamasıdır. Çiçeği burnunda Demokratlarımızın hepsi paralı kimselerdir ve iş adamı olarak bilinmektedirler. Ama, hadisenin bir üçüncü tarafı vardır. İsimler, D. P. ye iltihakları hep hayret uyandıran isimlerdir. Tarsuslu mültimilyoner Şadi Eliyeşil D. P. ye girmiş! Vay, vay, vay! Şadi Eliyeşil! İnsanın inanamıyacağı geliyor, zira haberin duyulduğu günün arifesinde dahi bu bir zamanların müfrit değil ama koyu C. H. P. lisinin ağzından "Menderes İdaresi" lehinde kelime duyulmamış, fikir işitilmemiştir. İstanbuldan Nihat Hamamcıoğlu da Demokrat safları şereflendirmiş! Küçük dili yutmamak hakikaten kabil değildir. Nihat Hamamcıoğluyla karşılıklı oturup da iki lâf ettiniz mi herkes gibi onun da bir muhalif olduğunu mutlaka anlarsınız. Başka bir paralı Demokrat Avni Nuri Meserretçioğludur. Gerçi Avni Nuri Meserretçioğlunun Kravatsız Halkçı Güzide Tanrıyarın kardeşi olması siyasi fikirlerini elbette ki tesir altında bırakmaz ama 1946-50 arasında "Atıf İnan-Ali Haydar Albayrak-Nuri Meserretçioğlu" nun triosunun C. H. P. ye bağlılığı düşünülünce ve hele Avni Nurinin hususi sohbetlerde savunduğu fikirler bilinince bu hidayete erişin, insanı güldürmemesi pek güçtür. Akif Sadıkzade için de vaziyet aynıdır. Akif Sadıkzade D.P. de! Sadece bu ibarenin bir komik taraf taşıdığı ortadadır.

Peki, o halde bu paralı iş adamlarının İktidar partisinde işleri ne? Zerrece şüphe etmeyiniz, bunlar. D. P. ye katıldıklarının duyulmasının muhitlerinde, aileleri içinde, hattâ memlekette isimleri etrafında uyandıracağı menfi tesirleri tahmin ettiklerinden pek yüksek çevrelerden gelen tazyiklere, ısrarlı tekliflere bir müddet karşı koymuşlardır. Fakat muhtemelen ancak bu çevrelerin yardımlarıyla gerçekleşecek işleri bulunduğundan ve şahsen öyle muazzam bir medeni cesarete sahip bulunmadıklarından, nihayet "iş adamlığı" mefhumu hakkında bir muayyen ölçüye sarip olduklarından başlarını, tatlı canlarını derde sokmaktansa ismen Demokrat olmayı, fakat kapalı kapılar arkasında hakiki fikirlerini muhafazayı tercih etmişlerdir. İhtimal ki D. P. lehinde -istenilen "maddi yardım"ı yapmanın dışında- küçük parmaklarını dahi kaldırmayacaklardır. Sandık başına gittiklerinde bir çoğu reyini de C. H. P. lehinde kullanacaktır. "Maddi yardım"a gelince, bunu D. P. ye girmemiş dahi olsalar yapacakları herkesin malumudur. Böylece yurttaki "Demokrat kitle" paralı kimselerin şahsında yeni mensuplar, yeni ideal arkadaşları bulmaktadır.

Vaziyet bu olunca, insanın hatırına "peki, D. P. nin karı ne olacak?" diye bir sual geliyor. Eee, en paralı insanların bile mukavemet edemediklerinin duyulup yayılması bu devri saadette ve acaip hikmette İktidar için az kazanç mıdır? Ama, seçimler beklenen neticeyi verir ve D. P. pılısını pırtısını toplayıp üç ay içinde giderse bizim yeni "Paralı Demokrat" larımız özlediğimiz rejim için parasını değil, icap ederse saadetini, rahatını, hürriyetini seve seve ortaya koyanların yüzlerine bakarken biraz müşkülât çekmeyecekler midir, dersiniz?

cak olan seçimlerin meşruiyeti münakaşa edilecektir, dedi. D.P. milletvekilleri içinde bu ithama da aldıran görülmedi. Onlar kendi alemlerindeydiler. Zehirlenmek istemiyorlardı. Halbuki bir başka zamanda olsa, D. P. lilerin 1957 nin 27 ekim gecesinden beri pek hassas oldukları bu mevzuda muhakkak ki mecliste bir büyük gürültü kopardı. Ama kopmadı.

Gazeteciler başlarını sallayıp bir kere daha kendilerine ayrılan hoparlörlü odaya döndüler. Daha bütçenin başladığı ilk gün müşahede etmişlerdi. Polatkanın konuşmasından sonra salon boşalmıştı. Gerçi Polatkanın dakikası dakikasına tam üç saat süren konuşması sırasında da İktidar milletvekilleri salonu parmakla sayılacak kadar tenhalaştırmışlardı ama, o tenhalaştırma sıkıntının verdiği bir tenhalaştırmaydı. Hiç değilse arada bir içeri girip çıkıyorlar, kürsüdeki bakanlarına gövde kalabalıkları ile olsun cesaret veriyorlardı. Ama sıra Muhalefet partisi adına 1960 bütçesini tenkit edecek olan Ferit Melene geldiğinde D.P. liler hemen hemen toptan dışarı çıkmışlardı. Nelerine lâzımdı. Ferit Meleni dinleyip de, muhalefetin bir takım acı ama gerçek tenkitlerini duymakta ne fayda vardı. Dinlemez ve başları dinç otururlardı. Nitekim bu haftanın başına kadar da ısrarla bu plânlarını tatbik edip durdular. Ferit Meleni dinlemediler; Hıfzı Oğuz Bekatayı dinlemediler, Suphi Baykamı dinlemediler, dinlemediler oğlu dinlemediler.

Dinleyenler

Bütçe müzakerelerinin başladığı Cuma günü B.M.M. sırtları tıklım tıklım doluydu. O kadar ki umumi heyet salonuna dışardan sandalyeler getirilmiş, sıra aralarına yerleştirilmişti. Riyaset kürsüsünde Koraltan vardı. Hitabet kürsüsünün önüne ise Devlet radyosunun iki mikrofonu yerleştirilmişti. 15 i beş geçe Koraltan yoklama yaptırmaya başladı. Yoklama A dan başlayıp Z ye kadar uzanıp gitti ve zaman zaman Koraltan adı okunduğu zaman sesini yükseltmeyen milletvekillerine ihtarda bulundu. Yoklama yapıldığı sırada adı okunan milletvekillerinin içinde sesi en gür çıkanlar ve kendilerinin orada bulunduğunu isbata gayret edenler D.P. den Süleyman Çağlar ile C.H.P. den Kasım Gülek oldu. Antep milletvekilleri ise sesi en az çıkan milletvekilleriydi.

Sebati Ataman
Efedir efe...

Saat tam 15.25 di ki Maliye Bakanı Hasan Polatkan lâcivert elbisesi içinde çalışkan bir mülkiye talebesi hü-

B.M.M. de Bütçe müzakereleri
Kambersiz düğün..

viyetiyle kürsüde arzı endam etti. Elinde 114 daktilo sayfalık bir metin vardı. Kurşuniye çalar gri bir kravat takmıştı. Dakikalar ve Saatler boyunca elindeki metni okudu, okudu...

Polatkanın kürsüye çıkmasından bir dakika sonra -15.26- Cumhurbaşkanlığı locasında Celal Bayar göründü. Yalnızdı. Siyah, spor bir kostüm giymişti. Yüzünü kürsüye, Polatkana doğru dönerek oturdu ve 15 dakika müddetle Polatkanı dinledi. Sonra çıktı, odasına çekildi.

Milletvekilleri gibi bakanlar da kalabalık bir kadro ile kendilerine ayrılmış yerleri almışlardı. Başbakanlık koltuğunun solunda Menderes V. Kabinesinin Gediki, sağında da Dışişlerimizin Zorlusu vardı. Başbakan yardımcısı Medeni Berk, bir türlü kurtulamadığı Umum Müdürlük havası içinde ortalarda bir yerdeydi. Sebati Ataman Bakanlar sırasının önüne konmuş masalardan da önde bir sandalyede geriye doğru yaslanmış ayak ayak üstüne atmış efece oturuyordu. B.M.M. Menderes V. Kabinesinin kurulduğu gün hariç, cuma günkü kadar kalabalık bir kabineyi bir arada görmemişti. Salonda olmayanlar sadece yurt içi bir seyahatte olan Gümrük ve İnhisarlar Bakanı Hadi Hüsman ile Başbakan Menderesti. Artık Mecliste Başbakanın yokluğuna alışılmıştı ama Hadi Hüsmanın bulunmayışına pek çok D.P. li üzüldü. Hiç olmazsa Başvekilsiz kabineyi tam olarak bir arada görmeyi pek istiyorlardı. Başbakan ne o gün ne onu takip eden günlerde de Meclis Salonunda görünmedi, o görünmeyince diğer bakanlar da görünmez oldular.

Kürsüde konuşan hatipleri dinlemek bakımından C.H.P liler de D.P. lilerden pek geri kalmadılar. Gerçi C.H.P. liler kendi hatiplerinin hemen hepsini istisnasız sonuna kadar dinlediler ama, sıra D.P. hatiplerine geldi mi onlar da D.P. taktiğine başvurmaktan kendilerini alamadılar. Bu yüzden D.P. hatipleri çok kere sadece boş sıralara hitap etmek zorunda kaldılar.

Polatkanın konuşmasının ilk 50 dakikası tam bir sessizlik içinde geçti. Salonda duyulan tek ses Polatkanın sesiydi. Bir de arada sırada durmadan sıralanan rakamlardan sıkılıp sıralarından doğrulan D.P. milletvekillerinin ayak sesleri. Ancak konuşmanın 50. dakikasına gelinmişti ki Polatkan, kahraman Türk ordusundan bahsetti de muhalefet ve muvafakat sıralarından hep birden topluca bir alkış topladı. Bunun haricinde de Polatkan pek az alkışlandı ve umduğunu bulamadı. Polatkanın konuşmasının ortalarına doğru salondaki milletvekillerinin sayısı şöyleydi: 98 D.P. li, 31 C H P. li, 1 C.K.M.P. li. Bakan koltukları ise sadece gözlerini hafifçe kapatmış olan Lütfi Kırdarı barındırıyordu.

Polatkanın konuşmasından sonra Devlet Radyosu mikrofonlarının Meclis kürsüsü ile olan irtibatı kesildi ve Koraltan tarafından Kürsüye C.H.P. Grubu adına Ferit Melen davet edildi. Saat 18.27 idi.

Melen, kendisinden umulmayacak kadar dört başı mamur bir konuşma yaptı. Onun ilminden, mali mevzulara olan vukufundan kimsenin şüphesi yoktu. Çekinilen tek şey, Melenin ifadeyi meramının pek parlak olmamasıydı. Ancak Melen bu yanlış kanaati de yıkmasını bildi ve kazara da olsa içerde kalmış olan bazı D.P. zimamdarlarına dahi kendisini dinletmesini bildi.

Okuyucu Mektupları

C.H.P. hakkında:

Size bu mektubu yazmadan önce, 281 sayılı AKİS'te "Bir Mülâkat" isimli yazıyı okuyordum. Bitirdikten sonra, size yazmaya karar verdim.

C.H.P. ni Muhalefetten İktidara geçirecek olan genel seçimlerin yaklaşmakta olduğu şu günlerde, Parti kademelerinde vazife alacakların ve onları seçeceklerin mesuliyet hisleri ile şeref ve haysiyet kıymetlerinin, iyiniyetleri ile Atatürkü ve Onun devrimlerini layıkiyle anlayıp ve benimsemiş olup olmadıklarının incelenmesi ve ona göre makûl bir temizleme yapılmasının icap ettiği fikrini tarafsız vatandaşlar bile ümitle beslemektedirler.

Kanaatimce de iyi niyetli ve değerli olmak bir şahsı, bir Partiyi ve bir Milleti yükselten, kuvvetlendiren, yaşatan ve onlara içerde ve dışarda sağlam taraftarlar sağlıyan, hakiki kıymet ölçüleridir. Bununla beraber, hakiki veya hükmi, her şahsiyetin, bir de kendine mahsus özelliği vardır.

İşte Türkler için, bu özellik her şeyden önce Atatürk ve Onun yaptığı ve düşündüğü ve söylediği şeylere saygı ile bağlanmaktır. C.H.P. nin Altı Ok ile ifade olunan programı da yine Atatürkün bir eseri ve kendi dehâsının bulduğu bir devlet idare şekli, bir rejim olduğuna göre C.H.P. nin daha ziyade bu ana hatlardan yürüyerek İktidara yükselmesi lâzımdır.

M. Selâhattin Tür — Beşiktaş

•

S.B.F. hakkında

S.B.F. nin yeniden okul haline getirilmesi hakkındaki kanun teklifiyle ilgili yazınıza, bir S.B.F. mezunu olarak çok teşekkür ederim.

Yalnız, "Çatık kaşlı müdür namzedi" olarak kabul ettiğiniz Prof. K. Fikret Arıkın S.B.O. nu, fakülte haline getiren kanunun, (ki C.H.P. iktidarının son kanunlarından biridir) T. B. M. Meclisinden geçirilmesinde Prof. Bedri Gürsoy ile birlikte, en faal rolü oynadığını da unutmamanızı rica ederim.

Hakikatin oldukça muvaffak bir müdafii olduğunuz için, bu ufak vakıayı hatırlatmayı kendime bir borç bildim.

Ömer Tuğrul Dinç — Ankara

Dinime Dahleden...

Hafıza-i beşerin nisyan ile malûl bulunduğuna inanmak ne boş, ama ne de boş bir kanaat! Bir defa buna inandınız mı, söyleyemeyeceğiniz lâf, yapamıyacağınız iş yoktur. 1950 nin 13 Mayıs akşamı, isterseniz cebinizde sadece iki buçuk liranın kaldığını, sıfırı tükettiğinizi, milletvekili seçilemediğiniz takdirde mahvolacağınızı ilan etmiş bulununuz. Bu, 1960 ın arifesinde milyoner olmanıza engel teşkil etmiyeceği gibi namus ve dürüstlük şarkıları okumanıza da mani değildir. Ne olur, dört sene millete vaad ederek iktidara gelmiş bulununuz! Bir defa iktidara yerleştiniz mi bu milletin, "tahretlenmesini bile bilmediğini", arkasında pislik bulunan insanlara elbette ki ciddi seçim hakkının verilemiyeceğini göğsümüzü gere gere söyliyebilir, sadece kendinizin akıllı olduğunuzu bildirebilirsiniz.

Bir adam son zamanlarda, kendisini Basın Filozofu ilan ederek Türk Basınını en şiddetli şekilde ithama başlamıştır. Daha doğrusu, şimdi kendisini kuvvetli zannettiği için bir zaman gazete gazete dolaşıp aksi fikirleri -hem de pek yakın bir mazide- savunduğunu, Menderes idaresi hakkında bambaşka fikirler söylediğini unutarak Türk Basınının hürriyete lâyık olmadığını, bu basının şereflere, haysiyetlere riayet etmediğini, alabildiğine küfrettiğini ve meselâ kendi külotu içinde daima bir büyük objektif bulundurduğunu -ne nezih bir teşbih- iddia etmektedir. Bu zat, Dr. Mükerrem Saroldur.

Ama, Dr. Mükerrem Sarol da vaktiyle pek bahtsız bir gazetecilik tecrübesi yapmış, pek başarısız bir gazete çıkarmıştır. Türk Sesi adını taşıyan bu gazete elbette bir takım şeyler yazmış, altı sayfasını doldurmuştur Bugün Türk Basınının seviyesizliğinden bahseden Dr. Mükerrem Sarol, zannedilebilir ki o fırsat eline geçtiğinde ideal bir gazete çıkarmış, şahıslarla, hiç meşgul olmamış, müstehcen edebiyata kaçmamış ve "gazetelerin evlerimize girdiğini, çocuklarımızın eline verildiğini" aslaunutmamıştır.

Şimdi, bu Dr. Mükerrem Sarol tarafından çıkarılan parlak gazetenin neşriyatına lütfen bir göz atalım. Bakınız, Türk Sesi 19 Kasım tarihli sayısında, gazete sahibinin hoşuna gitmemek felaketine uğrayan bir başka gazete için neler yazmaktadır: "Holywood âleminde içeriye girip çıkanlara havlu ve kolonya takdim eden tuvalet memurluğundan bir (Mis) gibi tutalım şunun elinden de yükseltelim muharrirliğe.. Yükseltiyorlar.. O gazete bu gazete derken bay Bedii Faik Dünya gazetesi sahiplerinden Bedii Faik Beyfendi oluyor. Yani hiç bir eser, fikir, görüş, irfan temeline dayanmaksızın en lüpçü ve en meccani tarafından bir şöhretçik..."

" . . . O heccav kâtip ki kısa bir müddet evvel idare heyeti âzası bulunduğu Gazeteciler Cemiyeti kasasından, sıhhat bahanesiyle bir iki bin lirayı çekmeyi ve sonra bu paradan kendisini ibra ettirmesini bilmiştir.

" . . . Y i n e Allahın hikmetiyle ayakta kalabilen yırtık seciyelere eş olarak Namus kelimesini ağzına aldığı halde yere yıkılmayan bu espri esnafına..."

Bu bir dil sürçmesi midir? Asla! Bu, "Terbiyeli Basın"ın savunucusu Dr. Mükerrem Sarolun Türk Sesi gazetesinin edep ve terbiye anlayışıdır. Nitekim, buyrunuz aynı gazetenin 21 Kasım 1954 tarihli sayısında aynı meslekdaş için yazılanları: ''Heccav kâtibimiz bugün muhalif olmuştur. Dün kalemini sokup çıkardığı insanların müdafiliğini üzerine almıştır. Bu işte menfaat vardır, geçim vardır... ". . . . . .Yine bugün varlıklı dediği bir vekilden kendisinin, sırf kaypak huyunu kiraya vermek suretiyle daha zengin bir durumda bulunduğunu unutmuştur."

Denebilir ki, üstad bahis mevzuu zata pek kızmış, almış kalemi eline, veryansın etmiş. Peki, aynı gazetenin 24 Kasım 1954 tarihli sayısında başka bir meslekdaşı hakkında yazılan şu satırlara ne demeli:

"Yahu bunu, bu haya tırmalayıcı övünmeyi bizzat Cumhuriyet inkılabını kuranlar bile kendilerine çok görür. Onlar bile bundan memnudur. Edib-i lebibin bahsettiği hizmet ise Ankara Palas kumpanyasındaki zimmet kayıtlarından anlaşılacağı veçhile, Nefsi azizi adına giriştiği samimiyetsiz ve hakikatsiz laf hokkabazlıklarından başka nedir?

Yoksa, Basınımızı beğenmiyen Dr. Mükerrem Sarolun gazetesinde neşrettiği edebi romanlardan parça mı istersiniz? Hani şu, evlere sokulan ve çocuklarımızın ellerine verilen gazetede? 31 Temmuz 1954 tarihli Türk Sesi gazetesinden şu satırları lütfen okur musunuz?

"Şimdi Maria divanı düzeltmekle meşguldü. O kadar eğilmişti ki iri göğüsleri siyah uçlarına kadar gözüküyordu. Göğüslerinin arasındaki çukurluk bir erkeğinki gibi kıllarla örtülüydü ve bu sık tüyler karnına doğru genişliyordu.

". . . . . . .O zaman kadın daha fazla çömeldi, topuklarının üzerine oturdu. Şimdi bütün vücudu görünüyordu, kalçaları dalga dalga oynuyordu... Kadın iki ayakkabıyı da çıkarmıştı. Erkeğin çoraplarını çıkardıktan sonra gözlerini kaldırmadan elinde tuttuğu erkeğin ayağını çıplak bacaklarına değdirdi, yavaş yavaş kalçalarına doğru çıkardı, sonra butlarının arasına hapsetti.

Ama, hakikaten aşkolsun! Böyle bir gazete çıkar, sonra da "Böyle bir gazetenin çıkabildiği memlekette gazetecilere Basın Hürriyeti tanımak reva mıdır?" diye haykır!. Hatta bir takım kimselere "Yahu, adam doğru söylüyor" zehabını ver. Aşkolsun, aşkolsun, aşkolsun!..

Meşhur Türk Sesi gazetesinin başlığı

.... bari müslüman olsa

Melen de elbette ki Polatkandan geri kalacak değildi. Polatkan üç saat konuşunca, Melen de 2.5 saat konuştu. Her bir cümlesi, Bakanlar sırasında tek başına kalmış olan Polatkanın yüzünde ayrı bir işmizaz yaratıyordu.

Melenin, konuşması bitince "Koca Reis" adıyla anılan Koraltan celseyi tatil etti. Cuma günkü çalışmalar yeterdi. Cumartesi sabahı toplanılacakti. Reis kararı böyle verdi ve önündeki çanı çaldı. Ancak bu çan çaldıktan sonradır ki Muhalefet sıralarının üçüncüsünde duvar dibinde oturan ak saçlı bir adamın yerinden kımıldadığı, ayağa kalktığı görüldü. Bu C.H.P. lideri İnönüydü ve belki de müzakereyi başından sonuna kadar 5,5 saat boyunca dikkatle dinleyen tek milletvekili idi.

Tahkikatlar

Başta patlayan kabak

Geçen hafta AKİS, iç hadiselerin hikâyesine şöyle başlıyordu: "Pazartesi günü Meclis maraton sayesinde heyecanlı anlar yaşadı. Daha saat 14 te Ziraat Bankasının heybetli ve şöhretli Umum Müdürü Mithat Dülge heyecanlı bir tarzda Ankara Palas salonlarında dolaşıyordu. Meclise gitmeye niyetli görünüyor, fakat sanki bu işi tek başına yapmaktan çekiniyordu. Birkaç defa dışarı çıkacak gibi oldu, çıkamadı. En sonda İstanbul milletvekili Muhlis Erdeneri buldu, onunla birlikte karşıya geçti". (Bk. AKİS, S. 290 - Sayfa: 4) Bu satırların intişarından birkaç gün sonra heybetli ve şöhretli Umum Müdür heyecanlanmakta, Meclise gitmeye çekinmekte ne derece haklı olduğunu anladı ve bir kabağın kendi nazik başında patladığını hissetti. Büyük Meclis, heybetli ve şöhretli Umum Müdürün Dr. Mükerrem Sarolun meşhur Türk Sesi gazetesindeki ortağı Oğuz Akala cömertçe açtığı 40 milyon liralık krediden dolayı Meclis Tahkikatına lüzum görmüştü.

Meclis Tahkikatına lüzum görüldüğü günün gecesi orta boyu, göbeği ve gerdanı, zekâsı ve dinamizmi, fütursuzluğu ve pervasızlığı, kısacası her haliyle tipik bir iş adamı olan Mithat Dülge Meclisten çıkarken bir ihtiyatsızlık yaptı, karar hakkındaki fikrini etrafındaki Muhalefet milletvekillerini farketmeksizin açıkladı: "Hamamın namusu kurtuldu!" İktidar başlarının mutemet adamı bu atasözüyle neyi, kimi kastettiğini izah etmedi ama, daha sonra giriştiği bazı teşebbüsler şişman Umum Müdürün tahkikatın sonucu bakımından bazı tedbirleri ihmal etmek niyetinde olmadığını gösterdi. O çarşamba günü Mithat Dülge Meclisin müzakerelerini Umum Müdürler locasından üzüntüyle takip etmiş, milletvekillerinin kendisi hakkında ne derece antipati beslediklerini görmüştü. Hakikaten hemen bütün Demokrat Grup, kendi arkadaşları meşhur Hadi Tan, Mithat Dülge hakkında Meclis Tahkikatı açılmamasını savunurken "Yeter! Yeter! İn aşağı! Mesele aydınlandı! İzahata lüzum yok!" diye bağırmış, sonra da Muhalefet Grubuna katılarak Meclis Tahkikatının açılmasını kararlaştırmıştı. Bu sırada, öteki kahraman -Dr. Sarolun ortağı- Oğuz Akal da hazin bakışlarla Meclis salonunu tarıyor, hiç kimsenin de mi kendilerine taraftar çıkmayacağını anlamaya çalışıyordu.

T.C. Ziraat Bankası Umum Müdürlüğü
İmparatorluk

İlk tedbirler

Haftanın, Meclis Tahkikatının kabulüyle kapanan ilk yarısının hemen akabinde, ikinci yarısının başında şişman Umum Müdür alâka uyandırıcı bazı teşebbüslere girişti. Daha o sabah Mithat Dülgenin yalanları, gazetelere tehalükle bir haber uçurdular. Mümkün olduğu kadar büyük gösterilmesi ricasıyla, Mithat Dülgenin Ziraat Bankası Umum Müdürlüğünden çekildiğini bildiriyorlar ve telefonda Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı Yüksek Makamına hitaben kaleme alınan istifa mektubunu dikte ettiriyorlardı. Mithat Dülge "B.M.M. tahkikatının selâmetle yürütülmesi bakımından" çekilmeği zaruri bulmuştu. Bunu söylüyor, ardından da, "İstifamın kabulünü ve bu vesileyle kıymetli Hükümetimin ve değerli Partimin hizmetinde olduğumu ve sayın Başvekilimiz Adnan Menderesin emrinde her zaman hizmete amade olduğumu..." diye devam ediyordu.

O gün, cömert Umum Müdürün pek çok lûtfunu görmüş bazı vefalı -ve istikbal bakımından ihtiyatlı- küçük gazeteler parlak haberler uçurdular: Bütün Türkiye, Mithat Dülge gibi bir Umum Müdürün Ziraat Bankasının başından ayrılması karşısında kan ağlıyordu. Yurdun dört tarafından gazetelere telgraflar geliyordu. Ah, nasıl olur da böyle bir zat feda edilirdi? Fakat haberlerin dikkati çeken tarafı hep Mithat Dülge - nin icraatının "Menderesin ilhamıyla" olduğu hususunun itinayla belirtilmesiydi. Şişman Umum Müdür Menderesin emrinde çalışmıştı. Şişman Umum Müdür Menderesin direktifleriyle çalışmıştı. Şişman Umum Müdür Menderesten daima destek görmüştü.

Nitekim, haftanın sonlarında, cuma gecesi bir AKİS muhabiri, Mithat Dülgeyi rehberde ve (03) te kaydı bulunmıyan 28048 numaralı ev telefonundan aradığı zaman, hattın diğer ucundaki bir hanınım fevkalâde terbiyeli, tatlı, fakat müteessir sesinden "Riyaseti Cumhur Köşkünde" cevabını aldı. Aynı Mithat Dülgenin 24 saat önce, yani istifa ettiği günün gecesi Başbakanlıkta bu sefer de Adnan Menderes tarafından kabul edildiği öğrenilmişti. Mithat Dülgenin sı-

rasıyla Başbakan ve ertesi gün uçak la Karaçiye hareket edecek Cumhur başkanı tarafından kabul edilmesi hafızaları ister istemez dört sene gerilere götürdü.

Gene bir şubat günü, 8 şubat 1956 da, altı değişik itham yüzünden Dr Mükerrem Sarol aleyhinde B.M.M. tahkikatı açılmasına karar verilmişti. O zaman ve halen "Sarol meselesi" olarak bilinen davayı incelemek üzere görevlendirilen Tali Komite aylarca, hem de pek ciddi ve dikkatli çalışmıştı. Ama, Tali Komite İstanbulun Vilâyet Binasının tarihi salonunda şahitleri dinlerken aynı Dr. Sarol Başbakanın gayrı resmi ikâmetgâhı Park Otelin orasında burasında Adnan Menderesle kol kola, sarmaş dolaş görünmekte ve böyle bir garip hal gazete resimleriyle D.P. milletvekillerine aksetmekteydi. Biri muhalif, gerisi D.P. milletvekillerinden kurulu Tâli Komitenin kanaati, neticede, Dr. Sarolun Yüce Divana sevki gerektiği noktasında toplanmıştı. Tâli Komitenin raporu, 18 haziran 1956 da B.M.M. heyeti umumiyesi önüne gelmiş, "mümaileyhin cezai ve mali mesuliyetini icabettiren bir unsur bulunmadığı" mülahazasıyla, fakat C.H.P. nin bugüne kadar kabul etmediği bir reyleme sonunda reddedilmişti. Sadece Menderesin yanında sık sık görünmesi, Dr. Sarolun temizlik beraatını almasına yetip artmıştı.

Anlaşılan tipik iş adamı Mithat Dülgenin başka bir meziyeti de hadiselerden ders alma kabiliyetiydi.

Ya, İdare Meclisi?

Fakat hafta sonunun hadiseleri bu kadarla kalmadı. Ziraat Bankası Umum Müdürlük makamının rehberde ve (03) te kaydı mevcut 11185 numaralı telefonunu çevirip Mithat Dülgeyi soranlar hattın diğer ucundaki mütecessis bir erkeğin gevrek, fakat gene müteessir sesiyle karşılaştılar. Aldıkları cevap Mithat Dülgenin "İdare Meclisi ile toplantı halinde" bulunduğu oldu. Bu son derece calibi dikkat ve tuhaf hadise Mithat Dülgenin istifasının kabul edildiği perşembe günü, öğleden sonra cereyan ediyordu. Bir defa, istifasını veren bir Genel Müdürün, alâkasını kestiği müessesenin resmi İdare Meclisi toplantısında ne aradığını akıllara sığdırmak müşküldü. Sonra, demek belki Umum Müdür kadar mesul İdare Meclisi hâlâ yerindeydi. 11185 numaralı telefonda Dülge akşama kadar birkaç defa daha arandı ve hep aynı cevap verildi. Bir ara, 28048 numaralı telefondaki fevkalâde terbiyeli, tatlı, fakat müteessir sesli hanım da durumu teyid etti. İşte bu sırada Adalet Komisyonu, cuma günü ilk toplantı-

Mithat Dülge
Sakıt Hanedan

sını yaptı ve çalışma programını tesbit etti. İhzari tahkikatı yürütmekle, kendi içinden gizli reyle seçtiği 7 azadan -biri C.H.P. den, biri de C.K.M.P. dendir- mürekkep Tali Komiteyi vazifelendirdi. Daha sonra da, beklenildiği gibi, bir kanuni zorlamaya baş-

Abdullah Aker
Başında yıldırımlar dolaşıyor

vurdu, klişeleşmiş "tahkikatın selâmeti bakımından" gerekçesiyle faaliyetlerini bir neşir yasağının kara perdesi arkasına gizledi. Böylece tahkikatın sonuna kadar tahkikatın seyriyle alâkalı hadiseleri umuni efkâra duyurmak yasak oluyordu. Cuma gününden sonra ne olup bittiği, açıklanamayacaktı.

İçtüzüğün 177. maddesine uygun olarak yapılan ve Adalet Komisyonuna bir ay içinde tekemmül ettirilmesi şartıyla havale olunan soruşturma, sadece bahis konusu 40 milyon liralık krediye inhisar edecektir. Soruşturma esnasında bir suiistimal tesbit edilir ve devrin Ekonomi ve Ticaret Bakanı Abdullah Ekerin de bu işe karışmış olması ihtimali belirirse o zaman İçtüzüğün 169. maddesi gereğince hareket edilecektir. Umumi Heyetin kararıyla, doğrudan doğruya veya sadece Abdullah Aker hakkında B.M.M. tahkikatı açılacaktır. Adliye Encümeni suiistimal kanaatine varır, fakat Abdullah Akerin ilgisiz bulunduğunu tesbit ederse yeniden B.M.M. tahkikatı açılması veya herhangi bir kimsenin Yüce Divana sevki bahis konusu olmayacaktır. Umumi Heyetin kararıyla, Mithat Dülge ve varsa diğer mesuller umumi mahkemelere sevkedileceklerdir. Zira ne derece nüfuzlu olurlarsa olsunlar, sanık Umum Müdürler Yüce Divanda yargılanmamaktadırlar. Umumi mahkemeler kendileri için kâfi sayılmaktadır!

Adalet Komisyonu bu kararı alırken kısaca boylu, beyaz, kıvırcık saçlı, kaytan bıyıklı, tıknaz bir adam uçakla Ankaradan İstanbula gidiyordu. Bu, Belvü Palas Otelinde kaldığı halde gazetecilerle görüşmeği reddeden üzgün ve ümitsiz Oğuz Akaldı. Kudretli arkadaşları kendisine "bir şey çıkmayacağı"nı temin ediyorlardı ama, eee, insan haliydi bu..

Niçin, niçin, niçin?

Mithat Dülge hakkında Tahkikat kararı verilmesi, meselenin mahiyeti bilindiği halde her tarafta derin bir hayret uyandırdı. Evet, 40 milyon liralık bir suiistimal iddiası kolay örtülür bir marifet değildi. Ama Samet Ağaoğlunun -Ağaoğlunun iddiasına göre- müslüman olmuş, Vedat Ağaoğlu adını almış, türkleşmiş; fakat mektup kâğıtlarının üzerinde Verner Taschenbrecker yazan ve iki kelime türkçeyi güçlükle bir araya getiren, Alman asıllı eniştesinin "Biz, burada suyun başındayız. Tediye güçlükleri bize vız gelir. Siz fiyatı yüzde 20 yüksek gösterin" diye yazdığı mektupların da kolay hazmedilir tarafı bulunmadığı halde ve enişte bey kendisinden "Biz, zeki iş adamları" diye bahsederken D.P. milletvekilleri pekâlâ

Bir Görüş

Önergeler

Suphi BAYKAM

CH.P. tarafından Meclise verilen tahkikat önergeleri nihayet gündeme alınıp görüşüldü. Netice sürpriz tesiri yapmadı. Herkes D.P. ekseriyeti tarafından bu önergelerin reddedileceğini önceden tahmin etmekteydi. Zira Meclis müzakereleri başlamadan evvel irili ufaklı iktidar organları önergelerde ortaya konan meselelerin tezvir, isnat ve iftiradan ibaret iddialar olduğunu ilân etmişlerdir. Daha görüşmeler başladığı anda aynı zihniyetin D.P. Milletvekillerine hakim olduğu, hepsinin peşin kararlı oldukları müşahede edildi. Zan altında bulunan bakanlar henüz ilk konuşmalarını yapmak üzere kürsüye çıkarlarken hakem heyeti durumunda olan ekseriyet grubu tarafından alkış yağmuruna tutulmuşlardır. Kanaatimiz odur ki, tahkikat taleplerinin uzun müddet gündeme alınmaması yüzünden D.P. çok şey kaybetmiş, büyük yara almıştır. Fakat Meclis müzakerelerinden sonra önergelerden biri hariç, diğerleri için red kararı verilmiş olması D.P. ye daha da pahalıya mal olacaktır.

Muhalefetin ortaya koyduğu vesikalar ve cerhedilmez delillere rağmen Meclis tahkikatları işinin bir parti disiplini çerçevesi içinde mütalâa edilmiş olması cidden şayanı esef bir tezahür, olmuştur. İktidar bu hatalı yolu neden benimsedi? Bilmiyoruz D.P. milletvekillerinin oyları ile haklarında tahkikat açılmamasına karar verilen vekiller buna rağmen manevi rahatlığa kavuşmuşlar mıdır? Hiç zannetmiyoruz. Ve yine biliyoruz ki bunun huzursuzluğunu daha uzun yıllar duyacak, bu kısa görüşlülüğün ıstırabını çekeceklerdir. Sorumlu bakanlar bir fırsatı kaçırmışlardır. Kürsüye gelip kendilerinin tahkikat açılmasını talep etmeleri -Nasıl olsa sonunda ekseriyet grubu onları kucaklıyacaktı- icap ederdi. Maalesef aralarında bu basireti gösteren çıkmadı.

C.H.P. bahis konusu önergeleri meclis kürsüsüne getirmek ve ciddi bir çalışma sonunda elde ettiği vesikaları zabıtlara intikal ettirmekle büyük bir memleket hizmeti yapmıştır. Gelecek nesillerin bu tahkikat talepleri müzakerelerinden öğrenecekleri pek çok şeyler olacaktır. Siyaset adamları bunlardan çok istifade edeceklerdir. Ve yine şüphe etmiyoruz ki, bu müzakerelerin ışığı altında bilhassa iktidara mensup milletvekili ve bakanlar çalışmalarında daha ihtiyatlı ve dikkatli davranmak ihtiyacını hissedeceklerdir. Gerek bu meclis tahkikat taleplerinin müzakereleri, mürakabenin, hürriyetin ve hukuk devleti nizamının değerini bir defa daha ortaya çıkarmıştır. Bu müesseseler korunmaksızın suiistimallerin ve yolsuzlukların önlenemiyeceği hakikati bir defa daha anlaşılmıştır.

Önümüzdeki seçimlerde seçim propogandası temaları arasında, red veya kabul edilmiş bulunsun, bu önergelerin mevzuları elbette yer alacak. Muhalefet hatipleri B.M.M. müzakerelerini vatandaşın sağduyusuna arzedecekler, cereyan eden yolsuz muameleleri, baskıları, kanunsuzlukları ve suiistimalleri anlatacaklardır. İşte iktidar partisinin asıl kaybı burada. C.H.P. sözcülerinin vesika delil ve sağlam mesnetlere dayanan iddialarını öğrenecek olan geniş halk kitleleri, evvelâ radyo neşriyatını protesto edecek, ondan sonra da D.P. yi mahkum edecektir. Ve bir iktidar partisinin kendi içinden sorumluluğu ortada bir tek kişiyi dahi feda etmemek için gösterdiği bu hassasiyeti rahatça mânalandıracaktır.

Müzakerelerin hülâsası olarak şu netice de belirmiştir. Kader birliği yapan siyaset adamlarını menfaat kadar müşterek tehlike de birleştirmektedir. D.P. milletvekillerinden bir kısmının bu ruh haleti ve taşıdıkları endişe, ümit ederiz ki seçmen tarafından bilhassa değerlendirilecek ve hükme bağlanacaktır.

Her şey D.P. nin gidici olduğunu gösteriyor, İktidardaki günler sayılı hale geldikçe hatalar artmakta, basiretler bağlanmaktadır. D.P. ye, idarecilerine ve liderlerine tavsiyemiz şudur :

İpleri daha fazla germeyiniz. Koparacaksınız.

hazımlı davranmışlar, el kaldırmaya yanaşmamışlardı. O halde? Geçen hafta Büyük Mecliste sonu başından belli bir senaryonun filmini seyreder gibi Tahkikat Müzakerelerini takip edenler hep bunu düşünmekten kendilerini alamadılar. Bu müzakereler, bir baştan ötekine Ankaranın şık, güzel ve zarif hanımları tarafından alakayla seyredildi.

Evvelâ, İktidarın, Hazreti Eyübü kıskandıracak bir sabır örneği göstererek bazılarını iki seneye yakın bir zamandır dosyada tuttuğu C.H.P. nin 11 tahkikat önergesinin topunu birden damdan düşer gibi B.M.M. gündemine alması, dört gün içinde tam 42 saat 50 dakika devam eden kıyasıya maratondan sonra, biri hariç hepsini, teker teker reddetmesi nedendi? Madem ki, nasıl olsa müracaatlar redde uğrayacaktı, tahkikat önergelerini B.M.M. gündemine almakta neden misilsiz zorluklar gösterilmiş ve huzursuzluğa meydan verilmişti?

Mesele şuydu: Haksızlık ve usulsüzlüklerin bir zamanki amansız hasımları, hadiseleri eskitmeği ve bozulan asapların yatışmasını beklemeği tercih etmişlerdi. Fakat şimdi, genel seçim sathı mailine girdiğimiz şu günlerde, D.P. yüksek liderler çevresi Muhalefetin elindeki bütün silah ve kozları tasfiye etmek seferberliği içindeydi. İşte tahkikat önergeleri tekmeli tokatlı da olsa müzakere edilmiş, C.H.P. nin "B.M.M. murakabesi kalmadı! Hesaplaşmaktan kaçıyorlar!" şeklinde bağıra çağıra çiğnediği sakız da ağzından alınmıştı ya! D.P., alnının akı ile pırıl pırıl temize çıkmıştı! Böylece pirüpak genel seçimlere girilecekti!

Mithat Dülgeye gelince.. Ee, kendilerinden bu kadar çok şey istenilen D.P. milletvekillerine bir tatmin yolunu açık tutmak şarttı. Üstelik, Grupta Ziraat Bankasının "İmparator" diye anılan Umum Müdürü en hoşa gitmeyen kimselerden biriydi. Sabır, sabır, sabır... Sabır, nihayet taşmıştı, istenilen kelle önlerine atılmıştı.

Ama, ne şişin, ne kebabın yanmamasını sağlayacak bir formül ilerde pek âlâ bulunur, böylece herkes memnun bırakılabilirdi.

Bilanço

Tahkikat maratonunu kim kazandı? Bu hafta, Ankara hâlâ bunun tartışmasıyla meşguldü. Tabii her iki taraf zafer iddia ediyordu.

Aslında, esas maksadın tahakkuk etmesine, yani kapalı kalmış bir takım meselelerin umumi efkâra nihayet duyurulmasına rağmen "lâf ebeliği"nde C.H.P. hayli zayıf kaldı. Müzakereler, haksızı müdafaa etmek handikapına rağmen Büyük Mecliste D.P. nin C.H.P. ye nazaran ağzı lâf

yapan, mantık ve kürsü oyunlarına vakıf daha fazla elemana malik olduğunu gösterdi. Üstelik, tabii Başkanlık Divanı zorlamaları neticesi de olsa, bunlardan D.P. daha iyi faydalandı. C.H.P. takımının iyi elemanlardan seçilmemesi, haklı davalarda C.H.P. nin açık vermesine yol açtı. C.H.P. aylarca süren hazırlıklarından ve elindeki -çoğu resmi- vesika ve delil bolluğundan tam manasıyla istifade edemedi. Milletvekillerinin yorgunluk ve uykusuzlukları yüz çizgilerinden ve gözlerini oluşturmalarından belli oluyordu. Ancak Turhan Feyzioğlu, Suphi Baykam, Fethi Çelikbaş ve Nüvit Yetkin üstte güreşebildiler. Bu yüzden Uşak Valisi İlhan Enginin müthiş İçişleri Bakanı Dr. Namık Gedike "gizli ve şahsa mahsus" kaydıyla gönderdiği tüyler ürpertici mektup, Verner Taschenbrecker -Ağaoğlu Firmasının Batı Almanyada bir fabrikaya yazdığı yüz kızartıcı yazı D.P. milletvekillerini dahi samimi surette dehşete düşürdüğü halde Meclis içinde -dışında değil- kafi derecede kıymetlendirilemedi. D.P. adına konuşan Celal Yardımcı gibi hatipler hakikaten usta davrandılar, cazip konuşmalar yaptılar ve arkadaşlarının manevi ezikliğini telafi edebildiler.

C.H.P. lilerin alınacak kararı önceden bildikleri ve dolayısıyla şu veya bu muhtemel neticeden hangisinin hasıl olacağı gibi bir hususu merak etmeden fantezi sayar göründükleri Tahkikat Önergeleri Müzakerelerinde, D.P. lilerin oyununa gelmeleri de başka bir hikâye oldu. D.P. nin taktiği, muğlak geçiştirecekleri esas noktadan kaçmak, şahıslara hücum ederek sorumlulara mukabil taarruz imkânları vermekti. İşte C.H.P. böyle bir akışa ve zaman zaman da tehevvüre kendini kaptırıverdi.

Meselâ kendisi hakkındaki tahkikat önergesinin müzakeresinde ilk sözü alan Verner Taschenbrecker'in kayınçosu yer yer patetik safhalar gösteren ve sonlara doğru duygulara hitap eden konuşmasıyla pekâlâ "Bu adam masum yahu!" intibaını uyandırabilmişti. Fakat B.M.M. nin şüphesiz en iyi hatiplerinden biri olan Ağaoğludan sonra kürsüye gelen tahkikat önergesi sahiplerinden Baykam, hemen havaya hakim oldu. Hele o yüz kızartıcı mektubu okuyunca, itaatkâr D.P. Meclis Grubu bile kıpırdandı. Fakat fanatik Koordinasyon Bakanı Sebati Atamanın, Ağaoğlunu kurtarmak azmiyle bilhassa giriştiği tahriklere kapılarak fuzûli bir hassasiyet ye sinirlilik gösteren C.H.P.liler, kendilerini D.P. liderin çıkardıkları bir meydan kavgasının içinde buluverdiler. Fedakâr Atamanın maksatlarına en fazla hizmet eden Yetkin

Samet Ağaoğlu
Mesut kayınço

oldu. Neticede C.H.P. nin Ankara milletvekili İsmail İnanın burnu kırıldı. Bütün müzakereleri B.M.M. deki odasında hoparlörden -Bütçe müzakereleri sırasında da Başbakanlıkta yapılıveren hususi bir mekanizma ile odasından- takip edip direktifler veren Başbakan, yüz milletvekilinin katıldığı meydan kavgasının patlak verdiği sırada, bir müddet için Umumi Heyet Salonunda belirdi. Meydan kavgasından sonra D.P. Meclis Grubu içindeki tesanüt artmış, C.H.P. ye düşmanlıklar yeniden bilenmiş, müteakiben söz alan muhalif milletvekilleri de uzun uzun konuşup esas noktadan inhiraf ettiklerinden öfke ve korkudan çehresi volkan kraterine dönen Ağaoğlu gümbür gümbür yuvarlanmaktan kurtulmuştu.

İsmail İnan
Kurban

Fakat, dikkatini kendi itaatkâr Grubunun bir oyun oynamaması hedefine teksif eden İktidarın, Meclisteki bu kolay galebesi, bir "Pyrrhus zaferi" olarak zimmetine geçti. Zira, halk müzakerelerden öğreneceğini öğrenmişti. Hele müthiş bir psikoloji hatası neticesi radyo tek taraflı neşriyata koyulunca Meclis dışındaki intiba Meclisteki intihadan bambaşka oldu.

Nitekim bu hafta Türkiyede herkes artık meşhur Verner'in mektubundan, şişman Umum Müdürün 40 milyonluk cömertliğinden, Dr. Gedikin şifrelerinden... ve bu İktidarın ilk seçimlerde mutlaka gitmesi lüzumundan bahsediyordu.

C.H.P.

Tavşan ve kaplumbağa hikâyesi

Geçen haftanın son gecesi, Ankaradaki meşhur -ve yeni- Balin Otelin koskoca salonunda tavandan bir boya parçası düşseydi yere varmasına imkân olmayacaktı. Zemin katındaki geniş salon tıklım tıklım, hem de pek güzide, pek nezih ve kibar bir kalabalıkla doluydu. Gece elbiseleri içinde hanımlar gayet şık, smokinleriyle beyler yakışıklı ve zarifti. Bir köşeden manzarayı seyreden ve "vazife" ile oraya gelmiş intibaını veren orta yaşlı, bilmiş görünüşlü bir adam yanındakilere:

"— Eee, dedi, İktidara gelmek üzere bulunan Partilerin baloları işte böyle olur.. Kaç senelik tecrübemiz var. 1950 nin arifesindeki D.P. geceleri de aynen bunun gibi olurdu. Bak, sana bir şey söyleyeyim. Her miyar şaşar, bu miyar şaşmaz!"

O gece, Balin Otelin salonları yıllık balosunu veren C.H.P. tarafından tutulmuştu. Saat 23 e doğru İsmet İnönü de, şakır şakır yağan yağmura rağmen dinç ve neşeli halde baloya geldi, bir saat kadar kaldı ve tıpkı içeri girerken olduğu gibi hakikaten coşkun alkışlar arasında çıkıp gitti. Eğlenceler, Balin otelde ve diğer bazı yerlerde daha uzun müddet devam etti.

Fakat, geçen haftanın sonundaki gece, hayatın asıl tadını çıkaranlar

Bir Mülakat

Karakolda Nasıl

Pek çok kimse, poliste nasıl dayak yendiğini merak eder. Bu hafta AKİS'in Adanadaki muhabiri bu hususta tecrübe sahibi bir zatı karşınıza çıkarmaktadır. Bahis mevzuu kimse, tabii bir muhalif vatandaştır ve Hasan Özgüneş adını taşımaktadır. Hasan Özgüneş hem Adana C.H.P. İstiklâl İlçesi, hem de Mensucat ve Çırçır işçileri Sendikası Başkanıdır.

Hasan Özgüneşin maceraları, ibretle okunacak bir mahiyet taşımaktadır. Hadisenin Adana gibi büyük ve Muhalefetin kuvvetli bulunduğu bir ilimizde cereyan etmesi, hem de güpegündüz, adetâ herkesim gözü önünde cereyan etmesi bir zamanlar köylerdeki jandarma karakollarında vatandaşların döğülmesi karşısında hüngür hüngür ağlayan D.P. deki değişikliğin pek hazin bir işaretidir. Eğer hâlâ, Başbakanın güney illerinde buyurduğu gibi eski iktidarı aramakta bir sebep bulunmadığı kanaatini muhafaza edenler varsa, bunlar Hasan Özgüneşin anlattıkları karşısında süratle uyanacaklardır.

Hikâyenin, bir mesut tarafını söylemeden geçmek imkânsızdır. Hasan Özgüneş, okuyacağınız şekilde döğülmesinden bu yana Adananın en sevilen, en itibarlı insanlarından biri olmuştur ve artık gerek partisinde, gerekse sendikasında kendisini altetmek imkânı kalmamıştır.

Eee, her külfetin bir de nimeti oluyor!

"Hadise, bu ayın başlarında bir cuma akşamı vukua geldi. Saat 19.05 ti. Parti merkezinden çıkmış, evime gidiyordum. Parti merkezinden biraz uzaklaşmıştım ki yanımda Adana Emniyet Müdürlüğüne ait bir jipin bittiğini gördüm. İçinden iki sivil polis çıktı. Beni nezaketle Emniyet Müdürlüğüne davet ettiler. Aklıma hiçbir şey gelmedi. Esasen her muhalif gibi, Emniyet Müdürlüğüne çağırılmaya alışkındım. Kendileriyle beraber jipe bindim.

"Emniyet Müdürlüğünde bir odaya alındım. Beni, Başkanı bulunduğum Mensucat ve Çırçır İşçileri Sendikası adına yayınladığım bir beyannameden dolayı çağırmışlar. İfademi alacaklarmış. Beyannameyi Sendikalar Kanununun bana verdiği haktan istifade ederek yayınlamıştım. Herhangi bir siyasi maksat gütmemiş, sadece sendikamızın faaliyetlerini açıklıyarak işçileri sendikamıza yazılmağa davet etmiştik.

"Götürüldüğüm odada sorguya başladılar. Hiçbir şeyi inkar etmedim. Böyle bir beyanname yayınlamanın kanuni hakkım olduğunu, bunu ilk defa yapmadığımı, dağıttığımız yerleri ve kaç adet basıldığını açıkça söyledim. Sorgu 22 ye kadar devam etti. Bana teşekkür ettiler ve sorgunun bittiğini bildirdiler. Ellerini sıkarak ayrılmak için davrandım. Gene nazikâne, beni Emniyet Müdürü Zülfü Ağarın görmek istediğini ve kendisinin benimle bazı şeyler konuşacağını söylediler.

"Bir komiser ve bir komiser muaviniyle birlikte bahçeye indik. Sol tarafa doğru yürümeğe başladık. Nereye gittiğimizi bilmiyordum. Ancak altıncı hissim başıma bir şeyler geleceğini haber veriyordu. Birden burnuma gübre kokuları geldi. Emniyet Müdürlüğünün ahırına getirildiğimi anladım. Beni içeri ittiler. İri kıyım atlar, sükûnetle bana bakıyorlardı. Dövüleceğimi anladım. Mukavemet etmeyi veya etmemeyi düşünürken kapıda Emniyet Müdürü Zülfü Ağar belirdi. Yanıma gülerek yaklaştı. Komiser ve muavin esas vaziyet almışlar, verilecek emri bekliyorlardı.

"Emniyet Müdürü sakız çiğnemekteydi. Aramızda bir metrelik mesafe kalmıştı. Durdu. Beni gülümsiyerek süzdü. "Üç beş serseri işçiyi başına toplayıp ihtilal mi çıkaracaksın sen?" dedi. Sonra sesinin tonunu yükselterek ilâve etti: "Beyanname dağıtır, C.H.P. ocaklarını gezer, nutuk çekersin! Ya istifa eder, istifa mektubunu masamın üstüne gazetelere verilmek üzere bırakırsın veya her hafta falaka ziyafetine hazırlanırsın. Bu memleketten ya kaçar gidersin, ya da istifa edersin. Bir daha sendika başkanlığı filân yapmıyacaksın!"

Artık işi adamakıllı anlamıştım. Beni tehdit ediyorlar, elimden, hem sendika başkanlığından, hem de C.H.P. den istifa ettiğimi bildirir mektup almak istiyorlardı. Kadere rıza göstermekten başka çare yoktu. Hafifçe gülümsedim ve falakaya yatırmalarını bekledim.

"Emniyet Müdürü Zülfü bey ağzındaki sakızı şaklatarak yanımda bulunan memurlara işaret etti. Memurlar kollarımdan yakalayıp yere yıktılar. Falakaya yatırılmam, mukavemet etmediğimden kolay oldu. Ayaklarıma karakollarda zaman zaman kullanılan fala-

D a y a k   Y e n i r ?

kalardan geçirildi. İlk darbe hakikaten korkunçtu. Bütün vücudumun sızladığını, acının beynimi sarstığını hissettim. İkincisi daha da şiddetli oldu. Üçüncüsünü şöyle bir hissettim. Dördüncü darbede kendimi kaybetmişim.

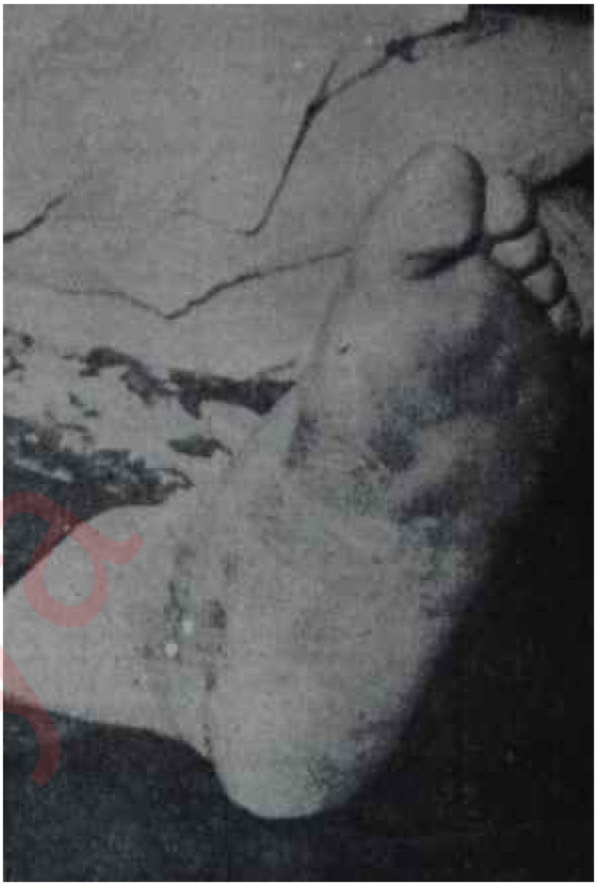
"Bir ara tartaklandığımı ve ayıltılmak istendiğimi farkettim. Kollarıma giren iki kişi yattığım yerden beni kaldırmağa uğraşıyordu. Yavaş yavaş kendime gelir gibi oldum. Ayaklarımın üzerine basamıyordum. Bana ıslak betonun üzerinde yürümemi söylediler ve sertçe ittiler. Değil yürümek, adım atacak halim yoktu. Dişlerimi sıktım ve titreyen bacaklarımla sendeleye sendeleye yürümeğe başladım.

"Ateşe basmış gibi tabanlarım sızlamaktaydı. Soğuk beton ilk anda sızıyı geçirir gibi oldu. Ama sonra, acı birkaç misli arttı. Yürürken bir köşeye bırakılmış falaka deyneğine gözüm ilişti. Emin olun, kendimi tekrar kaybedecek gibi oldum. Korkak bir adam değilim. Fakat ensemden boşalan ter birkaç saniye içinde bütün vücudumu sardı. Dişlerimi sıkıp kendimi toparladım ve ıslak beton üzerinde yürümeğe devam ettim. Emniyet Müdürü Zülfü bey bir kenarda sakız çiğneyerek beni seyretmekteydi. Ne kadar yürüdüm, bilmiyorum. Tabanlarımdaki sızı had dereceye varmıştı. Dizlerim titremeğe, gözlerim yeniden kararmağa başladı. O zaman anladım ki tabanıma vurulan sopa ben kendimi kaybettikten sonra da devam etmiş.

"Emniyet Müdürünün işareti üzerine yeniden falakaya yatırıldım. Zülfü Ağar kenarda ellerini kavuşturmuş, bana yapılanları gülerek seyrediyor ve ağzındaki sakızı sindire sindire çiğniyordu. Bu defa daha çok dayanmağa ve vurulanların sayısını tam olarak saymağa azmettim. Tabanlarım acıya alıştığı için ilk darbe birinci defaki kadar acıtmadı. İkincisi biraz daha kuvvetli geldi ve canımı fena yaktı. Üçüncü sopada gözlerimin kararmağa başladığını farkettim ve karanlıkta yıldızlar görmeğe başladım. Dördüncü darbeyi hissettim ve kendimi tamamen kaybettim.

Aradan ne kadar zaman geçti bilmiyorum. Gözlerimi açtığımda Emniyet Müdürlüğünün ahırında olmadığımı anladım. Zemin soğuk betondu. Karanlığa alışınca buranın merkez karakolu nezarethanesi olduğunu gördüm. Ne yapacağımı, buradan nasıl çıkacağımı bilmiyordum. Aniden alıp getirdikleri için kimsenin haberi de yoktu. Ağzıma bir lokma bir şey koymamıştım. Başım çatlıyacakmış gibi ağrıyor, tabanlarım sızlıyordu. Uyumağa çalıştım ve gözlerimi kapadım.

"Kapının açılması ve adli tabible birlikte bazı memurların içeri girmesiyle uyandım. Tabib beni muayene ettikten sonra yedi günlük rapor verdi. Evvelâ sırtta odadan dışarı çıkarıldım. Sonra bir sedyeye bindirildim ve Adliye Sarayına taşındım. Savcı dağıtılan beyannameler hakkında ifademi aldı. Beyannamelerde bir

Hasan Özgüneşin tabanları
Vur abalıya

suç görülmediği ve bunlar tamamen Sendikalar Kanunu çerçevesinde yayınlandığı için hakkımda ademitakip kararı verdiler.

"Sonradan öğrendiğime göre arkadaşlarım, bütün gece eve dönmemem karşısında meraklanmışlar ve beni aramaya koyulmuşlar. Toplu halde harekete geçtiklerinden kendilerine karşı durulamamış ve yerimi ifşa etmek zarureti hasıl olmuş. Bu suretle beni dayaktan sonra kaldırdıkları karakolda bulmak imkânı hasıl olmuş.

"Bir hafta yataktan kalkamadım. Doktorun yedi günlük raporuna rağmen ayaklarımdaki yaralar iyi olmadı. Tekrar müracaat ederek on günlük rapor daha aldım.

"İşte, Adana Emniyet Müdürüyle tanışmamızın hikayesi.. Merak ettiğim nokta hadisenin nasıl örtbas edileceğidir".

bir düzine kadar hanımdı. Eşleri yanındaydı, eşleri kendileriyle alakadar oluyor, hattâ dans ediyordu, eşleri yemeği yarıda bırakıp "Toplantıya gidiyorum" diye fırlamamıştı, eşleri gündelik hayata ait basit plânlar yapıyor, çocukların sıhhatini soruyor, iki dans arasında kendilerine iltifat bile ediyordu. Hatta ve hatta, eşleri politikadan bahsetmiyordu ve bu, o hanımların hayatında dünyanın en büyük değişikliği idi. Zira bahis mevzuu hanımlar C.H.P. Merkez İdare Kurulunun azalarının eşleriydi ve kocalarının sabahlara kadar çalışmalarından hakikaten bıkmışlardı. Partinin balosu, onlara bir gecelik saadet hakkı tanıdı. Ama ertesi sabah içlerinden bir çoğu -meselâ Kemali Beyazıtın eşi, meselâ Kemal Satırın eşi, meselâ Suphi Baykamın ve İsmail Rüştü Aksalın eşi- pek erken saatlerde kalkacaklar, eşlerinin çıkacakları Adapazarı seyahatinin, veya Meclis çalışmasının, yahut bir müşterek toplantının hazırlıklarını tamamlayacaklardı. Kemali Beyazıt ve Kemal Satır pazar sabahı Sakarya il kongresinde bulunmak üzere Ankaradan ayrıldılar, İsmail Rüştü Aksal İsmet İnönüyle birlikte çalışmaya koyuldu, Suphi Baykam öğleden sonra Meclisteki konuşmasını yaptı, Turan Güneşler, Emin Paksütler, Turgut Göleler, Turhan Feyzioğlulular işlerinin başına döndüler ve C.H.P. ileri gelenlerinin aileleri için hayat, bir gecelik rüyadan sonra tekrar eski şeklini aldı.

1940 dan beri memleketteki siyasi hayatın perde arkasını takip fırsatını bulmuş kimseler bir zamanlar D.P. idarecilerinin de böyle çalıştıklarını ve iktidara böyle gelmiş bulunduklarını hatırlamaktan kendilerini alamadılar.

Işıklı bir bina

Hakikaten uzun aylar vardır ki -İsmail Rüştü Aksalın Genel Sekreterliğe getirilmesinden bu yana- Kızılaydan geçenler köşe başında yükselen bir binanın ışıklarının geceleri pek geç vakitlere kadar yandığını görmektedirler. Binanın üzerinde kırmızı renkte büyük bir tabela asılıdır ve bu tabelâda beyaz harflerle "C. H.P. Genel Merkezi" yazmaktadır. Binada en geç çalışanlar Merkez İdare Kurulunun azalarıdır. Bu çalışmalar tabii en rasyonel tarzda cereyan etmemektedir, ekseriya konuşulmakta, böylece kendimize mahsus usullerle, havanda su dövülmektedir. Bir mesele hakkında herkesin, hal çaresi bulmaktan ziyade kendi talakat kabiliyetini gösterme fırsatı araması da seyrek görülen hadiselerden değildir. Bütün bunlara rağmen C.H.P. teşkilâtına verilen hayatiyet ve bir dinamizm başlangıcı bu heyetin ekserisi genç azalarının gayretleri neticesidir.

Geçen haftanın içinde Kızılaydaki binada, hemen bütün odalarda, Mecliste cereyan eden müzarekelerin neticeleri tartılıp biçildikten sonra Mart ayına ait plânlar üzerinde kafa yorulmasına başlandı. Mart ayı, hakiki seçim kampanyasının en faal ayı olacağa benziyordu. Artık C.H.P. de pek az kimse seçimlerin bu yıl yapılacağından emin değildi. Meclis de Mart içinde uzun bir tatile gireceğine göre "nabız yoklama" turnelerine tekrar başlamamak için sebep yoktu. Tabii, evvela İsmet İnönünün nerelere gitmesinin münasip olacağı görüşüldü. Fakat başka bir fikir daha cazip göründü. Mart başında milletvekilleri süratle yurdu taramaya koyulurlardı. Son günlerde bir hayli dolaşan Genel Başkan kongrelerde bulunmak üzere yeniden yola revan olabilirdi.

İsmet İnönü, bu mevzuun görüşüldüğü bir sırada, geçen hafta içinde, neşeli kahkahalarından birini attı ve "Başkan, dolaşmalarına herhalde devam edecektir. Orada burada gene konuşur. Ama, her seferinde cevabını almakta gecikmeyecektir" dedi. C.H. P. Genel Başkanının son zamanlarda gayet rahat, gayet ince konuştuğu kimsenin gözünden kaçmadığı gibi, bundan hakiki bir zevk aldığı da yakınları tarafından görülüyordu.

Teşkilâtın meseleleri

Fakat Kızılaydaki binanın pencerelerinde ışıkların sabahlara kadar yanması sadece seçimlerle doğrudan doğruya ilgili meselelerle alâkalı değildir. Genel Merkez, uzun yıllardan sonra -herkese mavi boncuk dağıtılan, hattâ bir takım kimselerin el altından kolyeler elde ettikleri uzun

C.H.P. Genel Merkez İdare Kurulu üyeleri
Hayat hakkı yok

yıllar- Teşkilata ait meselelere belki her vakit basiretle değil ama, daima cesaretle el koymak kararını vermiştir. Bu kararın tatbikatı, C.H.P. nin bu en yüksek organının uzun zamanını almakta, illerde görülen huzursuzluklar üzerinde tartışmalara, dikkatli çalışmalara yol açmaktadır. İstanbulda çıbanın başının koparıldığı hususundan emin pek az hayalperest vardır. İstanbulda kongrenin yapılması, C.H.P. nin "Kongrelerini yapan Parti" hüviyetine sadık kalması bir zaruret sayılmaktadır. İstanbulun kaderini, seçim günü talihlerini başka illerde arayacak kimselerin elinde bırakmak ise, akıllıca bir hareket olarak görülmemektedir. Üstelik, İstanbul teşkilâtında derhal faal vazife almaya hazır birçok hakiki kıymetin bulunduğunun ve yakında "herkes tarafından takdir edilen isim" lerin C.H.P. ye katılmaları bombasının patlayacağının bilinmesi seçimler mevzuunda ortada olan İstanbulda kefeyi muhtemelen C.H.P. tarafına -Kemal Aygünün bütün tertip ve gayretlerine rağmen- eğecektir. İstanbul gibi İzmirin de parti içi çekişmeye sahne olduğu Genel Merkezde bilinmekte ve üzüntüyle karşılanmaktadır. Fakat bunların "İktidarın yakınlaşması arazı" olduğu gözden kaçmamaktadır. Bu bakımdan C.H.P. iktidara mümkün olduğu nisbette mütecanis, ne yapacağını evvelden kararlaştırmış halde gelmek için Genel Merkezin çok çalışması lüzumuna inanmış haldedir.

Dört bir köşede

Ankarada hava bu iken, C.H.P. pazar günü yurdun dört bir tarafındaki kongrelerine devam etti. Kemali Beyazıt sabahleyin Ankaradaki evinden ayrılırken cebinde bir band taşıyordu. Bantta, İsmet İnönünün Sakarya kongresi delegelerine hitaben söylediği bir mesaj vardı. Ayrıca Genel Başkan Hendekli gençlere bir hatırasını anlatıyor, Milli Mücadeleye katılmak üzere İstanbuldan Ankaraya gelirken Hendekte geçirdiği saatlerin hikâyesini naklediyor, böylece herkesin merak ettiği bir mevzuda tafsilât vererek alâkayı bir defa daha C.H.P. nin üzerinde topluyordu. Kongrelerde hatiplerin yaptıkları konuşmalar da, mutad veçhile Basında gerekli yeri almakta güçlük çekmedi. B.M.M. de Bütçe müzakerelerinin her seçim arifesinde olduğu gibi- sönük geçmesi ve uzun zamandan beri kesif halde devam etmesi B.M.M. dışı siyasi faaliyete olan alâkayı ve itibarı yeniden arttırmıştı. Böyle bir devreden sonra C.H.P. milletvekillerinin ekipler halinde yurdu taramaları şüphesiz akisler uyandıracaktı.

Herhalde bu hafta görülen, C.H.P. millet önünde spektaküler çalışmalar

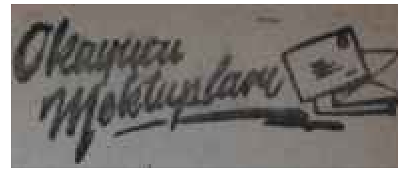

İsmail Rüştü Aksal
Hava değiştiren lider

yaparken D.P. nin bütün ümidini radyoya bağlamış olduğuydu. Halbuki radyonun bilhassa son Meclis müzakereleri boyunca tuttuğu tek taraflı yol hâlâ bu derlet vasıtasının ıslah edileceği ve seçimlere öyle gidileceği ümidinde olanların dahi gözünü açtı.

İnsana inanılmaz görünmektedir. Ama bir takım mânâsız, soğuk nutukların, çatık kaşlı demeçlerin saatler ve saatler, hem de kelimesi kelimesine radyoda yayınlanmasından D.P. bir seçim faydası ummaktadır! Üstelik okunanlar sadece Hükümet Azası sıfatını taşıyan Demokratların partizan nutukları da değildir. Meselâ Samet Ağaoğlunun savunması dinleyiciye -dinleyen varsa- bildirilmektedir de, meselâ Mükerrem Sarolun Basın mevzuundaki parlak fikirleri nakledilmektedir de bunların karşı tezleri mevzuunda devletin radyosu tam bir sükût muhafaza etmektedir. Böylece radyo, D.P. nin çalışmasını teksif ettiği tek saha olarak göze çarpmaktadır. Tıpkı, ayaklarının kuvvetine ziyadesiyle güvenen talihsiz tavşanın, kaplumbağa ile girdiği yarışın son merhalesine kadar uyku kestirmekte bir mahzur görmemesi gibi..

Bu hafta, bundan bahseden bir Ankaralı "galiba D.P. hikâyenin sonunu okumamış" dedi. Sonra, manalı bir şekilde yukarıları parmağıyla gösterek "Eee" diye ilâve etti, "Kültür meselesi!"

D.P. hakkında :

AKİS'i zevkle okumak için C.H.P. nin koyu bir taraftan değil, herşeyden evvel önce vatan ve milletinin menfaatini ve istikbalini düşünen bir vatan evlâdı olmak yeter de artar bile. Gazetecilere ayırmış olduğunuz sütunlar da diğerleri kadar cazip ve sürükleyici. İktidarı teşkil eden bu insanlar acaba bir çoklarını hapse atmak ve bol bol tekzip kaleme almakla suçlarının örtbas edildiğini mi sanıyorlar? Bir gece içinde Radyo Gazetesinde okunan tekziplerin hemen hepsi Kasım Güleğin omuzlarda taşınmadığından ve polisimizin cop kullanmadığından bahsediyor. Eksik olmasınlar, bir İstanbullu olarak doğrusu bu karşılanış haberleri beni pek memnun etti. Eğer bu tekzipler olmasaydı, ben nasıl bilirdim Güleğin omuzlarda taşındığını?

Bir Pulliam dâvası büyütüldü, büyütüldü ve bir çok gazeteciler Ankara Hiltona davet edildiler. Netice ne oldu? Küçük bir Pulliam dâvası gelişerek kendini herkese tanıttı ve hakikatin ne olduğunu gösterdi. Her hususta olduğu gibi inkâr hususunda da yanlış yola gittiklerini acaba ne zaman öğrenecekler? Önümüzdeki seçimlerden sonra mı?

Gökçe Enis — İstanbul

•

Orhan Eyüboğlunun istifa ederek her Türkün vazifelerinden addederek C.H.P. sine geçişini esefle okudum. Acaba Orhan beyfendi Halk Partisine geçmiyen, D.P. de kalan vatandaşları hakiki Türk saymıyor mu ve bunların her Türk' ün vazifelerini hakkiyle yapmadıklarından 6 ncı Şb. Müdürü olarak emin midirler?

Yazıklar olsun ki senelerce mühim bir mevkiyi bu Hükümet sayesinde işgal etmiş olan Orhan Eyüboğlu, kendisince seçimler arefesi yakın diye C.H.P. ye geçerek belki İstanbul dan C.H.P. adayı olarak kendisini rüyasında görmüş olacak. Üzülmesinler; 6 ncı Şb. Müdürlüğü boş kalmayacağı gibi, bu seçimleri de D.P. kazanacak ve Orhan bey yaya kalacaktır.

İ. Hakkı Agır — Diyarbakır

GENÇLİK

Propoganda

Hayır seferi

Geçen haftanın sonlarında bir gün genç bir C.H.P. milletvekili B.M.M. kürsüsünden sesini duyurmak için canını dişine takmış mücadele ediyordu. Salondaki hava elektriklenmişti. D.P. milletvekilleri sıra kapaklarını vuruyorlar ve Parlâmento âdabına sığdırılamıyacak diğer hareketlerle anlatılması imkânsız gürültüler çıkararak hatibin konuşmasını boğmaya çalışıyorlardı. Sataşmaların had bir safhaya geldiği sırada, mikrofonun cereyanı kesildi. Lacivert elbiseleri içinde son derece şık görünen, ortadan kısa boylu esmer ve yakışıklı milletvekili gene yılmıyor, gırtlağını parçalarcasına anlatmağa devam ediyordu. C.H.P milletvekili altı arkadaşı ile birlikte D.P. Gençlik Bürosu tarafından talebe ve gençlik teşekküllerine vaki müdahaleler hakkında verdiği tahkikat önergesinin görüşülmesine mani olunmasını önlemek için cansiperane gayretler sarfediyordu. Zira, Balıkesirin D.P. li gazeteci milletvekili Mekki Said Esen ve arkadaşları, bahis konusu tahkikat önergesinin müzakeresine mahal olmadığı hususunu içine alan bir önerge vermişlerdi. B.M.M. kürsüsündeki şamataya pabuç bırakmaya niyetli görünmeyen hatip, 1926 doğumuyla Türkiyenin en genç bir milletvekili, talebe ve gençlik teşekküllerinden yetişme Adanalı Suphi Baykamdı. Ateşli Baykam işitilebildiği kadarıyla D.P. çoğunluğunun Atatürk gençliğinin meselelerini B.M.M. de müzakereden kaçındığını ileri sürüyordu. Eğer tahkikat önergesinin görüşülmesine fırsat verilirse, Atatürk gençliğinin nasıl hareketsiz bir robot haline getirilmek istendiğini izaha imkân bulacaktı. Neden telâş edildiğini soruyor, "Tahkikat önergesini reddetmek ve suçluların yakalarına yapışmaktan vazgeçmeğe hakkımız yoktur. Sizlerin tahkikat önergesini görüşmeme kararınız karşısında Atatürk gençliğinin infiali büyük olacaktır" diye haykırıyordu. Neticede Esen ve arkadaşlarının verdikleri takrir gene dört yüzü mütecaviz D.P. çoğunluğunca kabul edildi ve Atatürk gençliğinin meselelerinin görüşülmesinden sarfınazar edildi.

Genel seçimlerde vazife

Ama D.P. milletvekillerinin bu davranışları, Ankaranın 600 kilometre kadar kuzey-batısındaki İstanbulda, zoraki politikacı Kemal Aygünü bu haftanın başında çok müşkül durumlara soktu. Zira birçok sıfatlı Aygün, son üç ay zarfında üniversiteli gençler üzerindeki alâka ve hassasiyetini birdenbire arttırmıştı. İstanbulun sempatik Belediye, D.P. ve V.C. Başkanı, üniversiteli gençlerden İlkbaharda olacağı hemen hemen katileşen önümüzdeki genel seçimlerde, C.H.P. nin daha önce yaptığı gibi istifade kararındaydı. D.P. yüksek liderlik çevresinde, 1957 de genel seçimleri Ankarada genç üniversitelilerin C.H.P. ye kazandırdığı fikri fazlasıyla tutmuştu. Çeşitli vazifeleri dolayısiyle kaç parçaya bölüneceğini şaşıran Aygün, genel seçimlerin öne alınması kararı üzerine kollarını sıvadı ve ilk merhale olarak D.P. sempatizanı üniversiteli gençlerle görüşmek istedi. Böyle bir vazife uhdesine tevdi edilen Eyüp Yardımcı -müstafi Milli Eğitim Bakanının akrabasıdır-, üniversite içinden devşirdiği D.P. sempatizanı öğrencileri beş posta halinde Tüneldeki İl Merkezinde Aygünün huzuruna çıkardı. Aygün, üniversiteli gençlere evvela görülmemiş kalkınma edebiyatından parlak tirad örnekleri vererek D.P. yi methü sena etti ve bilahare de sadede geçti. Ancak Eyüp Yardımcının gayretleri talihsiz oldu. Sayısı 22 bin civarında olan İstanbuldaki yüksek tahsil gençliği arasında ancak 200 kadar -o da kendi ifadesine göre- D.P. sempatizanı bulabilmişti.

Aygünün, maksadına müvazi olarak, üniversite gençlerini D.P. ye bağlıyacak bazı tedbirler almağı düşünmesi normaldi. Nitekim genel seçimlerin yaklaşmasının verdiği ilham ve bir yem atma zihniyetiyle üniversite öğrencilerinin meselelerine el uzatmağı muvafık buldu. Öğrenci yurtları ilk hedef olarak seçildi. Ticari maksatlarla açılmamış bütün resmi ve cemiyetlere bağlı öğrenci yurtları teker teker dolaşılacak, tesbit edilecek dert ve ihtiyaçlar istimlak borçlarından yama tutmaz hale gelen İstanbul Belediyesi bütçesinden karşılanacaktı! Hukuk Fakültesi öğrencisi Yardımcının telkinleriyle, böyle mukaddes bir vazife İstanbul İl Teşkilâtına bağlı D.P. Gençlik Komitesine bırakıldı. Gençlik Komitesi, direktiflerini Erdemin başında bulunduğu hukuki hüviyeti şüpheli meşhur D.P. Gençlik Bürosundan alacaktı. Başkanı da, Yardımcının ta kendisi idi.

Yardımcı, hayır seferine çıkmadan önce, başkanlığına gene kendisini getirdiği diğer bir komite teşkil etti.

Kemal Aygün
Hamama giren terler

Komitede, Hukuk Fakültesinden Ali Gündeş -D.P. Genel İdare Kurulu üyesi Kâmil Gündeşin yeğeni-, Hukuk Fakültesinden Necati Çakıroğlu -1958 Kübalı hadiseleri sırasında İstanbul Üniversitesine geldiği zaman Menderesi sırtlıyan kanı sıcak delikanlı- gibi şöhretli simalar vardı. Komite, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı talebe yurtlarında evvelâ idarecilerle, sonra da öğrencilerle temas edecekti. Tesbit edilecek dert ve ihtiyaçlar Aygün vasıtasıyla Milli Eğitim Müdürlüğü ve Bakanlığına duyurulacak ve karşılanacaktı.

Aygün adına hareket edecek komitenin, üniversite talebelerini V.C. nin ardına kadar açılmış kolları arasına tereddüde mahal bırakmadan koşturacak daha birçok cazip tasavvurları vardır. İstanbul İl Teşkilâtına bağlı D.P. Sosyal Yardım Komitesinden sağlanacak büyük meblâğlarla fakir üniversite öğrencilerine burslar verilecektir. İstanbul Belediye ve İktisadi Devlet Teşekküllerinde muhtaç üniversite öğrencilerine işler bulunacaktır. Nihayet en mühimi, bol ikramlı turistik yurtiçi geziler tertiplenecek, Görülmemiş Kalkınma Türkiyesinin eserleriyle üniversite gençlerinin gözleri kamaştırılacaktır!

Zeki Aygünün "üniversiteli genç lider" Yardımcı ile elele vererek üniversite gençliğini V.C. saflarına çekmek için sarfedeceği pek geç kalmış gayretlerindeki başarı nisbetini takip etmek, hayli eğlendirici olacaktır.

Dış Ticaret

Borç peşinde

Geçen hafta içinde bir gün, uzun boylu, kibar tavırlı bir adam, yüzünde bir sıkıntı alameti olduğu halde Türkiyeden Almanyaya hareket etti. Adam, Almanyanın Türkiyedeki Büyük Elçisi Ekselans von Broich-Oppert idi. Anadolu Ajansı Büyük Elçinin hareketinden evvel hükümet büyüklerimiz tarafından kabul edildiğini ilân etmeyi unutmadı.

Hadise, başkentin diplomatik ve iktisadi çevrelerinde derhal tebessümlere yol açtı. Zaten bir müddetten beri bu çevrelerde gözler Büyük Elçi ile onun İktisadi Müsteşarı Von Arnim'e dikilmişti. Başkentte bir "Alman Kredisi" lafı dolaşmaya başlamıştı. Bunun üzerine meslekdaşları oklarını Von Arnim'e çevirmişler ve Batı Almanyanın Türkiyeye tek taraflı 90 milyon dolarlık bir kredi vermeğe razı olmak suretiyle OECE anlaşmalarını bozduğunu mütemadiyen söylemeye koyulmuşlardı. Von Arnim önüne her çıkana bu şayianın asıl ve esası olmadığını, böyle bir şeyin tahakkuk etmediğini söyleyip duruyordu.

Fakat kredi lafı, sadece Von Arnim'in arkadaşları tarafından ileri sürülmüyordu. Büyük Elçi de ne zaman Dışişleri Bakanını, hattâ Başbakanı görse Zorlu ve Menderes kendisine derhal bu krediden lâf açmakta, durumun ne okluğunu sormaktaydılar. Bu tazyikler karşısında Büyük Elçi bir çare buldu: Almanyaya gider, durumu Şansölye Adenauer ile onun şiddetli Maliye Bakanı Dr. Erhard'ın nazik ellerine terkeder, dönerdi. Böylece, buradaki ısrarlara karşı "Ben durumu mesul hükümet adamlarına arzettim. Henüz bir cevap gelmedi. Siz, Bonn'dan isinizi takip ettirin" cevabını verebilirdi.

Büyük Elçi, müsbet bir cevap çıkaçağını tahmin etmemekle beraber geçen hafta çantalarını alıp yola koyuldu. Seyahat, İktidarın "Seçim Hazırlıkları" ile alâkalı hadiselerden birini teşkil etti.

Her şey seçim için

Hakikaten geçen hafta içinde B.M.M. Bütçe müzakereleriyle meşgul olurken D.P. Hükümeti de iktisadi siyasetinde seçim tedbirleri almakla meşguldü.

4. kota ilân edilmiştir. Liberasyonun -kredi tahditleri sayesinde- % 27 den % 54 e çıkartılması dört aydan altı aya yükseltilen ithâl müddeti içindeki tahmini ithâl hacminin 220 milyon doları bulması ve Merkez Bankasına yatırılan % 10 teminatın her nevi müracaatlara teşmil edilmesi OECE'nin yaptığı tavsiyeler istikametindedir. Ayrıca, tütün priminin de esas itibariyle 620 kuruşa çıkartılmış olması -bazı tütün nevileriyle afyon hariç- kademeli prim sistemini tamamen ortadan kaldırmakta ve tek kura müstenit devalüasyonu kabul etmektedir. Bütün bunların, müstehlikin de, müstahsilin de hoşuna gideceği kanaati D.P. Başlarında umumidir. Egede köylü tütün priminin yükseltilmesi sayesinde daha çok cüzdan şişirecek ve eğer 4. kotanın malları Mayıs içinde getirilmeğe başlanırsa, seçimlere çok daha müsait bir hava içinde girilecektir! Nitekim, 4. kotada ithal hacminin artmasına rağmen yatırım kotası eskisi gibi 30 milyon lira olarak bırakılmış ve böylece istihlâk teşvik edilmek istenmiştir.

Ancak, bu seçim tedbirleri istikrar programının can alıcı başka noktalarına aykırı düşmektedir. Tütün priminin yükseltilmesiyle Kambiyo Karşılık Fonu denilen tasarruf kaynağı ortadan kalkmakta ve âmme sektörünün yatırımlarının finansmanı çok daha çetrefil bir hâl almaktadır. Seçimci D.P., bu tasarruf kaynağını, aşırı ihracat gelirlerine hususi bir vergi koymak suretiyle sağlamak cesaretine elbette ki sahip olmayacaktır. Demek ki, istihsâl artışı imkânları sağlanmadan istihlâk yeniden teşvik edilmektedir. Bunun da ekonomide yeni muvazenesizliklerin başlangıcı okluğunu söylemek mümkündür.

Hasan Polatkan

Komşunun hakkı komşuya..

1960 seçim bütçesinin enflâsyoncu açığı bu muvazenesizliği büsbütün çoğaltacaktır.

Dayan dayanabildiğin kadar

Fakat, D.P. başlarının bunlara aldırış ettiği yoktur. Tek gaye seçimdir. Bu maksatla D.P. iktidarı, tekrar bellibaşlı alacaklılarımıza başvurarak -sadece Almanyaya değil- yeni krediler istemiştir. Bakanlıklar üstü Dışişleri Bakanı Zorlunun, -bundan önceki kredi seferinin başarısız serdarı- İktisadi İşler Umumi Kâtip Muavini Elçi Hasan Işıkla Parise yaptığı son seyahat esnasında, La Muette Şatosunun koridorlarında bu işten başka şey konuşmadığı herkesin malûmudur.

Bütçe

Ekip çalışması

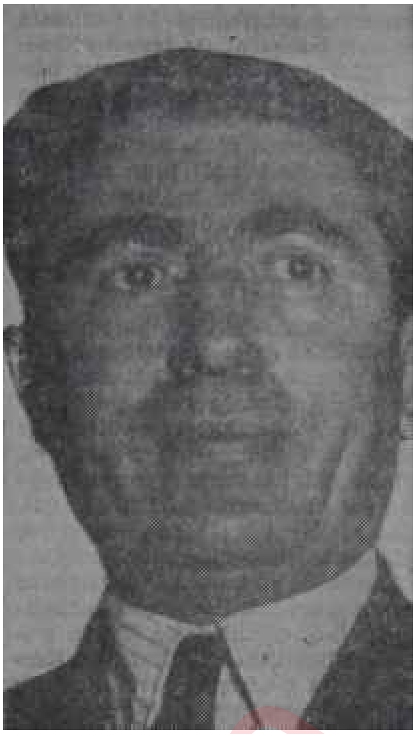
Geçen haftanın sonlarında bir gün C.H.P. Meclis Grubunun kürsüsüne elinde beyaz bir kâğıt tomarıyla uzun boylu, cüsseli, ciddi ve ağır tavırlı bir milletvekilinin, Van milletvekili ve Merkez İdare Kurulu Muhasip Üyesi, Maliye Bakanlığı eski Gelirler Umum Müdürü Ferit Melenin çıktığını görenler, Genel Sekreter İsmail Rüştü Aksalın hayatında belki de ilk defa bütün arkadaşlarının -başta Melen- en şiddetli ısrarlarını reddettiğini ve Genel Sekreterlik vazifelerine devamdaki ciddiyet icablarının genel bütçe sözcülüğünden vazgeçmeği gerektirdiği yolundaki kanaatini tatbik ettiğini anladılar. D.P. İktidarının 10. yıl bütçesinin tenkidini C.H.P. adına Ferit Melen yapacaktı. Melen, kalın sesiyle nutkunu Gruba okumağa başladığından tam iki ay evvelinden beri C. H. P. Merkez İktisat Komitesi ve Araştırma Bürosu hummalı bir çalışma içindeydi D.P. başlarının ve Maliye Bakanlarının bugüne kadar bütün söyledikleri inceden inceye toplanmış ve tesnif edilmiş, istatistik bültenleri ve Resmi Gazete nüshaları dikkatle taranmış, tenkidin muhtelif kısımları Komite üyeleri arasında bölünmüştü. İsmail Rüştü Aksal, Ferit Melen, Cahit Zamangil, Doğan Avcıoğlu ve Coşkun Kırca bütçe tenkidinin muhtelif kısımları hakkında ön projeler kaleme almışlar, bunlar üzerinde münakaşalar yapılmış, ön projeler Melen tarafından bir proje hâlinde ve bir bütün olarak tekrar kaleme alınmış ve Aksalın Mebusevleri Turgut Reis Caddesindeki -çiçek bahçesinin nefasetiyle meşhur- evinde bütün gün devam eden bir toplantıda bu projenin de nihai tenkidi yapıldıktan sonra Melen nutkunun son şeklini yazmıştı. Geçen

haftanın ortasında tütün priminin arttırılması, nutukta ufak bazı değişiklikler yapılmasını gerektirmişti. Buna rağmen, C.H.P. Genel Merkezinin, Başkâtip Daime Nazikoğlunun başkanlığındaki Perihan Dirimen, Suna Ulusoy ve Şükran Özkutludan mürekkep mükemmel daktilo ekibi 49 sayfa tutan -kısaltılmış- nutku tam zamanında yetiştirmeğe muvaffak oldu. İşte Maliye Bakanı Hasan Polatkanın her zamankinden daha fazla seçim kokan ve ne dış ticaret hakkındaki hatalı tahminleri hatırlayan, ne Baade Raporunun acı hakikatlerine kulak veren ve daha çok plânsız yatırımları mübalâğayla sayıp dökerken 25 milyar 983 milyonluk yatırım tediyelerini -Başbakanın Edirnede ulaştığı rakama- yetiştirmek için bugünkü rayiçlerle çarpıp 93 milyara çıkartan -ama Başbakanın 100 milyonluk rakamına yine de erişemeyen- nutkuna C.H.P. nin cevabı böyle hazırlanmıştı.

Üfürülen Milli Gelir

Ferit Melenin konuşmasının, D.P. nin 10 yıllık görülmemiş kalkınmasının hakiki veçhesini açıklamak bakımından çok aydınlatıcı bilgilerle dolu olduğu Bütçe müzakerlerinin ilk günü ortaya çıktı. Melen, ilk olarak, reel milli gelirin gelişmesini ele almıştı. Melen, resmi istatistiklere dayanmak suretiyle, 1950 den 1957 ye kadar (dahil) milli gelirin yıllık artış nisbetinin ortalama olarak % 2,6 olduğunu; halbuki, nüfus artış hızımızın halen yılda % 3 civarında -% 3,2 ile Komünist Çindekinden fazla- olduğunu belirtiyordu. Bunun neticesinde, hakiki kalkınmanın bellibaşlı ölçülerinden olan adam başına düşen reel milli gelir artışı çok düşük olmuştu. Adam başına düşen reel milli gelir 1953 de 556 lira iken 1954 de 483 liraya düşmüş ve 1955, 1956 ve 1957 de sırayla 511, 531 ve 549 liraya çıkabilmişti. Görülüyordu ki, adam başına düşen reel milli gelir hâlâ 1953 seviyesinden düşüktür.

Melen bundan başka, 1957 - 58 yılları arasında reel milli gelirde ve bilhassa ziraat sektöründe İstatistik Umum Müdürlüğünün bültenlerine nazaran -her nedense Şefik İnanın ayrılmasından sonra uğradığı teknik kifayetsizlik dolayısıyla olacak!- kaydedilen acayip artışların iç yüzünü ortaya döktü. Gerçekten, reel millî gelir 1958 de 1957 ye nazaran 1.506.000.000 lira artmıştı! Bunun 1.048.000.000 lirası ziraatten gelmişti. Halbuki, bu miktara en yakın yıllık artış 1950 ile 1951 arasında olmuştu. Gerçekten, 1950-51 arasındaki ziraî istihsâl artışı reel olarak 1948 fiyatlarıyla 931 milyon liradır. Şimdi, Melen soruyordu: Bunun delâlet

Ferit Melen
İlk deneme

ettiği mâna, 1957 - 58 arasındaki artışların 1950 - 51 arasındaki artışlardan fazla olduğudur. Acaba, yine İstatistik Umum Müdürlüğünün rakamlarına göre bu böyle mi olmuştur? 1950 - 51 arasında buğdayda 1.728.000 ton artışa mukabil, 1957-58 arasındaki artış sadece 250 bin tondur. Arpada 1950 - 51 arası 653 bin ton artışa mukabil, 1957 - 58 arasında 50 bin ton eksilme olmuştur. Yulaf, kaplıca, mısır, pirinç, kuş yemi ve mahlutta da durum yine böyledir. Netice olarak, bütün hububatta 1950-51 arasında 2.915.000 ton artış olmasına mukabil, 1957 den 1958 e kadar ancak 479 bin ton artış olmuştur. Tütün, pancar ve yağlı tohumlarda da durum aynıdır. O halde D.P. nin bütün matematik kurallarını alt üst eden yepyeni bir teori kurduğu anlaşılmaktadır. "Daha küçük miktarlar aynı fiyatlarla çarpılınca, daha büyük miktarların o fiyatlarla çarpılmasından daha büyük neticeler verir!" Bir İktidar Partisinin sadece bu tarz matematik teorilerine merak salması bile, onun medeni memleketlerde derhâl düşürülmesine kâfi gelen bir sebebtir.

Rakam ehramları

Melenin izahatı, D.P. nin yatırım ehramlarını iskambil kâğıdı gibi sarstı. Polatkan, her yıl yapılan tediyelere -yani her yılın rayiçlerine göre- 1950 den beri yatırımların 25.983.000.000 lira tuttuğunu söylemektedir. Bu rakamın 18.642.000.000 lirası 1957 ye kadar olan yatırımlardır. Demek ki Polatkana göre, yatırımlar sadece 1958 de 7.341.000.000 liraya varmıştır. Kredilerin muazzam bir kısıntıya tâbi tutulduğu bu devrede bu rakam akla sığmaz bir rekor teşkil etmektedir. Halbuki, resmî vesikalara bakılırsa, 1958 de âmme sektörünün yatırımları 2.676.000.000 liradır. Acaba, geri kalan 4.665.000.000 liralık yatırımı özel sektör mü, yoksa D.P. nin evliyaları mı yapmıştır?! Evliyalara inanmayan Ticaret ve Sanayi Odaları Birliğine bakılırsa 1958 yılının bütün yatırımları -âmme ve özel- 4 milyar lirayı aşmamıştır. Ferit Melen, ayrıca, teferruatlı hesaplara dayanarak bugünkü rayiçlerle hesaplandığı zaman bile yatırımların, Başbakanın sandığı gibi 100 milyar lira olmayıp olsa olsa 37 milyar lira civarında olduğunu gösterdi. 1948 rayiçleri esas alındığı takdirde ise reel yatırımların çok daha geri bir rakama ulaşacağını izaha bile lüzum yoktur. Ferit Melen, yatırımlar hakkındaki izahatının sonunda, D.P. nin görülmemiş kalkınma devrinde milli gelirimizden yatırımlara ayırdığımız kısmın komşularımız İran, Irak, Birleşik Arap Cumhuriyeti ve İsrailden daha düşük olduğunu açıklamakla, neyin nerede görülüp nerede görülmediğine de esaslı surette parmak bastı. Melen ayrıca Sanayi Bakanlığının, yine Ticaret ve Sanayi Odaları Birliğinin sanayi sayımını beğenmeyip bizzat yaptırttığı meşhur sanayi sayımının -Samet sayımı!- kulislerinde milletvekillerini şöyle bir dolaştırdı. Demirci, kunduracı, kalaycı, sobacı ve hattâ hallaçların sanayici sayıldığı bu şahane sayımda, elde edilen sayım neticelerine bir de, sayıma -sayılarının çokluğu dolayısiyle- dahil edilmeyen başka "büyük sanayiciler"in yani tamirci, eskici, kuyumcu, muhallebici, bozacı, şıracı ve benzerlerinin istihsâli için % 25 ilâve yapılmıştı! Ancak, Umum Müdürü D.P. İl Başkanı olan Sümerbank eliyle yapılan üçüncü sayımda bile Samet Ağaoğlunun 1957 de pek sevdiği Sanayi Bakanlığı makamında masa başında ilân ettiği 14.800.000.000 liralık fiilî istihsâl rakamına yine de ulaşılamamıştı!

Yatırımlardan sonra Melen Devlet borçlarına ışık tuttu. Melen, resmî rakamlara dayanarak iç borçların tesbit edilebildiği nisbette 7 milyar 219 milyon liraya baliğ olduğunu, milletin dış borç yekûnunun ise 845.800.000 lirası dalgalı olmak üzere 4.438.500.000 liraya çıktığını gösterdi. Yatırımların hâlâ en verimli saha-

lara, ezcümle ihracatı arttırıcı veya ithalâttan tasarruf edici sahalara sevkedilmediği düşünülecek olursa, bu dış borçların nasıl muazzam bir yükü gelecek nesillerin omuzlarına yüklediği anlaşılır. Üstelik, bazı borçlar bunun dışında bırakılmıştır. Bunlar, ariereler şeklinde teraküm etmiş olan ticari borçlar ve faizleridir. Bunlarla birlikte, Türk Milletinin dış borcu, D.P. nin basiret ve kiyaseti sayesinde 19.694.000.000 liraya varmaktadır. Yılda 300 - 350 milyon dolardan ibaret olan ihracatımızın her yıl 100 milyon doları borç taksitlerine verileceğine göre, geriye kalan 200-250 milyon dolar bu memleketin hangi ihtiyacını nasıl karşılayabilecektir?!

Har vurup...

Melen, D.P. nin 10 yıl zarfında eline hangi imkânları geçirerek bu büyük iktisadî mucizeleri yarattığını da mükemmel bir surette izah etti. 27 yıllık C.H.P. devrinde ne iktisadi yardım, ne de askerî yardım varken C.H.P. bu memlekette büyük yatırım hareketlerine girişmiş -demiryolları, enerji santralları, mensucat, kâğıt, demir - çelik, vs.- ve ayrıca Türk Ordusunun bütün ihtiyaçlarını kendi imkânlarıyla sağlamıştı. 1950 - 58 zarfında ise Menderes Hükümetlerinin eline ihracat geliri olarak 2,882 milyon dolar, dış borç olarak 1,138 mil yon dolar, Amerikan iktisadi yardımı hibe kısmı olarak 844 milyon dolar ve Amerikan askerî malzeme hibe yardımı olarak 1 milyar dolar geçmiştir. Buna, NATO enfrastrüktür fonunun yardımlarıyla Amerikan offshore yardımları dâhil değildir. Yekûn bugünkü rayiçlerle 54.035.000.000 liradır; yatırım yekûnu ise azamî 27.040.000.000 liradır. Sırf bu mukayese bile elimize geçen kaynakların nasıl israf edildiğini göstermeğe yeter.

Melen, konuşmasının istikrar programına dair kısmında kredi plâfonlarına esas itibariyle riayet olunduğunu kabul etti, ancak plâfonların sertliğini tenkit etti. Melen ayrıca 1960 bütçesinin de öbürleri gibi açıkla kapanacağını belirttikten sonra, iktisadi devlet teşekküllerinin 1958 deki cari açığının 584 milyon lira olduğunu, muazzam zamlara rağmen bu açığın hâlâ kapatılamadığını ve yatırımlarının 600 milyon lirasının yine Merkez Bankası kaynaklarından enflâsyoncu olarak temin edildiğini söyledi. 1959 da ise bunların yatırımları 1,5 milyar lira olarak tahmin olunduğunun ve bunların sadece 450 milyon lirasının kendi kaynaklarından sağlanacağının, gerisinin ise Amortisman ve Kredi Sandığı, Emekli Sandığı, İşçi Sigortaları Kurumu, Kambiyo Karşılık Fonu ile Karşılık Paralar Fonundan karşılanacağının bildirildiğini; halbuki, ilk üç müessesenin sağlayabilecekleri imkânın 300 milyonu aşmadığını; kambiyo karşılık para fonu da ortadan kalktıktan sonra, yatırımlar için tek kaynağın dış yardım olacağını belirtti. Bu arada, milli korunma tahditlerinin hâlâ devam etmesinin de, istikrar programının başarısızlığını gösterdiğini belirtti. Melen, konuşmasını dış ticaret, bütçe varidat ve tahsisat rakamları üzerindeki tahlillerle sona erdirdi.

Geçen haftanın sonunda, hususi hayatlarında aynı mahallenin -Mebusevleri mahallesi- aynı sokağında -Ayten Sokak- tam karşı karşıya iki evde oturan Hasan Polatkan ile Ferit Melen Mecliste söz düellolarını bitirip evlerine döndüklerinde "dört başı mamur" bir konuşma yapmış olmanın eş memnunluğunu kalplerinde hissediyorlardı. Ama, uzun metinleri bu haftanın başında tetkik eden iktisatçılar kimin haklı, kimin haksız bulunduğunu tayininde zerrece güçlük çekmediler.

Fransa

Oldu da bitti maşallah!

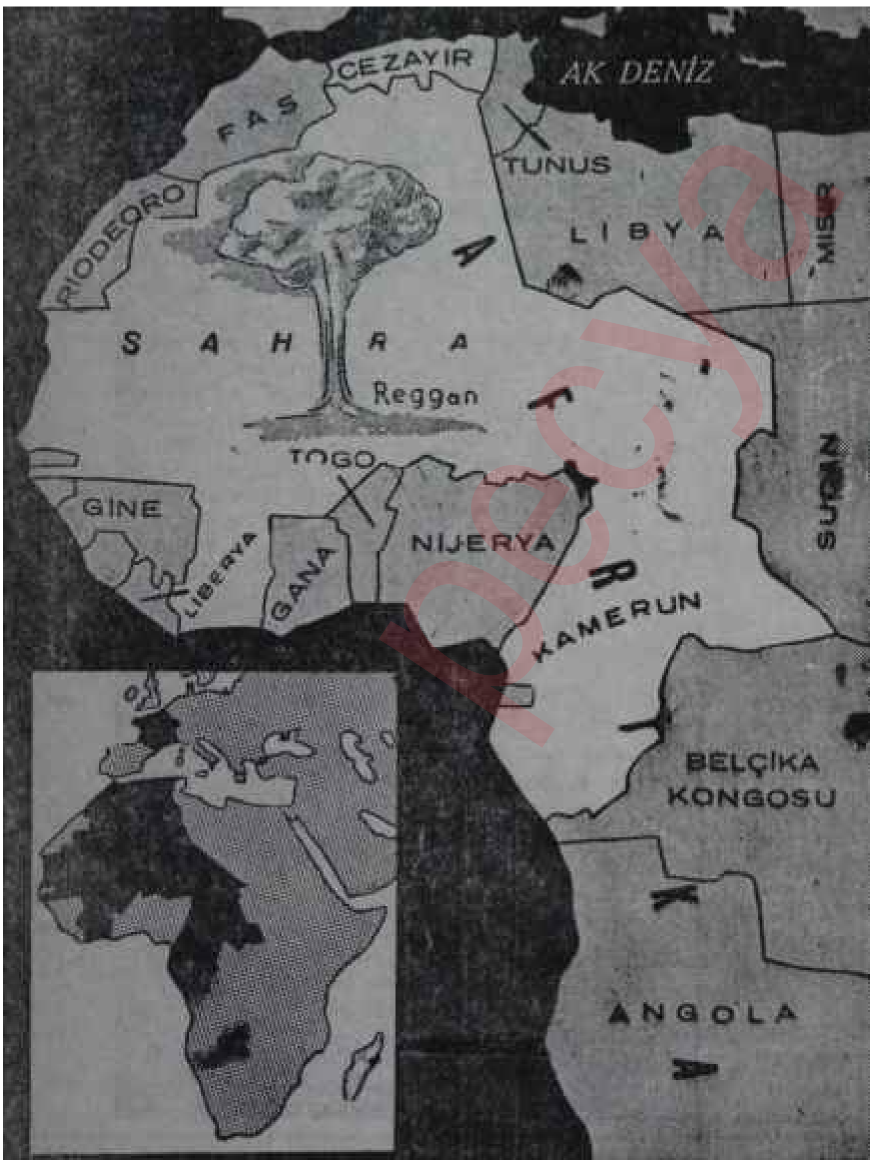
Nijerya sahillerini Cezayir sahillerine bağlayan ilkçağlardan kalma eski bir kervan yolunun üstündeki ufacık bir kasabada, Regganda geçen hafta bir gün saat tam 6.30 da Hiroşimanın mahut mantar bulutu yükseliyordu: Fransa, Birleşik Amerika, Sovyetler Birliği ve İngiltereden sonra Atom Kulübünün dördüncü üyesi olmuştu!

Cezayir şehrinin 750 kilometre ötesindeki çelik barakalarında oturan memnun ve mağrur Fransız mühendisleriyle hâdiseyi şampanya kadehi tokuşturarak kutlayan Fransa Başbakan Yardımcısı Pierre Guillaumat -atom işleriyle vazifelidir- bir saat sonra Fransa Cumhurbaşkanı ve Fransız Topluluğu Başkanı General Charles de Gaule'den bir telgraf aldı. Telgraf, Büyük Charles'ın her zaman ki üslubuyla yazılmamıştı. De Gaulle -sevincinden olacak- ilk defa o dağdağalı üslûbunu bir kenara bırakmıştı. De Gaulle "Hurra!" diyordu, "Fransa bugünden itibaren daha gururlu ve daha kuvvetlidir."

De Gaulle'ün bu gurur gösterisine rağmen, dünya âlimleri aynı fikri pek savunmadılar. Gerçekten Reggan patlaması 16 Temmuz 1945 te Alamogordo'da -Birleşik Amerika- yapılan ilk başarılı atom patlamasından sonra 15 yıl içinde tam 211 inci patlamadır ve buna rağmen patlamanın randımanı -6 Ağustos 1945 te Hiroşimada % 2 olduğu halde- Regganda sadece % 5 olabilmiştir. Patlama, çölün ortasına dikilmiş bir çelik kulede vukubulmuştur. Bombanın bütünü çok ağırdır. Bu durumda, eksperlere göre, Fransızlar ağır atom silâhları yapana kadar hayli vakit geçirmek durumundadırlar. Buna rağmen, Fransa Toulousedaki bir lâboratuvarda "ağır su" imaliyle meşguldür. Bu suretle, bir zaman sonra hidrojen bombası patlatabilmeği de ummaktadır. Bununla beraber, şimdiki halde diğer denemeler sadece bombanın bütününün ağırlığını düşürmek için yapılacaktır.

Reggan denemesi, radyoaktif düşme bakımından aslında hiçbir tehlike yaratmamıştır. 10 bin ayak irtifada saatte 60 kilometre hızla esen rüzgâr, radyoaktif bulutların kolayca dağılmasını sağlamış ve Büyük Sahranın insanla meskûn hiçbir yerinde radyoaktivite miktarında ciddi bir artış görülmemiştir. Denemeden önce Büyük Sahra üzerinde geniş bir saha uçaklara ve kervanlara yasak edilmişti. Fransız askeri birlikleri yasak sınırın etrafında kuvvetli bir çember kurmuşlardı; ayrıca, radar tesisleri yasak bölgeye giren kimse olup olmadığını dikkatle kontrol ediyordu. Bu sayede, denemeden hemen önce, Fransız devriye birlikleri 300 Tuvaregi yasak bölgeye girerken geri çevirmişlerdir. Bu çok başarılı emniyet tedbirleri sayesinde denemeden tek kişinin burnu bile kanamamıştır, ve kanaması ihtimali asla mevcut değildir.

FRANSIZ ATOM BOMBASI DENEMESİ

Şiddetli akisler

Buna rağmen, Reggan denemesi bütün Afrikada ve hatta bütün dünyada çok kötü akisler doğurdu. Afrika Devletlerinden ilk protesto, son Birleşmiş Milletler Genel Kurulu toplantısında Sahradaki Fransız atom bombası denemesinin yapılmaması için verdiği karar suretini büyük bir çoğunlukla Genel Kuruldan geçirmeğe muvaffak olan Fas Hükümetinden geldi. Tunus Hükümetinin protestosu da Fasınkini takip etti.. Afrikanın diğer bütün bağımsız devletleri -ırkçı Güney Afrika hariç -Fransayı şiddetle protesto ettiler. Libya, Sudan, Liberya Gine ve Habeşistan bunlar arasındadır. Birleşik Arap Cumhuriyeti sadece bir diplomatik protestoyla yetinmedi, Kahire Radyosu Fransaya karşı korkunç kampanyalarından birini açmak fırsatını buldu. Kahire Radyosuna göre, "Cezayirin kasabı imişçesine hareket eden Fransız Hükümeti, şimdi de bütün Afrikanın kasabı olmağa niyetlenmektedir."

Ghana'nın ateşli Başbakanı zenci milliyetçisi Kwame N'Khrumah bombanın patladığını öğrenir öğrenmez, Ghana'daki Fransız mamelekini -14 milyon dolar- bloke etti. Yakında bağımsızlığına kavuşacak olan Nijeryada ise İngiliz polisi Fransız Başkonsolosluğu civarında şiddetli emniyet tedbirleri almak zorunda kaldı.

Reggan denemesi, Asyada da şiddetli tepkiler uyandırdı. Hiroşima faciasından beri -mümkün olsa da sinek kadar bir atom bombası patlatılsaonu bile protesto etmeği bir insanlık vazifesi sayan Japonyanın protestosu Fas protestosundan hemen sonra Quai d'Orsay'e erişen nota oldu. Hindistan Başbakanı Pandit Nehru, "Her atom bombası patlamasının üzülünecek bir hâdise olduğunu" bildirdi. Deneme, pek tabii olarak, Sovyet bloku devletlerinin pek dehşetli protestolarıyla karşılandı. Doğu Almanya, denemeyi "bir atomik cürüm" diye vasıflandırırken, bizzat kendisi bir atom bombası imal etmek isteyen Komünist Çin de "dünya halk efkârının hiçe sayılması!" diye pek acayip kaçan feryatlar yükseltiyordu. Fakat, Sovyetler Birliği Başbakanı "K" Yoldaşın tepkisi, çömezlerinin tepkisi kadar şiddetli olmadı. "K" Yoldaş, "üzüntüsünü beyan etmekle beraber Fransanın ve General de Gaulle'ün dünya gerginliğinin giderilmesini istediklerine inandığını" Hint gazetecilerine bildirdi. Sovyet Başbakanının, yakında ziyaret edeceği Generali kızdırmamak istediği açıkça görülüyordu.

Fakat, Fransanın Büyük Müttefiklerinin tepkisi hepsinden daha manâlı oldu. Atom denemelerinde ileri bir seviyeye erişmeği atom sırlarının verilmesi için şart koşan Birleşik Amerika, sevgili müttefiki Fransayı tebrike lüzum bile görmedi ve sadece "olayın beklenmedik bir olay olmadığını" ilan etmekle yetindi. Atom Kulübünün üçüncü İngiliz Hükümeti ise sanki Reggandaki patlamayı işitmeyecek kadar sağırdı ve dilsiz kesilmişti. İngiliz Muhalefeti ise, Fransayı şiddetle takbih etmeyi ihmal etmedi.

Bu muhalefetlerin sebebi, Reggan denemesinden sonra başka devletlerin de -bunların içinde en tehlikelisi Komünist Çindir- Fransız misâlini takibe niyetlenmeleri korkusudur. General de Gaulle açıktan açığa Fransanın Amerikayla İngilterenin Batı Avrupayı savunmak istemeyebileceklerinden korktuğunu söylemiştir. Generale göre, bir dünya harbi esnasında Amerikayla Sovyet Rusya karşılıklı olarak topraklarına atom ve hidrojen bombası atmaktan kaçınırlar da, Amerika sadece Doğu Avrupayı ve Sovyet Rusya da sadece Batı Avrupayı bombalamakla yetinirse, Fransa gibi memleketlerin hali nice olacaktır? Fransa ancak kendisi de atom bombasına sahip olursa bunun önüne geçebilir ve Amerikayı ister istemez Rus topraklarını bombalamağa zorlayabilir! -Bütün bu şahane muhakeme tarzı içinde General Hazretlerinin unuttukları tek nokta, her önüne gelenin aynı şeyleri düşünmeğe kalkışması halinde bütün dünyanın kolayca patlayabileceğidir.-

Arjantin

Balık mı?

Bundan tam üç hafta önce Buenos Aires'in -Arjantinin merkezi-650 mil güney-batısındaki meşhur Nuevo Körfezinde devriye gezen Arjantin muhribinden birinin sonar âleti -denizaltını kontrol etmeğe yarayan bir âlet- 90 ayak derinlikte madeni bir cismin yüzmekte olduğunu haber veriyordu. Devriye muhribin sonarı bunu bildirirken bir Neptün denizaltı muhrip - uçağı da Puerto Madryn Deniz Üssüne telgrafla Nuova Körfezinde yabancı bir denizaltının dolaştığını bildiriyordu. Üç muhriple uçak denizaltıya karşı derhal denizaltı bombalarıyla hücuma geçmişler, fakat hedefi elden kaçırmışlardı. Bu haber Puerto Madryn üssüne erişir erişmez, Arjantin Bahriye Bakanı Tümamiral Gaston Clement, Nuovo Körfezini savaş bölgesi olarak ilân ediyor ve Puerto Madryn üssüne giriş çıkışı yasak ediyordu. Arjantin Donanmasından bütün izinler kaldırılmıştı. Donanma Başkomutanlığı Körfezin girişinde devriye vazifesi görmek üzere üç muhrip, onsekiz deniz uçağı ile bir miktar helikopteri ayırmış ve dokuz tane muhrip ve kruvazör ile otuz deniz uçağı Körfez içinde meçhul denizaltıyı aramağa başlamışlardı. Meçhul denizaltı, kendisine karşı yapılan harekâtın ne yolda geliştiğini anlayamasın diye gemilere ve Puerto Madryn Üssüne, aralarında İspanyolca yerine Arjantin donanmasında staj gören Paraguaylı asteğmenlerin konuştukları Guarani lehçesini -bir Kızılderili lehçesi - kullanmaları emredilmişti. Arjantin Kara kuvvetleri tam savaş teçhizatıyla Nuovo Körfezi sahillerinde mevzi almışlar ve kontrol postaları kurmuşlardı. Devriyeler her köyü teker teker dolaşıyor ve meçhul denizaltının karayla muhtemel irtibatını kesmeğe çalışıyordu. Harekâtın beşinci günü, sonarlar nihayet meçhul denizaltıya 420 ayak derinlikte rastladıklarını bildirdiler. Muhripler ve uçaklar derhal hücuma geçti.

Meçhul denizaltıya dair esrarengiz havadisler etrafa yayıldıkça, Amerika ve İngiltere herkesten önce denizaltının kendilerine ait olmadığını bildirdiler. Buenos Aires'teki Amerikan Büyükelçiliği Deniz Ateşesi Yardımcısı Nuovo Körfezinde harekât yapan gemileri ziyaret etti. Birkaç gün sonra, Başkan Arturo Frondizi Amerikadan 25 bin dolar tutarında elektronik teçhizat, yeni su bombaları ve iki Globemaster deniz uçağı alınmasına izin verdi. Fakat, her ne hikmetse bu yeni teçhizat da işe yaramadı. Üstelik geçen hafta sonunda Arjantin donanması "bir ikinci denizaltının birincisine yardım etmek ve onu kurtarmak maksadiyle Nuovo Körfezine girdiğini" ilân ediyordu.

Fakat, dünya bahriye çevreleri -sonarların çok kere balinalarla gemi enkazlarını bile denizaltıyla karıştırdığını düşünerek- pek de muazzam olmayan bir körfezdeki denizaltı avının bu kadar uzun sürmemesi gerektiğini düşündüler. Maksat, belki de Arjantin donanmasına bir uçak gemisi kazandırmak isteyen Bahriye Bakanıyla tasarrufçu İktisat Bakanı Alvaro Alsogaray arasındaki anlaşmazlıkta Tümamirale yeni deliller sağlamaktı! İki sene önce, yine Patagonyanın bu metruk sahillerinde bir denizaltı görünmüş ve Arjantin Donanması, hiçbir zaman yakalayamadığı bu denizaltı sayesinde bir deniz uçağı filosuna sahip olmamış mıydı? Eh! Şimdi de uçak gemisi almak lazımdı!

Tam bu sırada Osloda, Nuovo Körfezindeki denizaltının bir Sovyet denizaltısı olması ihtimali hususunda ne düşündüğünü Sovyet Başbakan Birinci Yardımcısı Mikoyan, "Büyük bir balıktan başka bir şey yakalayamıyacaklar." diyor ve bütün dünyadaki Arjantin elçilerinin verdikleri notalara cevaplarında İspanya, Amerika, Danimarka, Şili, Yunanistan, ve bu arada Türkiye Nuovo Körfezinde kendi sancaklarını taşıyan denizaltı olmadığını bildiriyorlardı. Bu haftanın ortasına kadar, her halde Arjantin Donanması bir balık bile yakalayamamıştı.

K Ü L T Ü R

Amerika

Yumuşak kapaklar

Ucuza maledilen ve ucuza satılan kâğıt kapaklı, ufak ebadda kitapların günümüzde büyük halk kitlelerine kültürün yayılması bakımından gördüğü hizmet, ilim ve sanat müesseselerininkini bile aşmaktadır. Kültürle ilgili bütün bahislerde olduğu gibi, ucuz kitap basıp yayma fikri de Avrupada doğmuş, fakat Amerikada yayılmış, gelişmiş ve endüstri haline gelmiştir. Bundan otuz yıl kadar önce Avrupada, küçük ölçüde olsa bile, ucuza maledilmiş, kâğıt kapaklı kitaplar yayınlanıyordu. Amerika o zamanlar henüz, kâğıt kapaklıların üç dört misline satılan ciltli kitaplardan başkasını yapmamaktaydı. Yayınevleri, ciltli kitapla kâğıt kapaklı kitap basmak arasında maliyet bakımından büyük bir fark görmüyorlar, halkın ciltli kitabı tercih ettiğini ileri sürüyorlar, bundan başka kitabın ancak "mutlu azınlık"ı ilgilendiren bir mal olduğunu, yüzbinlerce nüsha kitap basmanın maliyeti hiçbir zaman karşılamıyacağını iddia ediyorlardı. Fikir o zamanlar Amerika için yeniydi; kitabı kütle imalâtı matahı haline getirmek, gerçeklerle alâkası olmıyan bir hayalperestlik sayılıyordu.

Oysa bugün kitap Amerikada sigara veya Coca-Cola kadar kolay bulunan bir mal haline gelmiştir. Yalnız kitapçılarda, istasyonlardaki gazete ve kitap bayilerinde değil, aktar dükkânlarında, hattâ büyük bakkal dükkânlarında kâğıt kaplı kitaplar satılmaktadır. Müşterinin bunlara ödiyeceği para da iki paket sigaranınkinden yahut ikiyüzelli gram yağınkinden fazla değildir. Küçük şehirlerde, kasabalarda okuma ihtiyaçlarını tatmin için mahalli kütüphanenin stok zenginleştirmesini bekliyenler, yahut istedikleri kitapları çok kere büyük şehirlere, hattâ bazan da Avrubaya sipariş etmek zorunda kalanlar şimdi kasabanın aktar dükkânının kitap rafında, otuz yıl önce kasaba kütüphanesinde raslamadıkları zenginlikte bir koleksiyonu gözlerinin önüne serilmiş bulmaktadırlar. Edebiyat şaheserleri, felsefî eserler, öğretici kitaplar... Bugün artık kâğıt kaplı kitaplar listesinde yer almıyan önemli bir konu, önemli bir edebî eser kalmamış gibidir. Mamafih, kitle istihlâkine arzedilmiş bir malın, ticari menfaatler uğruna istismar edileceği şüphesizdir. Nitekim kâğıt kaplı kitaplar arasında cinayet ve cinsiyet mevzularına hemen herkesin gizli veya açık olarak göstereceği alâkadan faydalanıp kolay para yapmak istiyenlerin piyasaya çıkardıkları kitaplar pek çoktur. Bu gibi kitapların çoğu, cinayet ve cinsiyetle ilgili hikâyeleri veya bahisleri piyasaya sürdükleri için değil, edebi bakımdan hiçbir önem taşımadıkları için, son derece kötü yazılmış oldukları için değersizdirler. Mamafih kâğıt kaplı kitapların, hele Amerikada yayınlananların, küçümsenmesine, bu gibi ucuz kitaplara sözde ağırbaşlı kişilerin dudak bükerek bakmalarına işte bu kötü edebiyat sebep olmaktadır. Unutulan, kâğıt kapaklıların hepsinin bu edebiyatı temsil etmediğidir. Bugün köşe başındaki aktar dükkânında bile, cinsiyet ve cinayet edebiyatı arasında iyi yazılmış, iyi basılmış kitaplara, ölmezliğe kavuşmuş dünya şaheserlerinin aslında hiçbir değişiklik yapılmadan yayınlanmış ucuz baskılarına her zaman rastlamak mümkündür.

Okuyucu alışkanlıkları

Herşeye rağmen, okuyucunun edebiyat şaheserlerine, bilgi hazinelerine hazır bulunduğunu sanmak, duruma pembe gözlüklerle bakmak olur. Son yıllarda yapılan incelemeler, 100 Amerikalıdan 17'sinin muntazaman kitap okumakta olduğunu göstermiştir. İngilizce okuyan diğer ülkeler arasındâ, meselâ Avustralyada iki misli, İngilterede ise üç misli yüksektir. Bundan başka, incelemelere göre, Amerikada kolej mezunlarından yüzde 26 sının geçen bir yıl içinde tek bir kitap bile okumamış oldukları anlaşılmıştır. Bu durumun sebebinin, Amerikada günlük hayatın, okuma gibi zaman alıcı bir meşgaleye vakit bırakmaması olduğu şüphesizdir. Günün büyük bir kısmını para kazanmıya harcamak zorunda kalan, saatlerini işinde ve işine gidip gelmekte harcıyan vasat Amerikalı günde iki üç saat boş vakit buluyorsa bunu da, daha hafif eğlencelere vermeyi tercih etmektedir. Amerikalının boş zamanını nasıl harcadığı konusu son zamanlarda, İlmî bir inceleme konusu haline gelmiş bulunmaktadır. Günlük hayatın, kitap okuma ve musiki dinleme gibi kültür ihtiyaçlarına geniş zaman bırakmaması derdini giderecek çareler eğitimcileri, sosyologları ve psikologları ilgilendiren başlıca konular arasındadır. Bütün mesele, hafif eğlence denen meşgalelerle, insanı kültür ve bilgi bakımından zenginleştiren meşgaleler arasında, oyalama ve eğlendirme bakımından büyük bir fark olmadığını, her ikisinin de itiyatlara bağlı bulunduğunu Amerikalıya anlatmaktır. Ferdin günlük hayatını ticaret ve endüstrinin şartladığı bir memleketle bunu sağlamak güç olmıyacaktır. Nitekim, kültür hazinelerinin kolayca erişilebilir yerlerde bulunması, bunların Amerikada yavaş yavaş büyük ticaret matahı haline gelmiye başlamış olması Amerikalıya Coca Cola içmek ya da elini Kleenex ile silmek gibi iyi musiki dinlemek, iyi kitap okumak, iyi filme gitmek itiyadını da yavaş yavaş kazandırmaya başlamıştır.

Amerikan kitapları vitrinde

Ya mutsuz çoğunluk?..

K A D I N

Ev Bakımı

Koltuk ve iskemlede huzur

Yıpratıcı bir günün bitiminde yuvasına dönen erkeğin veya yüklü vazifelerini tamamladıktan sonra bitap düşen bir kadının rahat bir koltukta istirahat hakkını, önemle düşünmek lazımdır. Ömrümüzün en büyük parçasını üzerinde geçirdiğimiz iskemle ve koltukları seçerken nelere dikkat etmemiz gerektiğini pek az insan düşünmüştür.

Koltuk, mobilyacıdan hazır olarak alınacaksa, muhtelif çeşitleri arasında en rahat olanı tercih edilirken, sadece kalıp gibi oturmak düşünülmemelidir. Sağa sola kayarak, birkaç pozisyondaki oturuşlar tecrübe edilmelidir. En mühim olan ve dikkat edilmesi muhakkak lâzımgelen husus aile efradının fizik yapılarıdır. Seçme yaparken çoğumuz, dış görünüş üzerinde daha titizlikle dururuz. Fakat satın aldığımız koltuk, güzel bir ev eşyasından ibaret olmaktan ileri gitmezse, biz gene eski divanımızda onu seyrederek oturmağa devam ederiz. Böylece, satın alırken veya yaptırırken, bazı hususları gözden kaçırmamalıyız. Oturma yerleri vazifesi gören koltuk ve iskemleleri, lüzumlu kullanışlarına göre muhtelif odalara taksim etmek şarttır. Koltukta rahatlığın şart olduğundan bahsederken, meselâ mutfağa ve yemek odasına kumaştan koltuklar koymanın lüzumsuzluğu da aşikârdır.

Tahtadan yapılan yemek odası iskemleleri, üzerlerinde dik oturulan cinstendir ve yerden yükseklikleri 90 santim olmalıdır. Sırtımızı dayadığımız arka kısmı, ortası biraz çukur olmak şartıyla geriye meyillidir. Arka kısmının boyu da, ne ense hizasına kadar uzun, ne de sırtımızın ortasına gelecek kadar kısa olmalıdır. Kollarımızı bıraktığımız kısım da, kalçadan omuzumuza kadarki mesafenin tam ortasına gelmelidir. Oturulacak yerin zeminden yüksekliği 48 santimdir. Zira ayakların yere değmemesi, rahatsızlık yaratır. Oturma yerindeki arkaya doğru meyil, öne kaymamızı önler. Oturma yerinin uzunluğunun kalça ile dizin kıvrımı arasındaki mesafeyi doldurması, rahatlığı temin eder. Oturma yeri yukarıdaki ölçüden kısa olursa diz kıvrımından önceki herhangi bir yere ızdırap verir. Uzun olduğu taktirde de, öne doğru oturmak mecburiyeti hasıl olur. Oturulacak yerin enini de düşünmek faydalıdır. Oturulurken, zaman zaman değiştirilen pozisyonlara müsait genişlikte olması gerekir. Aksi halde aynı şekilde, kımıldanamadan biteviye oturmak sıkıntı verir ve uzuvları uyuşturur. Oturulan yerin kumaşla kapatılması, şimdi yavaş yavaş maziye terkedilmektedir. Artık plastik muşambalarla kaplı olanlar tercih edilmektedir.

Koltukların felsefesi

Koltukları kabataslak üç gruba ayırabiliriz. Birincisi kitap okurken ve radyo dinlerken oturulan rahat koltuklardır. Sırtımızı dayıyacağımız arka kısmı yüksektir ve geriye doğru biraz meyilli olur. Dayanıldığı zaman sırta, hiç boşluk bırakmıyacak şekilde intibak edebilmelidir. Koltuklarda oturulacak yer iskemleninkinden daha geniştir. Fakat çok geniş olması oturmaktan ziyade yayılmamıza yol açar ki, rahat içinde rahatsızlık tevlit eder. Koltuklarda, kollarımızı bıraktığımız parçaların yüksekliği mühimdir. Fazla yüksek olursa omuzlar yukarıya kalkar, aksi halde de oturma kamburlaşma şeklinde olur. Yaşlı insanlar için oturup kalkma rahatlığını sağlıyacak alçak koltuklar bulmalıdır. Birinci grup koltuklar kumaşla kaplı olur. Bazılarında kollarımızı bıraktığımız yerler tahtadandır. Koltuk ve divanları kaplamak için çok beğenilen ve zevkle seçilen "Goblen" kumaşı ötedenberi kullanılmaktadır. Bazı koltuklarda, sırtımızı dayadığımız yerin ense boşluğuna isabet eden mahallinde ufak bir yastık bağlıdır. Evde dikmek mümkün olduğu gibi, bazı mobilya mağazalarında koltuklarla birlikte satılır. Bu, Batıya Çinlilerden intikal eden bir âdettir.

İkinci grup koltuklarda, kollarımızı bırakacağımız parçalar yoktur. Dikiş, örgü gibi dirseğin rahatlıkla hareket etmesini gerektiren işler için elverişlidir. Sırtın dayandığı arka kısmın yüksekliği ve yumuşaklığı her koltukta olduğu gibi rahatlık verir. Her ev kadınının bir köşede, basma gibi kumaşlarla kapladığı ve kendine göre bir hususiyet verdiği ikinci gruptan bir koltuğu vardır.

Nihayet üçüncü tip koltuklar da, öğle yemeğinden sonra şekerlemeyi itiyat edinmiş kimseleri tatmin için hazırlanmıştır. Diğerlerinden en bariz farkı, belirli şekilde alçak olmalarıdır. Gerektiği zaman açılmak üzere, ön aşağı kısmında ilâveler bulunur. Böyle bir ilâve yoksa, bir tabure de aynı vazifeyi görür. Amerikan evlerinde çok rastlanan "Rocking Chair" yani sallanan iskemle adı verilenlerle, Fransızların "Berjer" diye isimlendirdikleri ve sırtlımızı dayadığımız arka kısmın üst kenarlarında kulak biçiminde çıkıntılar olan koltuklar bizim şezlong ve benzerleri de üçüncü gruba dahildir. Balkon veya bahçede kullanılanlar umumiyetle tahtadan imal edilir, minder ve yastıklarla yumuşaklık temin edilir.

Çeşitli oturma şekilleri

Yolu yordamı var...

CEMİYET

Geçen haftanın ortalarında Ankara Palasta görülmemiş bir kalabalık, nefis bir büfenin etrafını sarmıştı. Üzerinde kuş sütünden başka her şey bulunan büfe pek kısa bir zaman sonra Efes harabelerine döndü ve görülmemiş kalabalık iç salondan, dış salona geçti.

Kalabalığın nefesleriyle bir Fin hamamı kadar sıcak hale gelen Ankara Palasta Yozgat Milletvekillerinden Ömer Lütfü Erzurumluoğlunun düğünü yapılıyordu. 40 bin liraya mal olan düğün son derece neşeli, zevkli ve eğlenceli geçti. Hele Menderes hükümetinin altı bakanının bulunduğu masa pek neşeliydi Neşenin sebeplerinden biri düğünün zenginliği ise diğeri de muhakkak ki kalabalıktı. Bakanlar -alışkanlıktan- davetlilerin hepsini seçmen, daha açıkçası D.P. li seçmen olarak görüyorlardı.

•

Geçen hafta Ankara Palas, yeni mayo ve gecelik modellerini teşhir için gelen Fransız güzellerini görmeğe koşanlarla dolup taşıyordu. Eee. Defile merakı son günlerde bir hayli artmış, hele mayo ve gecelik gibi eşyaların teşhiri bilhassa erkeklerin üzerinde pek fazla durduğu bir mevzu olmuştu. Bir de bunları Fransız güzelleri takdim ediyorsa, görülmeden olmazdı.

İşte bu yüzdendir ki, Tevfik İleri ve Halûk Şaman eşleriyle beraber, Mithat Dülge her zamanki gibi yalnız -bu defa ayrı cinsten yaratıklar da masasında bulunmuyordu ve Dülgenin Umum Müdürlüğünün son günüydü- defileyi zevkle seyrettiler.

Güzellerin teşhir ettikleri mayolar her ne hikmetse hep bikini modeliydi. Geceliklere gelince, bikini mayoların üzerine sanki hafif tüller atılmıştı. Bu bakımdan hanımlar gayrımemnun; beyler, memnun ayrıldılar. Sadece beyinlerde bir hoş seda kaldı:

"Güzellerin Fransadaki müsabakada aldıkları dereceler".

•

Maraşta gazetecilerin başına gelenden hemen sonra İstanbullu gazeteciler bir özentiyle karşı karşıya kaldılar. Hilton müdüriyeti gazetecilere haber vermeği menetti ve gazetecilerin Hiltona -müşteri olarak değil- gidip gelmelerini yasak etti. Sebep, Hiltondaki işçilerle, idare arasında çıkan bir anlaşmazlığın İstanbul gazetelerinde yazılması, ancak anlaşmazlık mahkeme kararıyla idareciler lehine neticelenince bundan tek satırla bahsedilmeyişi..

Basını taraf tutmakla itham eden ve aslen ecnebi tebaalı olan Hilton idarecilerinin böyle bir karara varması için tek bir şeye merak sarmaları gerekmektedir : "Radyo gazetesini baştan sonuna kadar dinlemek..".

•

Geçen hafta sonunda C.H.P. gençlik kollarının Otel Balin salonlarında verdiği balo pek neşeli, pek eğlenceli geçti.

İnönünün de bir müddet bulunduğu baloda C.H.P. milletvekillerinin pek çoğu ve Ankara sosyetesinin güzide simaları vardı. Balo salon tenhalaştıktan sonra adamakıllı cazip hale geldi. Bu tenhalaşmadan memnun olanların başında da aceleyle smokin bulamayan ve kapıdan "Serbest" kelimesiyle kolaylıkla geçen bazı meraklı vatandaşlar geliyordu. Bu meraklı vatandaşların bilhassa politik lâkırdılar edildiği kümeleşmelere pek fazla alaka duymaları da Balonun eğlencelerinden birisini teşkil etti.

KİTAPLAR

HÜRRİYETİN İLÂNI

Prof. Dr. Tarık Zafer Tunaya, Siyaset İlmi Serisi I, Baha Matbaası, İstanbul. 1959, 112 sayfa 500 Kuruş).

Tarık Zafer Tunaya adı memleketimizde, bilhassa yakın çağ tarihi için yazılmış eserlerde bir "sigorta" mahiyetini taştır. Genç bir ilim adamı olan Tunaya, büyük bir azim, sabır ve sonsuz araştırmalar, çalışmalar sonunda haklı bir şöhret yapmıştır. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Esas Teşkilât Hukuku Profesörü olan Tunaya, bilhassa politikayla pek içli dışlı olmuş olan yakın çağ siyasi tarihinde, tarafsız ilim adamı olarak yaptığı çalışmalarla dikkati çeker. Onun siyasî partiler adlı kitabı, mevcudu kalmamış olmakla beraber daima hatırda kalan ve aranan bir kitaptır. İşte şimdi bu genç profesör müşahedelerini ve tezlerini, tıpkı ders takrirleri gibi bir seri altında toplamaya başlamıştır.. (Hürriyetin İlanı, İkinci Meşrutiyetin Siyasi hayatına bakışlar) adlı kitap bu serinin ilk cildidir. Hürriyetin İlânı adlı bu ilk cildi, Garpçılık Cereyanı, İslamcılık Cereyanı, Türkçülük Cereyanı, Mesleki İçtimai Cereyanı, Sosyalizm Cereyanı, Jön Türkler adlı altı cilt takip edecektir. Böylece tamamlanacak olan bu seri ile de ikinci meşrutiyet devrinin siyasi hayatına ait esaslı bir eser kazanmış olacağız.

112 sayfalık Hürriyetin ilanı adlı ilk kitap altı bölümdür. Objektif bir ilim adamı olarak kitabını tıpkı ders takrirleri gibi kaleme alan Tunaya, bu bölümleri şöyle sıralamıştır : 1) İkinci Meşrutiyetin Sınırları, 2) Meşrutiyetin Siyasi Hayatı, 3) Siyasi Hayatın Unsurları, 4) İkinci Meşrutiyet Toplumunu Kaplayan Dertler, 5) Meşrutiyetin Siyasi Fikir cereyanları, 6) Sonuç.

Tarık Zafer Tunaya kitabının ilk bölümünde İkinci Meşrutiyetin ne zaman başladığını tesbitle söze girmektedir. Meşrutiyetin ilânının detaylarına kadar veren Profesör, gene aynı bölümde İkinci Meşrutiyetin sonunu da tesbite çalışmaktadır. Kesin bir hükme varılmamış bu husus hakkında Tarık Tunaya da nihai bir rakam vermemekle beraber bu tarihi 1922 olarak ileri sürmektedir.

Kitabın ikinci bölümünden itibaren ikinci meşrutiyetin detayları verilmektedir. Önce kronolojik olarak iç ve dış olayların şeması çizilmekte, sonra meşrutiyet kadrosu içinde siyasi ve hukuki olaylar üzerinde durulmaktadır. Parlamantarizm ve Hürriyetler, Seçimler, Meşrutiyet kabineleri, Meclis Çalışmaları, fesihler ve

Prof. Dr. Zafer Tunaya
İlmin sesi...

tatiller, Suikastler ve ötesi başlıkları bu bölümdeki fasılları adlandırmaktadır.

Siyasi Hayatın Unsurları adını taşıyan üçüncü bölümde dört büyük fasıl yer almaktadır : 1) İdare edilenler, 2) İdare edenler, 3) İktidar Mücadelesi, 4) İttihat ve Terakkinin icraatı.

Siyaset yapan kitlenin genişlemesi, vatandaşın doğuşu, etnik özellikler, halk efkârı ve özellikleri, fiili tek parti rejimi, iktidar partisinin yapısı, iktidar tekeli, bu tekelin hukuki görünüşü ve bunun sonuçları, muhalefet partilerinin durumu, iktidar muhalefet mücadeleleri, muhalefetin dayandığı tezler, sosyal ve kültürel alanda, iktisat alanında, hukuk alanında İttihat ve Terakkinin icraatı bu bölümde geniş olarak yer almaktadır.

Tunaya kitabının dördüncü bölümünde İkinci Meşrutiyetle doğan büyük ümidi, hemen ümidin peşinden gelen hayal kırıklığını, bunun sebeplerini, bu yüzden doğan sabırsızlığı, anarşiyi, aşağılık duygusunu, taklitçiliği, iktisadi geriliği, cehaleti, iktidarın yetersizliğini ve aydınların sorumluluğunu anlatmakta ve "bu devlet nasıl kurtarılabilir" sorusunu soranların endişelerini izah etmektedir.

Meşrutiyette Siyasi Fikir Cereyanları başlığını taşıyan beşinci bölümde Garpçılık, İslamcılık, Türkçülük, Mesleki İçtimai ve sosyalizm cereyanları kısaca da olsa gözden geçirilmektedir. Bu cereyanların ana hatları ile belli başlı takipçilerini de zikreden Tarık Zafer Tunaya, kitabının son bölümünde, ikinci meşruiyetin siyasi hayatına toplu bir bakış adı altında bu devrin tefsirini yapmaktadır. Daha sonra Tunaya 1908 dan 1922 ye kadar muhtasar ama ihtiyaca cevap verecek bir kronoloji ve onu takiben de etraflı bir bibliyografya vererek kitabını bitirmektedir.

Yazar, kitabının yazılış gayesini şöyle anlatıyor: "Eski harfleri okuyamayan, Osmanlıcayı anlayamayan bugünkü nesle, memleketimizdeki ide olojik hareketlerin gelişmesini anlatmak. Bu hareketlerin zaman unsuru içinde mukayese ve değerlendirme imkânını, vesikalara dayanarak genç kuşağa vermek. Çok bol, fakat çok dağınık vesikaları aramaktan, şehir şehir, kitaplık kitaplık dolaşmaktan bir toplumun gençlerini kurtarmak istedik".

Tarık Zafer Tunayanın bu sözleri, Profesörün eserini gençlere adadığını göstermeğe yeter. O, "ikinci Meşrutiyet bugünün kapılarını açan anahtarları verecek özlü bir devredir" diyor. Sonra devam ediyor: "Meşrutiyet, yaşamak için çırpınan ve düşünen bir süredir"..

Tarık Zafer Tunayanın kitabının bir ilim adamının eseri için gerekli olan ciddiyetten uzak olmadığında kimsenin şüphesi yoktur. Tunaya, kitabını yazarken her türlü peşin hükümden kaçmasını, hem de açıkça kaçmasını bilmiş bir ilim adamı. Ancak, kitabın yazılışı sırasında takip edilen fazla ilmî zihniyet bir bakıma kitabın şansını, okuma şansını azaltıyor. Orta sınıf okuyucu için Hürriyetin İlanı kolayca okunacak, hele severek okunacak bir kitap olmaktan çok uzak. Hâdiselerin akışının bir hikâye havası içinde verilmemesi de ayrı bir kayıp. Zira Tarık Zafer Tunayanın kitabı çok okunması, üzerinde çok durulması, çok konuşulması gereken bir kitap. Böyle bir kitabın ise herşeyden önce rahat okunması, üniversite kültürünün altındaki insanlara da bir şeyler ilham etmesi gerek. Tunayanın kitabında işte bu yok. Tunaya kitabını gençlerin okuması için yazmış ama, bu gençleri ilme, hele tarih ilmine, siyaset ilmine meraklı gençler olarak sınıflandırmış. Halbuki memleket realitesi, bu tip gençlerin sayısının pek mahdut olduğunu göstermektedir. Temenni edilir ki Tunaya siyaset ilmi serisi altında yayınlayacağı diğer kitaplarında ilmi kuruluğu bir parça olsun yumuşatır da, daha geniş okuyucu kitlelerine hitap etmek fırsatını bulur. Dolayısı ile de arzu ettiği neticeye daha kolay varır.

T İ Y A T R O

Ankara

Yağmur'lu piyes

Bu sene telif eserlerden yana Küçük Tiyatro sıkıntıda değil. Ya Küçük Tiyatro seyircileri? Onlar hesabına bir şey söylemek kolay değilse de, geçen akşam salondaki koltuklardan üçte ikisinin boş kaldığını görenler, pek rahat ve memnun olmadıklarına hükmedebilirler. Hakları da yok değil... "Karayar Köprüsü" melodramından, "Yalan" dramından sonra şimdi de "Son Yağmur"... Beş aydanberi aynı tiyatroda hep karanlık facialar seyretmekten bunalmış olan seyirci de "Benden sonra tufan." diye düşünmüş olabilir.

"Son Yağmur" afiş ve programlara göre bir "piyes" tir, müellifi üç sene evvel aynı sahnede oynanmış olan "Günah Gecesi" nin de yazarı-Perihan Zorlunun takdim yazısına göre de "cinaî" bir eser. Fakat temsili seyredenler, tiyatro maskelerinden çatık kaşlısına mensup olduğunu derhal farketmekle beraber, bu nevilerden herhangi birine maledilebilecek bir piyes karşısında olmadıklarını anlamakta gecikmiyorlar.

Ortada bir cinayet vardır, vardır ama bu cinayetin piyeste yalnız sözü edilip hikâyesi anlatılıyor. Dokuz ay evvel intihar ettiği söylenen Kerim'in ölümü karısı, karısının üvey kız kardeşi, dadısı, dadısının kızı, uşağı ve eski kayınbiraderi arasında hala bir çekişme ve didişme mevzuudur. Kerimin nasıl bir insan olduğu, intihar edemiyecek kadar kendini ve hayatı sevdiği, kadınlara karşı büyük bir zaafı olduğu, karısını baldızı ile, dadısının kızıyla aldatmaktan geri kalmadığı uzun uzun anlatılıyor. Aynı evde yaşayan insanların bildikleri şeyleri birbirlerine tekrarlamalarına ne lüzum var? diyeceksiniz. Müellif bu sualin cevabını Kerimin hâdiseden dokuz ay sonra çıkagelen ağabeysi Cahiti diğer eşhasın karşısına dikmekle vermiş oluyor.. Ne çâre ki o na, kardeşinin intiharını örten esrar perdesini kaldıracağı yerde, iki kız kardeş arasındaki kin ve nefret uçurumunu büsbütün derinleştiriyor. "Dedektif" rolünü bırakıyor, yeni bir gönül macerasının "kahramanı" olmayı tercih ediyor. Ve siz, cinayeti kimin işlediğini onun da meydana çıkaramıyacağını anladıktan sonra, bel ki esere adını veren ve bütün piyes boyunca şakır şakır yağan "yağmur" dan bir ipucu çıkar diye, üçüncü perdenin sonuna kadar boşuna bekliyorsunuz.

Perihan Zorlu

Bize hikâyesini dinlemek kaldı...

"Piyes" mi, "roman" mı?

Müellif ele aldığı konuyu "cinayet" tarafıyla işlemekle yetinse, "anlatmayı" bırakıp biraz da "hareket" gösterse bu bekleyişi onun hesabına mühim bir muvaffakiyet sayabilirdik. Fakat her şey sahne dışında olup bitmiş, bize de hikâyesini dinlemek kalmıştır. Anlatılan yalnız ölen kocanın hikâyesi mi? Baba bir, ana ayrı iki kız kardeşin bütün hayatları, zeki, mütehakkim, genç ve yakışıklı kocasına düşkün -çapkınlıklarına göz yumacak kadar düşkün-, sonra kalb hastası küçük kardeşini baba evinden uzakta, dadısının yanında büyütecek, onu hakkı olan herşeyden mahrum bırakacak kadar kıskanç ve zalim, çirkin fakat dinamik bir kadın olan Nükhetin bütün yaptıkları; hattâ hastalığı sırasında gördüğü kâbuslar anlatılıyor. Hasta, mariz, aşağılık duygusu ve ölüm korkusu içine gömülmüş, dadısı tarafından bile istismar edilmiş, candan bir sevgiye "aşka" susamış, bu susayışla "yaşamak" için herşeyini vermiş, hâlâ da vermeye hazır Leylanın bütün çektikleri, yalnızlığı ve zavallılığı içinde tatlı vaitlerine inanmak gafletine düştüğü eniştesiyle olan günahkâr macerası anlatılıyor. Müellifin şüpheleri zaman zaman üzerine çekmiye çalıştığı emektar Dadı ile kızı Filizin, uşak Alinin hayat hikâyesi anlatılıyor. Bu "narration" da kızların babası "rahmetli bey"in saz âlemleri, yarı ömrünü hastalık korkusuyla Avrupada geçiren, sonra kızından aldığı kızıl hastalığından genç yaşta ölen birinci hanımının, hattâ zengin bir Mısırlıya kaçan ikinci hanımının hikayesi de ihmal edilmiyor.

Ya cinayet? o da anlatılıyor. Önce abla, ateşler içinde sayıklarken gördüğü kâbusu hakikat sanıyor.. Kocasını kendisinin öldürdüğünü anlatıyor. Sonra da hasta kardeşi, bir anlık zevkine alet olduğunu anlayınca eniştesini de, kendisini de nasıl zehirlemiye karar verdiğini, kendisinin beklenmedik bir gecikme yüzünden, nasıl kurtulduğunu ve onun nasıl öldüğünü...

Zorlama bir final

Bütün bunlar kime anlatılıyor? Ölen adamın ağabeyine... Kardeşinin intihar etmediğini, edemiyeceğini yüzde yüz bilerek onun katilini meydana çıkarmıya gelmiş olan Cahite. Hadise polis ve adliyece bir intihar vakası olarak kapandıktan dokuz ay sonra, iki kız kardeş, o güne kadar tanımadıkları, yüzünü bile görmedikleri bu adama bülbül gibi herşeyi anlatıyorlar, aile hayatlarını, en mahrem düşüncelerini, hattâ günahlarını sayıp döküyorlar. Neden? Abla mevhum cinayetini kardeşinin bildiğini ve Cahite anlattığını zannettiği için. Leylâ da, dadısını haksız bir ithamdan korumak ve Cahite içini dökmek için... Çünkü o hasta ve mariz kızcağız öldürdüğü adamın ağabeyisine aşık olmuş, onu deli gibi sevmiştir... Ve bütün bunlar, adamın köşkte kaldığı dört gün içinde olup bitmiştir... İşin garibi Cahit, cinayet meydana çıktıktan, kardeşini kimin öldürdüğünü anladıktan sonra, birkaç gün, ortadan kayboluyor, sonra dönüp geliyor, Kendisini ümitsiz bir bekleyişle bekliyen Leylâyı kollarına almak ve onunla evlenmek için... Daha garibi o zalim abla, o dişi kaplan da nefret ettiği, kıskandığı, kocasını elinden almaya kalktığını, sonra da öldürdüğünü bildiği Leylâyı kapıdışarı etmesi, polise vermesi beklenirken susmayı, onu yanında alıkoymayı tercih ediyor. Neden? Gene müellife göre kendisine duyduğu nefretten, ona eziyet etme zevkinden başka bir şeysi kalmadığından...

Böylesine zorlama bir final Perihan Zorlunun sağduyusunu da zorlamış olmalı ki, sonunda, selâmeti 19 yaşındaki mariz ve hassas kahramanına, balkona düşen son yağmurun altında ve sevgilisinin kollarında, bir kalb krizi ile, can verdirmekte buluyor.

Sahnedeki oyun

Bir hanımın yazdığı ve kadın rol lerinin ağır bastığı bir piyesi Muazzez Kurdoğlu da sahneye koyunca "Son Yağmur" dörtbaşı mamur bir "kadınlar temsilli" olmuş. O kadar ki eserin tek mühim erkek rolü olan

Deneme Sahneleri

Bizde ötedenberi eksikliği duyulmuş olan sahnelerden biri de Deneme sahneleridir. Batı memleketlerinde, resmî, tahsisatlı ve muayyen bir geleneğe bağlı tiyatroların dışında kalan bütün tiyatrolar, Bulvar tiyatroları bilhassa "avant-garde" tiyatrolar, yeni ifade şekilleri yaratmak istiyen her sanat topluluğu bu ihtiyacı kendiliğinden karşılar. Ama onların giriştikleri deneme bambaşka bir denemedir. Şekli olduğu kadar muhtevayı, metni olduğu kadar oyun ve sahneye koyuş tarzını, hatta dekoru da kucaklıyan bir yenilik denemesi. Batıda tiyatro tarihine geçen yeni akımların, yeni çığırların çoğuna bu deneme sahneleri öncülük etmişlerdir.

Bize lazım olan, şimdilik bu değildir. Biz, henüz, sahnede ayakta durabilecek, bir temsil müddeti içinde seyirciyi sıkmadan, alakasını gevşetmeden, kendini kabul ettirebilecek yerli piyes peşindeyiz. Milli bir Tiyatromuz var, diyebilmek için hiç olmazsa sahnelerinizle rejisörlerimizin sayısı kadar, tiyatro müellifine sahip olmalıyız. Her mevsim sahnelerimizi kaplıyan yabancı eserleri yarıya indirecek, Repertuar ihtiyacımızın yüzde ellisini olsun karşılıyacak kudrette, iyi piyes yazan, verimli müellifler yetiştirmek zorundayız.

Bu "yetiştirme" lafla olmaz. Tiyatro müellifi Konservatuardan, tiyatro Enstitülerinden yetişmez. Yetişse yetişse Sahneden yetişir. Ama sahneye aktör, rejisör olarak değil sadece "yazar" olarak çıkmak şartıyla, yani yazdığı piyesi sahnede göre göre... Bu ise bizde kolay erişilir bir bahtiyarlık değildir. Çünkü tiyatrolarımız kendilerine verilen telif eserlerde, daha ilk eserde, orta halli bir yabancı piyeste, hiç değilse o güne kadar yazılmış yerli piyeslerin iyilerinde aradıkları meziyetleri, haklı olarak, arıyorlar. Bu yüzden de tiyatro yazmıya özenen birçok gençlerin hevesleri kursaklarında kalıyor. Çünkü ilk denemeler, hemen daima, kusurludur. Bu kusurları sahnede görmedikçe, "düzeltmek" şöyle dursun "anlamak" imkanını da bulamazlar. Bu imkânı bulamayınca da, ikinci, üçüncü piyesleri hep aynı fasit daire içinde dolaşır, durur. Sonunda ya küser, haksızlığa uğradıklarına hükmederek bir köşeye çekilirler, yahut, hiçbir zaman müsbet bir netice elde edemiyeceklerine kani olarak, piyes yazmaktan vaz geçerler.

Her iki hâlde de Tiyatromuz yeni bir müellif kazanmak ümidini daima "kaybetmiş" olur. İşte bize lâzım olan Deneme Sahneleri, bu ümidi tiyatromuz ve tiyatro yazıcılığımız hesabına, daima "kazandıracak" küçük sahnelerdir. Devlet veya Belediyeden tahsisat alan tiyatrolarımız, salonu ve sahnesi kadar işletme masrafları da küçük birer "Deneme Sahnesi"ne sahip olmalı ve bu sahnelerde, en küçük ümit parıltısı veren, ilk telif eserleri oynamalıdırlar. Umulan ilgiyi görmediler mi, birkaç hafta oynandıktan sonra iner, yerlerini bir yeni ümide, bir başka "deneme"-ye bırakırlar. Ama bu arada tutmıyan ilk telif piyesin yazarı, eserinin sahnede ne hal aldığını, kendisine güzel gibi görünen sahnelerin, konuşmaların ramp ışığında neden o kadar güzel görünmediğini, hatta neden "uzun ve sıkıcı" kaldığını görür, anlar, Ancak seyirci önünde yapılan bu "tatbikat" ona tiyatro yazıcılığının kitaplarda yazılı olmıyan, mekteplerde de öğretilmeyen sırlarını öğretebilir. Meşhur tiyatro müelliflerinden çoğu muvaffakiyetin anahtarını karanlık bir salonda, seyirci ile sahne arasında beliren o derin sessizlik uçurumlarında bulmuşlardır.

Devlet Tiyatrosu Oda Tiyatrosunu böyle bir deneme sahnesi haline getirmeği denemekle bu yokla ilk ciddi adımı atmak şerefini kazanmış oluyor. Kurulduğundan bu yana, ilk defa, bir telif eseri, Cahit Atayın ilk piyesi "Pervaneler"i Oda Tiyatrosunda, Konservatuardan yeni çıkmış taptaze bir sanatkâr kadrosuyla Ankaralılara sunmuş olması bunu gösteriyor. Denemenin tam olması için eseri sahneye koymuş olan Saim Alpagonun da yerini talebelerinden en gencine bırakması kâfiydi. İleride bu da olacaktır.

Temenni ederiz ki "Pervaneler" bir istisna olmasın. Genç bir kalemin bu ilk tiyatro denemesi tutsa da, tutmasa da onu başka genç kalemlerin başka denemeleri takibetsin ve Oda Tiyatrosu, müellif yetiştirmeğe bütün tiyatrolarımızdan daha çok emek vermiş, müsbet neticeler de almış olan Devlet Tiyatrosunun Türk sahnesine kazandırdığı ilk profesyonel Devlet Tiyatrosu olsun.

Cahit (Ekmel Gürol) bunca kadın arasında silinip gitmiş...

Muazzez Kurdoğlunun rejisi şekil bakımından, eserin "presentation"u bakımından pek itinalı, Seza Altındağ'ın dekorları da öyle. Ama reji de, dekor da -bir zabıta piyesi için iyi düşünülmüş olan ve iri bir gözü andıran tavana rağmen- esere, telif her esere, lüzumu olan mahalli rengi, havayı vermiyorlar. Mizansenin göze çarpan bir eksiği de vakanın "cinayet" tarafını, aksiyonu olmıyan bir piyeste ilgiyi çekebilecek "araştırma, merak, şüphe ve sürpriz" tarafını ihmal etmiş, bunun yerine her seyirciyi ilgilendirmiyecek "psikolojik" taraflarla meşgul olmayı tercih etmiş olmasıdır.

İki kız kardeşten Nükhetde Beyhan Gönenç, dipdiri, tansiyonlu bir oyunla bütün temsilde alakayı en çok uyanık tutan sanatkar olarak muvaffak oluyor. Fakat onun da müellifin çizdiği portreye uyması için biraz "çirkin ve yaşlı" görünmeye katlanması lazımdı. Böyle olmayınca ölen kocasının bu kadar "taze ve hoş" karısına neden iltifat etmediğini, o kadar "cazip" bir kadının da, dişilikten yana, neden aşağılık duygusuna kapıldığını anlamak zor oluyor. Leylâda Elçin Saracoğlu, çok değişik bir kompozisyon içinde, yaşından ve tecrübesizliğinden umulmıyacak kadar başarılı, zarif bir mariz ve hassas gençkız tipi çiziyor.

İkinci dereceden rollerde Türkân Bora (Dadı Zehra) ile Attila Eldem (Uşak Ali) müellifin düşündüğü kişileri isabetle canlandırıyorlar. Dadının kızı Filizde Jale Uzman, evin hanımlarından şık ve bilgili giyinişiyle, müellifin anlattığı "mahalle kızı" olamıyor.

Perihan Zorlunun akıcı, tabii bir diyalogu var. Kişilerini iyi konuşturuyor, ruh hallerini de iyi aksettiriyor. Bu diyalogu, vakayı hikâye halinde "anlatmak" için değil de "aksiyon" halinde "yaşatmak" için kullandığı gün, yani "roman" dan sıyrılıp "tiyatro"nun ana kurallarına uyduğu zaman, kendi tarzında başarılı piyesler yazması güç olmayacaktır.

M U S İ K İ

Besteciler

Bir yeni ses..

O akşamki konser, "Çağımızda Musiki" serisinin diğer konserleri gibi olsaydı, icralar bittikten sonra fuayede yapılan tartışmalar vakit geceyarısına yaklaşana kadar sürüp gitmiyecek, toplantının belki sabaha kadar sürmesini önlemek için Max Polikoff'un müdahalesi gerekmiyecek, dinleyicilerden birkaçı üstünkörü birkaç sual soracaklar, besteciler isteksiz, baştansavma cevaplarını verecekler, yarım saati genel olarak aşmıyan bu sözde hasbihalden sonra zaten konuşulacak mevzu kalmamış olacağı için herkes evine dönecekti. Kemancı Max Polikoff'un, çağdaş bestecilerin eserlerinin çalınmasına, tanıtılmasına imkan vermek maksadiyle, New Yorkun Kaufmann salonunda tertiplediği "Çağımızda Musiki" konserlerinin herbirinde, çoğu Amerikalı olmak üzere, genç ve vaitkâr bestecilerin eserleri çalınır, sonra da besteciler dinleyicilerle birlikte fuayeye geçerler orada olan kendi eserleri, gerekse musikinin yeni meseleleri üzerinde dinleyicilerle konuşurlar. Konuşmaların süresini ve seviyesini, bestecilerin şahsiyeti tayin eder. Eğer besteci, dinleyiciyi tahrik edecek bir eser vermişse, fuayede hava iyice elektriklenir; dinleyiciler can alıcı mevzular ortaya atarlar; aralarında besteciyi itham ya da onu müdafaa lüzumunu hissedenler olur; cepheler teşekkül eder ve bir mücadeledir başlar.

"Çağımızda Musiki" serisinin geçen hafta verilen konserinden sonraki hasbıhal safhası işte böyle bir hava içinde cereyan etti; bir ara öylesine elektriklendi ki, sesler iyice yükselmiye, titremiye başladı; suratlar kızardı; hattâ yumruklar sıkıldı; toplantıyı idare eden Polikoff'un havayı yatıştırma teşebbüsleri ve nihayet "haydi artık evimize gidelim" ikazı olmasaydı, toplantı herhalde saatlerce sürecek, belki de sözün yerini adale alacaktır.

O günkü konserin programında dört bestecinin eserleri yer almıştı. Fakat havayı elektriklendiren eser, Morton Feldman'ın "Atlantis" i oldu. Diğer besteciler, piyano için fantezisiyle halk önüne çıkan William Mayer ya da keman ve piyano için musikisi halka dinletilen Donald Erb, hemen hemen hiç ilgi çekmediler ve suale muhatap olmadılar. Hattâ, ikinci yaylı kuarteti dinletilen Arnold Schönberg'i temsil eden bestecilerin yanında yer alan, Felix Greissie -Schönberg'in damadıdır- bile fazla ilgi çekmedi. Gerçi Schönberg'in adı geçen kuarteti bundan yarım yüzyıl önce Viyanada çalındığı zaman huysuz dinleyicileri yatıştırmak için polis müdahalesi gerekmişti ama Schönberg bugün, hiç olmazsa "Çağımızda Musiki" konserlerinin devamlıları için, Brahms veya Schumann gibi, musiki tarihine rahatça yerleşmiş bir eski besteciydi. Ortada bir Morton Feldmann meselesi varken, kim onunla uğraşırdı.

Notasız nota...

Morton Feldman, çağımızın besteciliğinin gerçekten rahatsız edici, zihin kurcalayıcı, hattâ uyku kaçırıcı bir meselesiydi. İki ay öncesine kadar, onu şahsen tanıyanlar dışında, bu Amerikalı bestecinin adını bilen,

Arnold Schönberg
İlgi çekmedi...

eserlerini dinlemiş olan pek az kişi vardı. Fakat Kasım ayı sonlarına doğru Columbia plâk firması "Musikide Yeni İstikametler" adlı serisinin ikinci plâğını baştan başa Feldman'ın musikisine ayırdığı zaman, musiki dünyası bu isimle ilgilenmiye başladı. Plâğı dinliyenler, bazen Anton Webern'e, bazan John Cage'e benziyen, fakat belirli bir şahsiyeti olan bir musikiyle karşılaştılar. Bunda zihin kurcalıyacak bir şey yoktu. Zihin kurcalıyan asıl, plâğın kapağında, Feldman'ın musikisi hakkında verilen izahattı. Bu izahata göre Feldman, plâkta yer almış eserlerinden ikisini, yeni bir notalama sistemiyle yazmıştı. Geçen hafta Kaufmann salonundaki konserde çalınan "Atlantis" de bu sistemle notalanmış bir eserdi. İşte herkesi rahatsız eden, Feldman'ın nota sistemiydi. Çalınan eser, ortaya çıkan netice bakımından, hiçbir bestecinin musikisine benzemiyen basmakalıp klişelerle uzaktan veya yakından hiçbir alakası olmıyan, renkli, sürükleyici, değişik bir musikiydi. Fakat bu eserden hoşlanan bir dinleyici, "Atlantis" in bir başka konserde çalınacağını öğrense ve gidip dinlese, aynı zevki alabilir miydi? Daha doğrusu, aynı eserle karşılaşabilir miydi? Böyle bir suale müsbet cevap vermek imkansızdı. Çünkü Feldman'ın yeni notalama sistemi, buna imkân vermiyordu.

Besteci, bilinen notalamadan tamamen vazgeçmişti. Musikisini kâğıt üstüne notalarla değil, başka şekillerle kaydediyordu. Feldman'ın eserlerinden birinin bir sayfasına uzaktan bakıldığında, yalnız ölçü çizgileri görülüyordu. Besteci bunların içine yalnız, hangi çalgıların, ölçünün hangi bölümünde çalacaklarını işaretlemişti. Hangi notaları ne sürede çalacaklarını değil. "Atlantis" te olduğu gibi, bazı eserlerinde, çalgıların hangi sahada -tiz veya pes- çalacaklarını da belirtmişti. Adı geçen eserde bütün çalgılar, piyanonun birkaç pes notası dışında, hep tiz notalarda çalıyorlardı. Fakat Feldman başka eserlerinde nota yüksekliği bile göstermemişti. Bu durumda icracı, sırası geldiğinde canının istediği notayı seçmekte serbestti. Demek ki Feldman'ın musikisinde irticale bol bol yer kalıyordu. Öyleyse ortaya çıkan eseri Feldman'ın saymak mümkün müydü? Böyle bir suale de tabiatiyle "evet" demek imkânsızdı.

Ses yerine söz

Kesinlikten bu derece uzak bir noktalama sistemi, bestecinin isteğine az çok yaklaşan bir musikiyi icra sırasında hiçbir zaman meydana çıkaramıyacağı için Feldman, nota kağıdını, birçok yerde nota yerine kelimelerle doldurmuştu. Bundan başka icranın hazırlanması sırasında çalgıcıların başında bulunup onlara sözle talimat vermek lüzumunu hissetmişti. Zaten icrayı, Morton Feldman'ın ne demek, ne yapmak istediğini bilen, besteci John Cage idare ediyordu. Şüphesiz ki, Feldman'ın eserini çalacak her icracının, eserin sahibinin arzularına azçok yakın sesler ortaya çıkarabilmesi için, "Feldman uslûbu" denen şeyi yakından tanıması lâzımdı. Bu tanışıklık da, besteciyle oturup yarım saat konuşmakla değil, onunla birlikte yaşamakla, ömrünü onun hayatının, düşüncelerinin, duygularının incelenmesine vakfetmekle mümkün olabilirdi. Yoksa icracı, ne yolda yetişmişse, o yolda bir musiki yapacak, Feldman'ın musiki-

sini değil, kendi musikisini çalacaktı. Mesela, Feldman'ın musikisini Rubinstein'ın çalmıya heves ettiğini farzedelim. Ortaya Feldman diye pekala, Chopin'in yazmış olabileceği bir parça çıkabilirdi.

Tartışmalar sırasında besteci, dinleyicilerin suallerine cevap verirken, bilhassa ketum davrandı. Bütün dediği, "hayalimdekileri size veriyorum" yahut "bir ses dünyası yaratmak istiyorum" gibi izaha muhtaç sözlerden ibaretti. Bir ara söz, "sanatın ne olduğu" bahsine intikal ettiğinde, Feldman'ın sözleri dinleyicileri iyice öfkelendirdi. Feldman "ben ne yaparsam, sanattır; size ne verirsem, kabul etmiye mecbursunuz" diyordu. Artık bu kadarı fazlaydı. Dinleyicilerden biri kalktı ve "helaya gittiğiniz zaman yaptığınız da mı sanattır?" dedi. Bar başkası "bu adam küstahlığı iyice ileri götürüyor; yirminci yüzyılda birçok büyük besteci, dinleyicileri musikileriyle sinirlendirirler; oysa bu adamın eserini rahat rahat, zevkle, sinirlenmeden, coşmadan dinledik; şimdi sözlerine öfkeleniyoruz; ikisi arasında bir fark vardır; Mr. Feldman şimdi bizi öfkelendirdiğine bakıp da bir büyük besteci olduğunu sanmasın; çünkü musikisiyle değil, sözleriyle tahrik ediyor" dedi. Feldman bunları büyük bir sükûnetle dinliyor, arada bir ortaya attığı bir iki sözle havadaki elektriği daha da arttırıyordu.

Muhakkak olan bir şey, sanatçıların sanatçılığa veda edip ilim adamı -matematikçi ve elektronik mühendisi- olmaya başladıkları günümüzde, Morton Feldman'ın, aksine, madde ile alâkasını kesmiye çalışan, iç dünyasını, kendi kullandığı tabirle "metafizik yer" ini anlatmıya çalışan bir "saf sanatçı" olduğuydu.. Fakat Feldman kendini maddeden öylesine ayırmıştı ki, gerçekleşebilmesi için ille de bir vesikaya, yaratıcı tarafından bütün teferruatı imkânlar nisbetinde kesin olarak hazırlanmış bir vesikaya muhtaç bir sanatta, böyle bir vesikayı vermekten bile vazgeçmişti. Bu durumda, ortaya çıkan eserlerin ne nisbette Morton Feldman'a ait olduğunu sormakta herkes yerden göğe kadar haklı olacaktı.

SPOR

Klüpler

Galatasaray ruhu

(Kapaktaki sporcu)

Geçen haftanın sonunda cumartesi günü, Alsancak stadında uzun boylu, geniş omuzlu, saçları hafifçe dökülmüş bir adam sigara üzerine sigara yakıyor ve meşin topun peşinde koşan Sarı - Kırmızı formalı gençleri dikkatle takip ediyordu. Arada bir parmaklarını şakırdatarak "tuh" diye mırıldanan uzun boylu adam hırsını sigarasından almak istercesine, derin derin dumanı içine çekiyordu.

Geniş omuzlu, sportmen yapılı adam Galatasaray kulübünün meneceri Gündüz Kılıçtı. Alsancak stadında Galatasaray - Altay Millî lig karşılaşması yapılıyor ve Galatasaray bütün uğraşmalarına rağmen galibiyeti garantiliyecek ikinci golü çıkaramıyordu. Kılıç işte bundan heyecanlıydı. İşte bundan endişeliydi. Altayın kendi sahasında oynadığı maçta yapacağı bir gol Galatasarayı bozabilir, sahadan berabere hattâ mağlûp ayırabilirdi. Nihayet Kılıçın yüreğine su serpen ikinci gol haklı bir penaltı neticesinde yapıldı. Kılıçın sigara kontenjanı azaldı, nefesleri ve kalbinin atışı normale inkilap etti. Takım da ikinci golden sonra rahatlamış maça hakim olmuştu. Nitekim, son dakikalarda, Gündüzün bulup çıkardığı ve Türkiyenin 1 numaralı santraforu haline getirdiği Metin üçüncü golü de attı. Galatasaray maçı 3-0 gibi iyi bir skorla almıştı.

Galatasaray sahayı terkederken tribünden "Aslanlar.. Gündüzün çocukları" âvâzeleri yükseliyordu. Sarı - Kırmızılı gençlerin neden Gündüzün çocukları olduğunu anlamak için birkaç ay geriye gitmek ve Kılıçın Galatasaray takımına geri getirdiği "Galatasaraylılık ruhu"nu anlamak gerekir.

Yuvaya dönüş..

Bundan 4 ay evvel bir gün Gündüz Kılıç dördüncü defa, hayatında pek mühim yer tutan Galatasaray kulübüne dönüyordu. Sadık Gizle aralarında çıkan anlaşmazlıktan dolayı kulübünü bir sene evvel terketmiş olan Kılıç, yeni idare heyetinin kararıyla Galatasarayın menecerliğine getirilmişti. Saat 14 ü gösteriyordu. Hasnun Galip sokağı sakinleri, sokaklarında her günkinden başka bir faaliyet, bir canlılık, bir telaş gördüler. Hele Galatasaray kulübünün önü anababa günüydü. Biri bekleniyordu. Nihayet sokağın başında beklenen göründü. Gündüz Kılıç iki arkadaşıyla

köşeyi dönmüştü. Kulübün kapısında bekleşen yüzlerce Galatasaraylı koşarak Gündüzün yanına geldiler. Kılıçı omuzlarının üzerine alarak, kapıya kadar götürdüler. "Baba Gündüz çok yaşa" avâzeleri bütün sokağı kaplamıştı. Gündüz kendisini tutamadı ve ağlamağa başladı. Kulübün içi bir başka âlemdi. Baba Gündüze sarılanlar, öpenler, ağlayanların haddi hesabı yoktu. Hele futbolcuları bir görmeliydi. Sanki yeni bir devre başlamış, futbolcular için muvaffakiyet seromu görülmiyen bir el tarafından kendilerine zerkedilmişti. Sevinçlerinden kaplarına sığamıyorlardı. Nihayet "Babalarına" kavuşmuşlardı. İşte bu sebebtendir ki Alsancak stadında Galatasaraylı taraftarlar 11 Sarı - Kırmızılı gence "Gündüzün çocukları" diye tezahürat yapmışlardı.

Küçük bir Galatasaraylı..

Galatasaray kulübünün "Baba Gündüz"ü 1918 yılında İstanbulda doğdu. Babası Atatürkün yakın arkadaşlarından Kılıç Alidir. Gündüz dört erkek kardeşin iki numaralısıdır. Ailenin en küçük çocuğu Altemur Kılıç halen Basın Yayın Umum Müdürüdür. Diğer iki kardeşi Fahir ve Keskin serbest meslek sahibidir.

Gündüzde Galatasaraylılık, Galatasaray lisesine girişiyle başladı. 1926 senesinde mektebe başlayan Kılıç, meşin topa ilk defa beşinci sınıfı bitirdiğinde kavuştu. Babaları, dört kardeşi, o sene Zeki Rıza Sporelin spor malzemesi satan dükkânına götürdü ve herbirine sevdikleri kulübün formalarıyla birer top aldı. Büyük ağabeyleri Beşiktaş, diğer kardeşi Fenerbahçe, Gündüzle Altemür, Galatasaray formalarını seçtiler. Babası o gün Gündüze kurucusu bulunduğu Fenerbahçe formasını alması için ne kadar ısrar ettiyse kabul ettiremedi.

Gündüz, o yaz Bostancıdaki evlerinin önünde durmadan meşin topun peşinde koştu. Ne var ki mahallenin büyükleri kendisini -o da topu olduğu için- sadece bazı maçlarda kaleci oynattılar.

Altıncı sınıfta, sınıf takımına yedek oyuncu olarak girdi. O yıl Gündüzü Leblebi Mehmet ile Muslih Hoca gördü ve futbola olan istidadını sezdiler. Bu sırada Galatasarayın antrenörü Pedifoot adındaki bir İngilizdi. Gündüz o sene Galatasarayın dördüncü takımında oynadı. Takım arkadaşları arasında Fethi Çelikbaş, Mithat Perin, Vedat Dicleli gibi bugünün tanınmış politikacıları da bulunuyordu. Kısa zamanda üçüncü takıma yükselen Gündüz, 1936 yılında henüz 18 yaşındayken Galatasaray birinci takımında yer aldı. Aynı yıl büyük form gösteren ve netice alıcı futboluyla göz dolduran genç futbolcu millî takım santraforu olarak milli maçlarda oynadı. Daha sonra milli takımla beraber Berlin Olimpiyatlarına iştirak etti.

Gündüz ve meşin top
Büyük aşk...

Maceraperest bir genç...

Onuncu sınıftan onbirinci sınıfa geçtiği sene, Gündüz babası tarafından Almanyaya tahsile gönderildi. Almanyada Hanover 96 takımında oynamağa başladı. Gündüzün Almanyadaki yılları, tahsili için pek parlak sayılmaz. Ama hayat tecrübeleri bakımından çok şey öğrendiği de inkar edilemez. Gündüz yakışıklı, sportmen bir gençti. Almanyada kızlar arasında oldukça büyük itibar gördü. Ve devrin büyük sinema yıldızlarından Marica Rök ile uzun zaman sevişti. O sıralarda Alman mecmua ve gazetelerinde Gündüzün resmine, spor sahifelerinden çok magazin sahifelerinde raslamak mümkündü.

"Baba Gündüz" omuzlarda
Sevginin en değerlisi...

Gündüzün Marica Rök ile tanışması uzun zaman dillere destan olan bir hikâye neticesinde vuku buldu. Berlinde verilen bir baloda gene devrin büyük yıldızlarından Zerah Leander'in öpücüğü arttırmağa konmuştu. Genç Gündüz biraz fazla içtiğinden artırmada kimseye göz açtırmıyor, öpücüğün üzerinde kalması için ne lazımsa yapıyordu. Nitekim Leander'in öpücüğünü Gündüz kazandı. Ancak arttırdığı kadar parayı ödeyecek durumda değildi. Gazino sahipleriyle Gündüz arasında başlayan münakaşaya Leander de karıştı ve Gündüzün parasını kendisi ödeyeceğini söyliyerek genç futbolcuyu masasına götürdü. Masada Marica Rök de bulunuyordu. İki genç burada tanıştılar ve aralarındaki büyük aşk böylece başladı.

Gündüz, Almanyada tahsili, aşkı ve futbolu bir arada yürütemediğinden mektebi bir kenara bıraktı. Ailesi bunun üzerine kendisini Türkiyeye çağırdı ve babası Kılıç Ali bey, Mareşal Feyzi Çakmakın yardımıyla Gündüzü Kuleli Askeri lisesine yazdırdı. Askerlik ve Gündüz.. Bu iki şeyin bağdaşması imkânsızdı. Kısa bir süre sonra Kuleliden ayrılan Gündüz Ankara Maarif Kolejini bitirdi ve İstanbula döndü.

Tekrar Galatasaray..

Hukuk fakültesine yazılan Gündüz futbola tekrar Galatasarayda başladı. 1938 yılından 1943 yılına kadar aralıksız Galatasarayda oynadı. Bu yıllar arasında Gündüz oldukça uçarı bir hayat yaşadı. 1943 yılının Eylül ayında Melâhat Haraççı ile evlendi ve gayrı muntazam hayata son vererek evine bağlandı. Kılıç bir taraftan ticaret hayatına atılırken, bir taraftan da futbol oynamağa devam ediyordu. 1943 yılı Kılıçın futbol hayatında oldukça şanssız bir sene oldu. Bu sene içersinde kendisine en çok tesir eden ve en kötü hatıram diye vasıflandırdığı hadise cereyan etti.

Ankarada Galatasaray - Demirspor maçı oynanıyordu. Maç berabere dahi bitse Galatasaray Türkiye şampiyonu olacaktı. İkinci devrenin son onbeş dakikasında vaziyet 2-1 Demirsporun lehineydi. İşte bu sıralarda Gündüz gerilerden bir pas aldı. Kendine has çalımıyla önündeki müdafiyi atlattı. Yandan çelmek isteyen sağ beki geçti ve kaleciyle karşı kar-

şıya kaldı. Kaleciyi de atlatan Gündüz bir futbolcunun o anda yapacağı en zor hareketi yaptı ve topu dışarı atmak maharetini gösterdi. Maç böylece kaybedilmiş ve Galatasaray Türkiye şampiyonluğundan olmuştu. O akşam Gündüz üzüntüsünü içki kadehiyle paylaşmağa çalışırken istemiyerek Muslih Hocanın şu sözlerini duydu:

"— Mahvetti bizi. Keşke ayağı kırılaydı da bugün oynamasaydı"

Kılıç hemen ertesi gün Galatasaraydan ayrıldı. Zira futbolda en fazla ehemmiyet verdiği şey moraldi. İdarecilerinin bu sözleri genç futbolcuyu üzmüş ve kolay düzelmiyecek bir moral kırıklığına uğratmıştı.

Gündüz, teknik komitede Kırcan ve Tosuncukla
Ayak, kafanın emrinde

Ankara sahaları..

Gündüz bunu takip eden yıllarda muhtelif klüplerde oynadı. İlk olarak Ereğli Kömür İşletmelerinin Antrenör - oyuncu teklifini kabul ederek Zonguldaka gitti. Kılıçın sıkıntılı günler geçirdiği bu devir askerliğini bitirinceye kadar devam etti. 1945 yılında terhis olduktan sonra Ankarada kaldı ve bazı Galatasaraylıların da bulunduğu Stadyum kulübüne girdi. İyi bir form tutan Gündüz Ankara muhtelitine seçildi. Temmuz ayında Galatasaraylılık ruhu ağır basıyor ve eski kulübüne girmek için teşebbüse geçiyordu. Ankaradan telefonla kulübü aradı. Zamanın klüp başkanı Suphi Batur, Gündüzle konuşmak istemedi. Bunun üzerine Kılıç Ankara Demirspor kulübüyle anlaştı. O sene Demirspor, Türkiye şampiyonluğunu Gündüzün Fenerbahçeye attığı 4 golle kazandı. Ankarada oynanan şampiyona maçlarında Demirsporun ilk maçı Galatasarayla idi. Gündüz eski takımına karşı oynamak istemedi. Israr üzerine sahaya çıktı ve bir turist gibi dolaştı. Ama bir gün sonra sahada hakiki Gündüz vardı. Demirspor Fenerbahçeye attığı 4 golle maçı 4-3 aldı ve şampiyon oldu.

İşte bu maçlardır ki Galatasaray idarecilerini uyandırmış ve Gündüzün yuvaya ikinci defa dönüşünü sağlamıştır. Kılıç ertesi sene Galatasarayda oynadı ve Gündüzlü Galatasaray o sene şampiyon oldu.

Futbola veda..

Gündüz 1953 yılında futbolu resmen bıraktı. O sene Galatasarayın antrenörü olan Locked, Gündüzü yaşlı diye takıma almamıştı. Yaşlılık isnadı Gündüzü pek fazla üzmüş olacak ki beş ay sıkı bir çalışma yaptı ve gösterdiği form takıma girmesini sağladı. Ayrıca Antrenör Türkiyeden ayrılırken idarecilere antrenör olarak Gündüzü tavsiye etti.

Artık Galatasaraylı futbolcuların "Baba Gündüz"ü olan antrenör Gündüz, futbola hoca olarak devama başlamıştı. O sene Galatasaray başarılı maçlar çıkardı ve şampiyon oldu. Bunun en mühim sebebi bütün itirazlara rağmen Gündüzün takımı gençleştirmesiydi.

Klüplerde devamlı olarak huzursuzluk yaratan idareci enflâsyona Gündüzü bir kere daha Galatasaray camiasından ayırmak zorunda bıraktı. Aynı sene Kadri Dağla aralarında çıkan anlaşmazlık sonunda Kılıç Vefaya antrenör oldu. Ne var ki Galatasaraylı Gündüz Vefa idarecileriyle anlaşırken, "Galatasaray çağırırsa gene giderim" şartıyle anlaşmıştı. Nitekim birkaç ay sonra Galatasaray camiası Gündüzü tekrar vazifeye davet edecekti. O sıralarda oynanan Vefa - Galatasaray maçını Vefa 5 - 2 gibi kötü bir skorla kaybetmişti.

Gündüz Kılıç için bu devre tam bir hamle senesi oldu. Takımı tamamen gençleştirdi ve yılların şöhretlerini bir çırpıda takımdan çıkarıverdi. Takım o sene de lig şampiyonluğunu kazandı. Hele bir sene sonra Gündüzün keyfine diyecek yoktu. Galatasaray takımında yaş vasatisi 23 ü geçmemekteydi. Büyük bir cesaretle üçüncü kümedeki bir takımdan aldığı ve ürerinde ısrar ederek oynattığı Suatlar, İsmailler, İzmirden alıp getirdiği Metinler yerlerine oturmuş ve Galatasaray ekibi Türkiyenin en genç ve kuvvetli 11 i olarak muvaffakiyete erişmişti. Gündüz bu sıralarda klüpte el üstünde tutulmaktaydı.

Ne var ki şanssızlık Baba Gündüzü çok sevdiği kulübünden ve çocuklarından bir kere daha ayırmağa hazırlanıyordu. Galatasarayın iki yıl üstüste şampiyon olduğunun ertesi yılı İstanbul liginde puan cetveli son derece kritik bir durum arzetmekteydi. Galatasaray ezeli rakibi Fenerbahçeden 1 puan önde lig lideriydi. Şampiyonluk iki takımın son maçına bağlıydı. Galatasaray bu maçı 3-0 gibi açık farkla kaybetti. Böylece klüp hem şampiyonluğu, hem prestijini ve bunların yanında Baba Gündüzü kaybediyordu. İdareciler mağlûbiyeti her zaman olduğu gibi antrenöre yıkmışlar ve Gündüzü harcıyarak vaziyeti kurtarmanın çarelerini aramışlardı. Gündüz bir kere daha Galatasaraydan ayrılmak mecburiyetinde kaldı.

Futbolda moral..

Bundan sonraki yıllar Gündüz spor yazarlığı ve ticaretle uğraştı. Futbola neredeyse tamamen veda edecek ve hoca olarak dahi alâkadar olmıyacaktı. Galatasaray kulübü kongrelerinde uğradığı mağlûbiyetler de başından geçenlere eklenince Kılıç yeşil sahadan elini eteğini çekmeğe karar verdi. Ancak aynı sene Vedii Tosuncuk, Fikret Kırcanla birlikte milli

takımın teşkili için kurulan "teknik komite" ye dahil edilince yeniden futbolla ilgilenmeğe başladı.

Aynı yıllar Galatasaray takımı mağlûbiyet üzerine mağlubiyet alıyor, klüp içindeki huzursuzluk gün geçtikçe artıyordu. Gündüz tekrar vazifeye çağırılmasını sabırla bekledi. Ne var ki Kılıç klüpten ayrılırken, hislerini "Ben buradayken Gündüz kapıdan içeri giremez" diye açıkça belirten başkan Sadık Giz, sözünün eri çıkmış ve Gündüzü kapıdan içeri sokmamıştı.

Bu sıralarda Milli Lige yükselen fakir bir semt kulübü Gündüzün kapısını çaldı. Feriköylüler Baba Gündüzü antrenör olarak istiyor ve tam selâhiyetle takımı ellerine teslim ediyorlardı. Gündüz yeni, genç ve enerjik bir takımın moralinin kuvvetlenmesiyle bir şeyler yapabileceğine inandığından bu teklifi severek kabul etti. Milli Ligin acemi takımı Feriköy Baba Gündüzün ellerinde yetişmeğe başladı.

İlk maçlar pek parlak olmadı. Feriköy birinci devrenin ortalarına kadar devamlı mağlûbiyetlere uğradı. Ama genç takımın morali bozulmamış, bilakis kazanma hırsı artmıştı. Nitekim ilk galibiyetlerinin peşi sıra Feriköy tam 8 maç kazandı. Bu, Kılıçın iyi bir hoca olduğunu bir kere daha ortaya koymuş ve hakkında söylenenleri tekzip etmişti.

Gündüzün, yeni ve tanınmamış küçük bir semt kulübünü bu derece muvaffakiyete ulaştırmasının sebebi nedir? Bunu Gündüzün futbolcuların morali üzerinde yaptığı çalışmalarda aramak gerekir. Feriköyün arka arkaya kazandığı maçlar sırasında cereyan eden bir hadise bunu kolayca ortaya koymaktadır:

Bir cumartesi günü Feriköy bir maçı kazandıktan sonra, Feriköylü oyuncuları soyunma odasında seyreden Gündüz, futbolcuların galibiyete alışmış bir havaya girdiklerini görmüştü. Bunun bir takım için kötü neticeler tevlid edeceğini çok iyi bilen Gündüz o gece oyuncuların herbirine birer kart yazdı. Kartta o günkü başarılarından ötürü oyuncular tebrik ediliyor, ancak yaptıkları hatalar da işaret ediliyordu. Kartları birer kutu şekerin üzerine iliştirdi ve kendi eliyle takım arkadaşlarının evlerine bıraktı.

Feriköy takımı bir gün sonra yeniden bir galibiyete erişmiş üstelik oyuncular bir gün evvel yaptıkları hataları tekrarlamamışlardı.

Evvelâ renk aşkı..

Gündüz, hocalığını yaptığı takımda evvelâ renk aşkını ve amatör ruhu aşılamayı vazife saymakta ve muvaffakiyetin birinci basamağı olarak bunu görmektedir. Oyuncularla herşeyden evvel arkadaş olmakta ve otoriteyi bunun üzerinde inşa etmektedir. Bu bakımdan çalıştırdığı takımın elemanları kendisini evvelâ bir ağabey gibi sevmekte, sonra bir hoca gibi saymaktadırlar. Futbolun bir ilim olduğunu kabul etmiştir. Daimi surette okur ve hamleler yapmağa yeni şeyler bulmağa çalışır. Metodlu bir ilerleme taraftarıdır. Nitekim bu sistemini, hocalığını yaptığı takımlarda tatbik etmiş ve muvaffak da olmuştur. Kabiliyetli gençleri yetiştirmek, onları birkaç sene sonra yıldız yapmak için uğraşır. Bunun için riske girmekten çekinmez.

Gündüz maç seyrediyor
Renk aşkı

Futbolcunun izzetinefsine fazlasıyla ehemmiyet verir. Hakiki başarının bizzat futbolcuya ait olduğunu her fırsatta talebelerine anlatır. Takımdaki elemanlarına öğretmek istediği şeyi, alâyişle göstermez. Yavaş yavaş ve sindiren sindire öğretmeği daha iyi netice almak bakamından benimsemiştir. Bu yüzden, öğretilecek şeyleri hiç alâkası olmayan bir zamanda, sanki sohbet eder gibi anlatmaktadır. Takım halinde sinemaya gidildiğinde antraktta Gündüzün, çocuklarına ders verdiği sık sık raslanan şeylerdendir.

Gündüzü iyi tanıyanlar kendisinin iyi bir öğreticiden ziyade iyi bir psikolog olduğunu söylemektedirler. Nitekim çalışma tarzında bunu açıkça görmek mümkündür. Kılıç, oyuncuları evvelâ fert fert ele almaktadır. Onlara kendisini sevdirir ve kendisine itimat etmelerini aşılar. Daha sonra aileleriyle tanışır, eşiyle beraber futbolcuları ziyarete gider, sevdikleri sevmedikleri şeyleri inceler. Ondan sonradır ki oyuncuların fiziki kabiliyetleri üzerinde denemelere girişir. Takımdaki yerlerini tayin eder. Her oyuncuyu her yerde dener ve kararını tecrübelerden sonra verir. Bir bek oyuncusunu iyi bir for oyuncusu haline getirdiği görülmüştür.

Hususi hayatında son derece kibar, efendi ve sessiz olan Kılıçın tek hatâsı içkiye olan aşırı düşkünlüğüdür. Zaman zaman hayatında fena durumlara düşmesine sebeb olan bu iptilâ ile şimdi eşiyle birlikte mücadele etmektedir. Atatürk inkılâplarına son derece bağlı olan Gündüz koyu bir C. H. P. lidir.

Arkadaşlık ve dostluk mefhumlarına son derece bağlı olan Kılıçın bu yüzden başına gelmedik şey kalmamıştır. O kadar ki son defa meşhur yumruk hadisesinde Apartman Mustafayı himaye etmeğe kadar gitmiş ve bazı kimselerin bu yüzden kalbini kırmıştır.

Beklenen kurtarıcı..

Gündüzün dördüncü defa Galatasaraya dönmesiyle Sarı - Kırmızılı camiada birbirine yeniden bir sarılma, kenetlenme beklenmektedir. Nitekim son günlerde formsuz Galatasaray, Gündüzün enjekte ettiği moral takviyesiyle oldukça başarılı maçlar çıkarmakta ve iyiye doğru gitmektedir. Kılıç şimdilik takımdan fazla bir şey beklememekte ve kadronun gençleşmesi yolunda gelecek seneye bir adım daha atmak için hazırlanmaktadır.

Galatasarayın Baba Gündüzünü hu sene pek fazla üzen bir tek şey vardır. Feriköy - Galatasaray maçları.. Feriköyün Galatasaraylı antrenörü bu maçı seyre tahammül edememekte ve maçın neticesini radyodan öğrenerek kazanan taraf için sevinmeyi, kaybeden için üzülmeyi uygun bulmaktadır.

KURTULUŞ YAYINEVİ

Baki Kurtuluş tarafından hazırlanan ve ana müracaat kitapları olan eserlerini sunmakla bahtiyarlık duyar.

ANSİKLOPEDİK SÖZLÜK

Ayda iki defa fasikül halinde yayınlanmakta olan bu eser, bir taraftan ansiklopedik bilgiler veren bir ansiklopedi, bir taraftan da dilimizdeki kelimelere yer veren bir sözlüktür. 25000 den fazla kelime ve ansiklopedik maddeyi ihtiva edecektir. Her fasikülü 50 ye yakın resim, harita ve renkli tablolarla yayınlanmaktadır.

YAYINLANMASI MAARİF VEKÂLETİ TARAFINDAN TAKDİRLE KARŞILANAN ANSİKLOPEDİK SÖZLÜK, HER AYDININ, HER OKULUN, HER ÖĞRENCİNİN EN ÖNEMLİ MÜRACAAT KİTABIDIR.

Beher fasikülü 125 kuruş, 10 fasiküllük abone ücreti 10 liradır. Şimdiye kadar 6 fasikül çıktı. 7. fasikülü bu hafta çıkacaktır.

GENÇLİK *Ansiklopedisi*

İlkokul, orta okul ve lise ders programları gözönüne alınarak hazırlanmış olan bu önemli ansiklopedi de her okur yazarın, er öğrencinin, her anne-babanın en önemli ihtiyacına cevap verebilecek şekilde hazırlanmıştır. Umumi bir ansiklopedi olan **GENÇLİK ANSİKLOPEDİSİN**'de, maddeler herkesin anlıyacağı sadelikte açıklanmış, madde sayısı, her arananın bulunacağı kadar geniş tutulmuştur. Maarif Vekâleti tarafından da, faydalı görülerek okullara tavsiye edilmiştir.

Beher fasikülü 100 kuruştur. 14 fasikülü bu hafta çıkıyor.

Cıltı olan birinci cildi 25 lira fiyatla satılmaktadır. Abone bedeli 10 liradır. 15 lira gönderenlere, çıkmış olan bütün fasiküller, taahhütlü olarak derhal gönderilir.

ŞAİR ve YAZARLARIN HAYATI

Ortaokul ve Lise programları esas alınarak hazırlanmış olan bu eser de, her öğretmenin, her öğrencinin, her okur - yazarın en önemli ihtiyaçlarından biridir. Bu kitapta, başlangıçlarından zamanımıza kadar yerli ve yabancı şair ve yazarların hayat ve eserlerinden söz edilmektedir. Kitap resimlidir. Ayrıca Türk ve dünya edebiyatlarının toplu bir hülâsası da verilmiştir.

İkinci hamur kâğıda nefis bir şekilde bastırılmış olan bu eserin fiyatı sadece 6 liradır.

NOT : Bütün eserlerimiz bayilere ödemeli gönderilir. Eserlerimizi Ankara'da belli başlı kitapçılardan İstanbul'da (Ankara Cad. 62/2 de **KÜLTÜR KİTABEVİ**'nden temin edebilirsiniz Bütün siparişler için müracaat: **KURTULUŞ YAYINEVİ**, P. K. 35. Bahçelievler - Ankara

ANKARA
Radar Reklam
en alâsı
Nuh'un
ANKARA
Makarnası